

ПОСЛОВНЕ СТАТИСТИКЕ

ПЛАНИРАЊЕ НОВИХ СТРУКТУРНИХ ПОСЛОВНИХ ИСТРАЖИВАЊА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Босна и Херцеговина
Агенција за статистику
Босне и Херцеговине

Федерални завод за статистику
Федерације
Босне и Херцеговине

Република Српска
Републички завод за статистику

Пројекат финансиран од стране
Европске уније

Пројекат имплементиран од стране
ИСТАТ-а

Ова публикација је направљена уз помоћ средстава Европске уније. За садржај ове публикације одговоран је искључиво ISTAT, као институција која је имплементирала пројекат ЕУ подршке статистичком сектору у Босни и Херцеговини - Фаза III, CARDS Twinning пројекат BA05-IB-ST-0.

Мишљења изражена у овој публикацији не одражавају ставове Европске уније.

Предговор

У процесу придруживања Европској унији и процесу хармонизације с ЕУ стандардима и праксом, од статистичког система БиХ се очекује да своје активности усклади с захтјевима Европског статистичког система. Период транзиције, који се одликује значајним промјенама у политичком систему, законодавству и економији, захтјева и увођење нових статистичких стандарда и метода. У складу с тим, статистички систем БиХ има обавезу да обезбиједи квалитетно и правовремено праћење промјена које се дешавају у новим околностима и омогући међународну упоредивост статистичких података. CARDS Twinning Пројект „Подршка Европске уније статистичком сектору Босне и Херцеговине – Фаза III“, који је финансирала ЕУ, имао је за циљ да пружи помоћ Босни и Херцеговини у извршењу ове значајне обавезе.

У оквиру пројекта реализована је компонента „Пословне статистике“ с поткомпонентом „Структурне пословне статистике“. Публикација “Пословне статистике – Планирање нових структурних пословних истраживања у БиХ“ је резултат заједничког рада експерата из Завода за статистику Републике Италије (ISTAT) и три статистичке институције Босне и Херцеговине.

Користимо прилику да захвалимо Европској унији, Делегацији европске комисије у БиХ и Eurostatu на заједнички уложеним напорима у реализацији овог пројекта и обезбјеђивању финансијске, административне и техничке помоћи.

Такође, изражавамо захвалност тиму експерата ISTAT-а, које је предводио господин Gian Paolo Oneto, вођа тима за Компоненту “Пословне статистике”, који су својим непосредним професионалним ангажовањем допринијели утврђивању нове методологије за планирање и имплементацију структурних пословних статистика у складу са ЕУ стандардима.

Посебну захвалност изражавамо и госпођи Сесилији Поп, резидентном савјетнику за Twinning пројекат и њеном тиму на професионализму и подршци статистичком систему БиХ.

Посебно нам је задовољство што смо произвођачима и корисницима статистичких података обезбиједили методолошки приступ за будуће планирање и имплементацију структурних пословних статистика у БиХ у складу са стандардима и регулативама Европске уније.

САДРЖАЈ

1. УВОД	7
1.1. Стварност БиХ - тренутно стање	7
1.2. Актуелно структурно пословно истраживање у БиХ	8
1.3. Захтијевана побољшања и препоруке	11
2. ПЛАНИРАЊЕ И ПОКРЕТАЊЕ НОВИХ СПС ПИЛОТ ИСТРАЖИВАЊА	13
2.1. Упитник	14
2.2. Почетни оквири	15
2.3. Дизајн узорка	21
2.4. Тестирање упитника	32
3. НОВА ИСТРАЖИВАЊА: ОПЕРАТИВНА ПИТАЊА И ИСХОДИ	35
3.1. Спровођење нових истраживања	35
3.2. Дизајнирање ИТ апликације за СПС	40
3.3. Исходи истраживања	42
4. ТРЕТМАН МИКРОПОДАТАКА	50
4.1. Уређивање микроподатака	50
4.2. Аномалне вриједности	52
4.3. Импутирање грешки и дјелимичних неодговора	53
5. ПРОЦЈЕНА	55
5.1. Теоријски аспекти	55
5.2. Оперативни аспекти	58
5.3. Процијена грешке узорка	61
6. ФИНАЛНИ РЕЗУЛТАТИ И БУДУЋЕ АКТИВНОСТИ	62
РЕФЕРЕНЦЕ	77
ДОДАТАК 1 СПС ДЕФИНИЦИЈЕ И КЛАСИФИКАЦИЈЕ	78
ДОДАТАК 2 СПС УПИТНИК	97
ДОДАТАК 3 ОПИС КОНТРОЛА	101
ДОДАТАК 4 УПУТСТВО ЗА ПОПУЊАВАЊЕ СПС УПИТНИКА	108

1. УВОД

1.1. Стварност БиХ - тренутно стање

Општи оквирни споразум за мир у Босни и Херцеговини, потписан 1995. године, успоставио је сложену институционалну структуру у Босни и Херцеговини (БиХ). Сходно том споразуму, БиХ се састоји од два ентитета, Републике Српске (РС) и Федерације Босне и Херцеговине (ФБиХ) и, од 1999. године, Брчко Дистрикта који има посебно законодавство и административну аутономију. Пошто Парламент БиХ није усвојио предложене нове уставне промјене у мају 2006. године, Општи оквирни мировни споразум и даље остаје на снази.

Статистички систем БиХ одражава овакво административно уређење. Чине га Агенција за статистику БиХ (БХАС), Федерални завод за статистику ФБиХ (ФИС) и Завод за статистику Републике Српске (РСИС). Биро за статистику Брчко Дистрикта је филијала БХАС-а.

Закон о статистици БиХ усвојио је Парламент БиХ у априлу 2004. Сходно овом закону, БХАС је надлежан да а) прикупља, обрађује и врши дистрибуцију статистичких података на државном нивоу, б) развија и утврђује статистичке стандарде (методологија и класификација) и с) остварује међународну сарадњу.

Тренутно БХАС запошљава 48 лица (укључујући запосленике у Брчком), али сходно недавно усвојеном Правилнику о организацији и систематизацији, потребно је да се тај број повећа на 182 запослена до краја 2015. ФИС и РСИС производе статистичке податке за ентитетски ниво и имају 170, односно 104 запосленика. Постојање два нивоа статистичких институција захтијева веома снажну потребу за чврстом сарадњом, координацијом и комуникацијом у процесу производње статистичких података.

Постојећи Статистички програм БиХ за 2005. до 2008. усвојио је Савјет министара БиХ у априлу 2005. године. Овај стратешки докуменат јасно дефинише мисију, визију, главне задатке и циљеве које званична статистика мора да испуни. Програм је у складу с Eurostatovim Kompendijumom статистичких захтјева и служи као основ за ентитетске статистичке програме. Годишњи планови рада урађени су у складу с актуелним Статистичким програмом.

Статистичка вијећа БиХ и РС основана су у децембру 2004. године. Њихови задаци су да пруже професионалне савјете везане за припремање и имплементацију статистичког програма и развој статистике. Савјет за статистику ФБиХ још није основан.

Меморандум о разумијевању припремљен је у новембру 2005. године, с намјером да побољша сарадњу и успостави јединствен систем методологија и стандарда у производњи статистичких података, али га статистички бирои нису још потписали. Европска комисија, Канцеларија високог представника и Међународни монетарни фонд инсистирају да статистички бирои обезбиједе потписивање Меморандума.

Независно од званичних бироа за статистику, неколико других институција производи статистичке податке у различитим областима (демографија, пољопривреда, индустрија, енергија, итд.), али одјељења за статистику ових институција нису укључена у статистички систем.

Помањање људских ресурса, у смислу недовољног броја професионалних статистичара у све три статистичке институције и, нарочито, у БХАС-у, је главна препрека успјеху. Ниједна од статистичких институција није запослила довољан број особља за обављање планираних задатака.

Након неколико година припрема, Савјет министара БиХ је потписао Споразум о стабилизацији и придруживању (ССП) у Луксембургу, 16. јуна 2008. године. Циљ је да се БиХ постепено интегрише у европске структуре. У том контексту, земља напредује према испуњавању европских стандарда, углавном усвајајући ново законодавство, оснивајући нове институције и јачајући административне капацитете.

Уз то, статистичке институције у БиХ би требале да се развијају и јачају да би биле у стању да пруже основне поуздане, висококвалитетне статистичке податке, који ће се прогресивно усклађивати с европским стандардима.

Пословне статистике нарочито захтијевају додатне напоре у процесу производње поузданих и међународно упоредивих података на нивоу БиХ. У вези са структурним пословним статистикама, веома је битно да се прошири обухват и питања квалитета кроз нове изворе, те да се уведу нова истраживања да би се постигла потпуна упоредивост статистичких података с ЕУ стандардима.

1.2 Актуелно структурно пословно истраживање у БиХ

Први задатак експерата пројекта био је да се процијени актуелно стање Пословних статистика (ПС) у оба ентитета и у БХАС-у. Процјена је обављена у почетним фазама пројекта кроз исцрпне дискусије са статистичарима одговорним за ПС у статистичким институцијама.

За сваку од три поткомпоненте ПС, процјењивали су се сљедећи аспекти:

- Стање у вези с производњом Пословних статистика.
- Квалитет и постојање података у смислу методологије, номенклатура и класификација, концепата и дефиниција, обухвата, итд.
- Институционално уређење и улога три статистичка бироа у производњи ПС-а.
- Сарадња између три статистичке институције и с другим административним бироима.

Посебно оцјењивање СПС поткомпоненте било је концентрисано на:

- Различите аспекте тренутне ситуације у производњи СПС у два ентитета.
- Предстојећа побољшања СПС која треба да се планирају у пројекту.

Актуелна ситуација (каква је била на крају 2006)

Анализа је фокусирана на обухват и друга обиљежја квалитета која се односе на структурни дио ИНД 21 истраживања која су спроведена и у ФИС-у и у РСИС-у у 2006. Овај заједнички упитник истраживања који је објединио структурне и PRODCOM податке (ИНД 21), коришћен у 2006. години за референтну 2005. годину, био је ограничен само на индустријски сектор (подручја С до Е НАСЕ класификације) и укључивао је само правне јединице. Уствари, неколико структурних варијабли било је постављено у старој верзији ИНД 21 само с циљем да се добију информације потребне да се дизајнира систем рачунања Индекса индустријске производње. Национални рачуни нису имали одговарајуће детаљне податке за додану вриједност.

С обзиром на њихов велики значај за структурне пословне статистике, размотрени су прелиминарни преглед карактеристика Пословних регистара (ПР) и архитектура прикупљања података и обухвата. Ову активност подупрли су извјештаји неколико недавних мисија у оквиру Twinning компоненте за ПР, а припремили су их експерти пројекта задужени за Пословни регистар.

Истраживање ИНД 21 које су спровели ФИС и РСИС имало је сличне карактеристике и потребе за побољшањем. Није постојао заједнички скуп стандарда о организацији истраживања и методологијама (укључујући ИТ платформу, праг и аспекте обухвата, итд.).

У оба ентитета, обухват по секторима је ограничен на индустрију (Подручја С до Е НАСЕ класификације). Обухват популације био је ограничен на правне субјекте, нормално у склопу ограничења пословних регистара који се тренутно користе. Варијабле добијене преко ИНД 21 покриле су основне главне захтјеве СПС. Подручје инвестиција није било укључено у СПС. Варијабле о инвестицијама прикупљене су у посебном истраживању (ИНВ 01).

Главне статистичке процесе које су обавили ФИС и РСИС, карактерисале су важне разлике због начина организације ПР и поступака прикупљања и обраде података (исправка грешки, одговори који недостају дјелимично или у потпуности, итд.).

Стандардна територијална мрежа статистичких бироа (шест регионалних одјељења у РСИС-у, 10 кантоналних служби у ФИС-у, и филијала БХАС-а у Брчко Дистрикту, допринијела је да се постигну веома високе стопе одговора по европским стандардима (90%).

Експерти Пројекта морали су посебно да се позабаве одређеним, веома значајним питањима у вези с ИНД 21 истраживањем за 2005. Она су укључивала: а) Негативну вриједност додане вриједности која је резултирала за одређене индустрије; б) Питања квалитета која се тичу техника и правила обраде података (идентификација, импутација и процедуре чишћења у односу на outliere (екстремне неприпадајуће вриједности скупа), одговоре који недостају, итд.); с) Могућност да се поспјеши проширивање обухвата (временски распоред договорен између два ентитета и БХАС-а предвиђа да се укључи грађевинарство од 2008. године и услужне дјелатности од 2009. године); д) Организациона 'за' и 'против' креације специфичних СПС јединица (организација рада се базирала на секторе дјелатности).

Што се тиче аспекта узорковања, установљено је да су сва пословна истраживања, о којима се разговарало током мисија, била спровођена преко пуног обухвата или cut/off истраживања (најчешће пословни субјекти са преко 20 запослених), док метод узорка није коришћен.

Главни закључци

Годишње истраживање индустријског сектора које се односи на 2005. годину (ИНД 21) је важан саставни блок са заједничким карактеристикама за два ентитета, док за друге секторе (подручје F до K класификације НАСЕ) морају да се планирају нова истраживања.

СПС истраживања која су подузели ФИС и РСИС дијеле иста обиљежја и потребе за побољшањем. Постоји дјелимично одступање од европске СПС регулативе у дефиницији предузећа коју су усвојила оба ентитета у сврху СПС истраживања. Детаљно испитивање резултата истраживања за 2005. било је предвиђено као први приоритет за будуће активности, но појавили су се неки непредвиђени аспекти који су заслужили интервенцију.

У оба ентитета обухват пословних субјеката био је потпун, мада унутар садашњих ограничења пословних регистара. Варијабле добијене путем ИНД 21 обухватиле су већину основних захтјева СПС. Оба ентитета су презентовала појављивање неких негативних доданих вриједности.

Није постојао заједнички скуп стандарда о организацији истраживања и методологијама, како због начина на који су пословни регистри организовани, тако и због поступака прикупљања и обраде података о којима се ради (праг и обухват, ИТ платформе, исправке грешки, дјелимично и потпуно недостајући одговори, итд.).

Временски распоред који су два ентитета и БХАС првобитно договорили, а који је предвиђао укључивање грађевинарства од 2008. (за референтну 2007) и услужних дјелатности од 2009. године, изгледао је супротан циљевима пројекта.

Најважнији проблеми били су: укључивање занатских дјелатности и услужних дјелатности у тренутна истраживања (и додатни аспекти оперативних рјешења због недостатка регистра заната и планирање стратегије свеукупне процјене), проширивање на мала и средња предузећа такође, поједностављивање упитника, хармонизација дјелатности с обзиром на методолошке стандарде ЕУ за СПС.

1.3 Захтијевана побољшања и препоруке

Општа препорука проистекла из прегледа односила се на потребу да се што је брже могуће оцијени спроведивост предузетог прикупљања података за структурне варијабле у подручјима од F до K NACE класификације (грађевинарство до тржишних услуга) почевши од 2008. (референтна 2007).

Детаљни захтјев односио се на потребу да се експертима пројекта обезбиједи слjedeће информације:

- Дефиниције и техничка појашњења која се тренутно користе у структурном пословном истраживању (ИНД 21) у индустријском сектору, да би се боље процијенила кохерентност у односу на међународне стандарде.
- Детаљно објашњење које се односи на листу варијабли и рачуноводствених правила која се користе за евалуацију додане вриједности.

Даљња СПС анализа потврдила је да су приоритети развоја слjedeћих аспеката:

- Начини за повећање величине и секторалног обухвата истраживања, такође помоћу дијељења тренутног истраживања у два (путем потпуног обухвата за велика предузећа; на основу узорка за мала и средња предузећа, након одређивања одговарајућег прага).
- Промјене упитника, да се темељитије испитају:
 - Издвајање PRODCOM подручја да би се независно истраживало, такође разматрање могућности да се неке варијабле изоставе.
 - Увођење одјељка за варијабле инвестиција и могућности да се више не користи упитник о инвестицијама.
- Методолошка средства за повећање величине и секторског обухвата истраживања, такође помоћу раздвајања текућег истраживања у два дијела (на основу пуног обухвата за већа предузећа; на основу узорка за мала и средња предузећа, након одређивања одговарајућег прага).
- Питања квалитета.

Главни приоритети који су произишли из прегледа актуелног стања СПС:

- БХАС и два ентитетска завода треба да сарађују у одређивању граница структуре пословног сектора на нивоу ентитета и нивоу земље, с посебном пажњом на одговарајући удио предузетника у поређењу с правним јединицама (у смислу јединица, запослености и економских резултата) као и на величину фирми по броју запослених и по сектору дјелатности.
- Домаћи експерти треба да припреме свеобухватну и детаљну анализу дефиниција и техничких објашњења која се тренутно користе у структурном пословном истраживању (ИНД 21), како би се боље процијенила кохерентност у односу на међународне стандарде. Овај задатак је требало да буде потпомогнут исцрпним објашњењима о листама варијабли и рачуноводственим правилима која се користе за евалуацију додане вриједности у оба ентитета.

- Рокови наведени у распореду компоненте треба да се поштују што је више могуће.

Важна препорука проистекла из ове активности односи се на потребу да се јасније раздвоје три појединачне поткомпоненте и лица која су задужена за њих, те одреде посебне управне групе и одговорна лица.

2. Планирање и покретање нових СПС пилот истраживања

Опште опсервације

Након што је дефинисана референтна тачка за "Постојеће праксе структурне пословне статистике", главни циљ је био да се развијају нове методологије за СПС и њена имплементација у пилот истраживању (преко пуног обухвата за велике и средње фирме и узорак истраживања за мале фирме) повећавајући обухват за предузетнике и услужне дјелатности.

У том контексту суочавало се с различитим оперативним проблемима, те се о њима дискутовало и проналазила се рјешења:

- 1) Стање које је достигнуто у погледу процјене величине и стратификације референтне популације, укључујући предузетнике, дјелатности тржишних услуга и мала предузећа.
- 2) Израда листа с јединицама за одабир узорка и поступак израчунавања резултата за комплетну популацију. Ове листе не могу да се заснивају на постојећим пословним регистрима, њихова израда је планирана у склопу друге компоненте пројекта.
- 3) Методологија истраживања: проналажење cut/off прага за дефинисање пописа и домена узорка, јединице посматрања, врста стратификације, односи између величина узорка, оптерећеност одговарањем и очекивана грешка узорка.
- 4) Израда статистичких табела, калкулације економских и статистичких индикатора, презентација и анализа резултата.
- 5) Други аспекти (планирање обука о методологији истраживања и коришћењу статистичког софтвера и програмирања, ревидирање цијелог временског распореда активности које се односе на СПС).

Увођење новог пилот СПС истраживања спроведено је у складу с дефиницијама и правилима разврставања, као што се спомиње у свим релевантним одредбама СПС (СПС 58/97, 410/98, 2700/98, 2056/02, 1670/03).

Фазе истраживања груписане су у сљедеће ставке:

- 1) Дефинисање појава (економске активности предузећа).
- 2) Дефинисање варијабли сходно ЕУ регулативи.
- 3) Упитник истраживања.
- 4) Референтна популација и јединице посматрања.
- 5) Референтна листа за одабир узорка и израчунавање резултата за комплетну популацију.
- 6) Стратегија узорковања.
- 7) Стратегија процјењивања.
- 8) Прикупљање података.
- 9) Уређивање података (outlieri, дјелимично или потпуно недостајући подаци).
- 10) Дисеминација и анализа СПС индикатора.

Због помањкања људских ресурса који би се бавили СПС, у складу с договором између БХАС-а и два ентитета, ново СПС пилот истраживање фокусирао се само на подручја Н и I класификације NACE (Угоститељство и Саобраћај и комуникације), с потпуним обухватом за велике и средње фирме (20 и више запослених) и истраживање узорка за мале фирме, повећавајући обухват за предузетнике.

2.1 Упитник

Узимајући као примјер италијанско годишње истраживање малих и средњих предузећа, дискутовало се о већини поглавља упитника, с циљем да се идентификују питања која би могла да буду релевантна за контекст БиХ и према питањима већ постављеним у постојећем упитнику (ИНД 21) који се користи за индустрију.

Све варијабле су провјерене да се види да ли су у складу с Уредбом о СПС бр. 2700/98 СПС и направљени су примјери компутације главних индикатора (додана вриједност, итд.).

Након исцрпне дискусије, припремљен је нови упитник око ког су се БХАС и оба ентитета усагласили. Припремљени образац упитника тестиран је на ограниченом броју извјештајних јединица. На основу резултата тестирања извршене су одређене промјене и финална верзија упитника за спровођење новог истраживања је урађена и договорена. Овај заједнички упитник припремљен је заједничким радом свих статистичких бироа у БиХ. Исто тако, БХАС и ентитети одлучили су да користе исти образац за све јединице посматрања, за потпуни обухват и узорак.

Нови упитник састоји се од сљедећих дијелова: а) Идентификациона страница, б) 12 табела са релевантним карактеристикама и с) Контакт информације. Упитник садржи сљедеће информације:

0) Идентификација и структурни подаци – садржи све варијабле идентификације и друге структурне варијабле: име, локација, опис основне дјелатности, секундарне дјелатности, број локалних јединица, статус (активан/неактиван), правни поступци, сезонске дјелатности, итд.);

Т 1) Приходи од пословних активности – укључују: приходе од продаје сопствених производа и услуга, приходе од продаје робе за препродају, приходе од активирања учинака (самокапитализована производња, субвенције на производе и производњу, пораст/смањење залиха готових производа и недовршене производње, други пословни приходи);

Т 2) Трошкови производње – садрже сљедеће варијабле: трошкове набавке сировина, помоћног и осталог материјала; набавну вриједност продате робе; трошкове горива и енергије, трошкове услуга; трошкове запослених; амортизацију; друге оперативне трошкове; таксе на производе искључујући ПДВ и остале индиректне таксе на производњу;

Т 3) Промјена у залихама сировина и производа за препродају

Т 4) Запосленост – укључује: власнике, партнере и неплаћене чланове породице који помажу и плаћене запосленике (годишњи просјек лица и број одрађених радних часова);

Т 5) Трошкови запослених – укључује: накнаде и плате; остале надокнаде запосленим; доприносе за социјално осигурање који терете послодавца.

Т 6) Спољни сарадници и њихови трошкови - укључује: број спољних сарадника, број одрађених радних часова, трошкове запослених.

Т 7) Бруто инвестиције у материјална средства - укључује: вриједност инвестиција у материјална средства према врсти инвестиције и укупне инвестиције у нематеријална средства.

Т 8) Инвестиције за заштиту околине - укључује: вриједност инвестиције по активности на заштити околине.

Т 9) Остали подаци – укључују: фактурисани ПДВ и одбитни ПДВ; извоз и увоз производа и услуга; приход од ренте, дивиденде, накнаде ауторског права, итд.; плаћени директни порези; укупни трошкови за истраживање и развој, итд.

T 10) Локалне јединице – укључује: број јединица, број запослених по јединицама, трошкове запослених, остварени промет и инвестиције.

T 11) Јединица према врсти дјелатности (за предузећа са 20 и више запослених) - укључује: број јединица, број запослених, трошкове запослених, остварени промет и инвестиције.

T 12) Ретроспективни подаци - укључује: број запослених и приходе од продаје производа и услуга за претходну годину.

00) Информација о попуњавању упитника и контакт информације - укључује: вријеме потребно да се попуни упитник; e-mail адресу; web страну; заинтересованост да се упитник попуњава on-line; име лица које је попунило упитник и име одговорног лица.

2.2. Почетни оквири

2.2.1 Одређивање оквира структуре пословног сектора

У припремној фази истраживања БХАС и два ентитета су сарађивала на припремању одређивања оквира структуре пословног сектора (цијела привреда) на нивоу ентитета и нивоу земље, с посебном пажњом на одговарајући удио предузетника наспрам правних јединица (у смислу јединица, запослености и економских резултата) као и величине фирми према броју запослених и сектору дјелатности.

БХАС је предложио оквир за припремање табела, базиран на захтјевима ISTAT-овог експерта. Јединице посматрања у СПС су сва предузећа и предузетници који се баве тржишном производњом и/или производњом за сопствену финалну потрошњу из подручја од С-К NACE класификације (изузев J).

Методологије за израду табела су заводи из оба ентитета и Брчко Дистрикта развили засебно, у зависности од тога колико су им били доступни извори тражених информација.

2.2.1.1 Извори и методологија за табеле које је припремио ФЗС

У оквиру припрема за спровођење СПС истраживања извршено је разврставање предузећа и предузетника према разредима и дјелатностима од С до К подручја, на основу расположивих информација и података текућих статистичких истраживања. Из административног регистра пословних субјеката издвојене су пословне јединице које су основни субјекти и које спадају у категорију 02 (предузећа у ФБиХ) или 03 (предузетници у ФБиХ), а затим су из база података претходних статистичких истраживања додати подаци о броју запослених и подаци о промету који је остварен. За ту намјену коришћени су подаци из Анекса годишњег рачуноводственог извјештаја за 2005. год. и подаци о оствареном промету пословних субјеката који се баве трговином из мјесечних и кварталних извјештаја унутрашње трговине.

За предузетнике су само коришћени подаци регистра обртника ФЗС-а и подаци из годишњих извјештаја за предузетнике који су извјештајне јединице Федералне пореске управе.

Листе су урађене у Excel формату за 2005. и за 2006. годину.

2.2.1.2 Извори и методологија за табеле које је припремио РЗСРС

Табеле су направљене за све јединице које обављају дјелатности из подручја од С до К NACE класификације (изузев J). Табеле су урађене у Excel формату за 2005. и за 2006. годину.

За 2005. годину табеле су урађене у двије верзије: а) на бази података из гранских статистика и б) на бази података из националних рачуна.

За 2006. годину урађена је само верзија на бази статистике националних рачуна.

Подаци у табелама дати су за ниво гранских дјелатности и класа сходно броју запослених (1-9, 10-9, 20-49, 50-99, 100-199, 200-499, 500 и више запослених) за сљедеће варијабле: а) број предузећа или радњи, б) број запослених и с) годишњи остварени промет од продаје производа и услуга.

Извори података за попуњавање табела била су редовна статистичка истраживања, зависно од подручја дјелатности коме припадају. Подаци се за сва наведена подручја дјелатности (сем за предузетнике) прикупљају од предузећа извјештајном методом.

Подаци који су садржани у захтијеваним табелама приказани су у четири нивоа: први ниво се односи на укупне податке за ниво подручја; други ниво садржи податке за предузећа чија основна и секундарна дјелатност припадају NACE подручјима од С до К; за трећи ниво укључени су подаци од предузећа из NACE подручја А, В, Ј, М, N, О само за њихове активне секундарне дјелатности из подручја С – К, и четврти ниво се односи на предузетнике чији подаци су процијењени сходно подацима из Националних рачуна.

Обухват - сва статистичка истраживања из наведених подручја спроводе се методом пуног обухвата. Статистички адресари (Листе предузећа) за потребе спровођења истраживања формирају се из Административног регистра пословних субјеката (само активна предузећа) који се води код РЗС РС и сходно годишњим финансијским извјештајима који се преузимају од АРIF-а. Сваке године статистички адресари се допуњују и ажурирају сходно наведеним изворима.

2.2.2 Референтна листа за одабир узорка и израчунавање резултата за комплетну популацију

Због тога што није постојао пословни регистар у периоду када се припремало СПС истраживање, статистичари из ентитетских завода су се посебно потрудили да ураде листу која је послужила за одабир узорка. Статистичким заводима је сугерисано да идентификују и опишу све изворе које користе (административни подаци, базе података ранијих статистичких истраживања, итд.), и општу методологију која се тиче техника које су коришћене за састављање различитих листа да би се добила захтијевана листа.

Листе укључују сљедеће информације: шифра идентификације, назив, пуна адреса (укључујући шифру општине), економска дјелатност, број запослених лица, могуће остварени приход и/или додану вриједност.

Прво су направљене листе за 2005, као тестне листе. Касније су израђене листе с активним стањем са 31.12.2006. Листе за предузећа и предузетнике су направљене засебно.

Методологије за израду табела су заводи из оба ентитета и Брчко Дистрикта развили засебно, у зависности од доступности извора тражених информација.

2.2.2.1 Извори и методологија за ФЗС листе

За потребе планирања истраживања урађена је симулација пословног регистра на основу базе података постојећег регистра пословних јединица и регистра обртника које води ФЗС, и из статистичких извјештаја: Анекс годишњег рачуноводственог извјештаја за 2006. год., мјесечни и квартални извјештаји за 2007. у вези са запосленошћу и платама, трговином, индустријом, угоститељством и туризмом, саобраћајем и комуникацијама.

Листа предузећа: За категорију 02 (предузећа) издвојени су субјекти чији статус активности је А (активан), D (доселио у кантон) или О (одселио из кантона). Субјекти чији статус је О (одселио) сматрају се неактивним у кантону из ког су одселили, али су овдје узети у обзир пошто их је било само неколико и уз то су имали попуњен Анекс за 2006.

Сви, по претходно описаном критеријуму издвојени субјекти, упарени су са Анексом 2006. и преузети су само они који су попунили Анекс. На исти начин извршено је одабирање и упаривање с истраживањем РАД 1 (запослени и плате) из августа 2007, а затим и са истраживањем ТРГ 1 (дистрибутивна трговина) из августа 2007. године.

Упарени субјекти спојени су тако што су прво узети субјекти из упаривања са Анексом, те су додати субјекти из упаривања са РАД-ом (којих није било у упаривању са Анексом) и на крају су додати они субјекти из упаривања са ТРГ-ом (нису пронађени у упаривању са Анексом и РАД-ом). Ово значи да су сви субјекти присутни само једном.

Поред матичног броја за сваки субјекат су преузети и сљедећи подаци: ентитет, кантон, општина, облик организовања, облик својине, NACE и број запослених. Сви ови подаци узети су из регистра истраживања из ког је одабран субјекат након упаривања. У случају да није било неког податка у регистру истраживања из ког је одабран субјекат, онда је придружен одговарајући податак – ако је постојао – из регистра сљедећег истраживања са којим се вршило упаривање. Ако податак није постојао ни у једном истраживању са којим је вршено упаривање, онда је податак узет из административног регистра пословних субјеката.

Листа за предузетнике: На исти начин је урађено и за категорију 03 (предузетници). Издвојени су субјекти чији статус активности је А (активан) или D (доселио), али су избачени субјекти који имају статус активности О (одселио), јер није сигурно да ће предузетник који је одселио из једног кантона наставити да постоји у другом кантону.

Због тога што не постоје адекватна истраживања с којима би могло да се врши упаривање, за извор је узет само административни регистар пословних субјеката из ког су повучени и сви подаци коришћени као извор података. Како број запослених није ажуран у овом регистру и како је он најчешће 0, 1 или 2, што значи да се за узорак предузетника неће правити различити стратуми, овај број није ни приказан на листи. За обје категорије субјеката (предузећа и предузетници) направљени су нови јединствени идентификациони бројеви.

2.2.2.2 Извори и методологија за РЗРС листе

За потребе спровођења СПС истраживања припремљене су почетне листе свих активних предузећа и предузетника. Ове листе су урађене да симулирају оквир за одабир узорка. Листе (**оквир узорка**) су урађене уз коришћење свих доступних извора података.

Листе предузетника: За формирање листе предузетника коришћени су административни подаци из сљедећих институција:

- Фонда Здравственог осигурања Републике Српске (ФЗРС),
- Фонда Пензионо-инвалидског осигурања Републике Српске (ПИОРС) и
- Пореске управе Републике Српске (ПУРС).

На основу захтјева који је упућен ФЗРС, добијени су подаци у виду табеле која садржи 29229 слогова, а које наведени Фонд третира као предузетнике. Поред осталих података наведена табела садржи поље са ПИОРС идентификационим бројем.

С друге стране, за поређење добијених података коришћена је и табела Фонда ПИОРС од ког је преузето активно стање са 31.08.2007. године. Та табела садржи 49567 записа и поред осталих података садржи ПИОРС идентификациони број и ЈИБ пореског обвезника ПУРС.

Разлог за спајање са табелом добијеном од фонда ПИОРС јесте да се у табели за предузетнике ажурирају ЈИБ бројеви који недостају у табели из ФЗРС (од 29229 записа ЈИБ број постоји само за 2463 записа).

ЈИБ број био је неопходан због спајања са табелом пореске управе (ПУРС) одакле јединица посматрања може да се сведе на основну јединицу. Приликом регистрације у фонду ПИО свака јединица у саставу добија нови регистарски број те нема могућности да се веже за основну јединицу.

Табела ПУРС садржи податке о пореским обвезницима (83465 слогова) који укључују и ЈИБ бројеве пореског обвезника.

Што се тиче процедуре регистрације у ФЗРС која слиједи одмах након ПИОРС регистрације гдје се у табелу ФЗРС уноси регистарски ПИОРС број са сектором дјелатности коју одређује фонд ПИОРС, поступило се на сљедећи начин:

- Као полазна тачка за формирање листе предузетника коришћена је табела ФЗРС која је спојена са табелом из ПИОРС (из које су обрисане јединице које нису предузетници) користећи ПИОРС идентификациони број. На такав начин је добијена табела са 22943 слогова.

- Затим, тако добијена табела је спојена са табелом из ПУРС по ЈИБ броју основне јединице. На тај начин је добијена табела са 20163 слогова.

- На крају су изостављени слогови који не припадају подручјима С-К без Ј дјелатности, па коначна листа садржи 18006 слогова.

Подаци о броју радника и шифри дјелатности су узети из табеле ФЗРС.

У неким фазама креирања листе одређене скупове података је контролисао и ФЗРС, са циљем да добије што квалитетније информације.

Листа предузећа: Приликом креирања листе предузећа коришћени су сљедећи подаци:

- Ажурно стање административног регистра РЗСПС.
- Подаци из истраживања (истраживање статистике рада, истраживање статистике саобраћаја, истраживање трговине и истраживање статистике туризма).
- Подаци из Годишњих завршних рачуна за 2006. годину.

Полазна листа легалних јединица из административног регистра садржавала је информације о предузећима која су пријавила промјене у административном регистру од 1997. године до данас. Са те листе су избрисана предузећа која су основна у току 2007. године, као и предузећа која су покренула поступак стечаја.

Затим је извршено поређење такве листе с информацијама из статистичких истраживања, с циљем да се евентуално додају на листу предузећа која су сходно истраживањима била активна. Након тога, на листу су додата предузећа која су била активна сходно истраживањима, а нису пријавила промјену током посљедњих 10 година у административном регистру.

Подаци који се односе на шифру дјелатности преузети су из административног регистра, док су подаци који се односе на број запослених преузети из истраживања статистике рада, података из завршних рачуна и административног регистра, при чему су извори података набројани сходно приоритету који им је дат.

На листу је такође додато 174 предузећа која имају 0 запослених и која су истовремено активна сходно финансијским показатељима и подацима из статистичких истраживања.

На крају, јединице за које нису постојале информације о броју запослених избрисане су с листе. Коначна листа садржи 8133 слогова.

2.2.2.3 Извори и методологија за листе Брчко Дистрикта

Листа предузећа: За израду листе предузећа (правне јединице) коришћени су подаци из Административног регистра пословних субјеката. Пореска управа за директно опорезивање и Филијала за статистику Брчко Дистрикта заједнички воде и одржавају Регистар.

Током прве фазе израде листи вршена је процјена статуса активности предузећа из Регистра, да ли је предузеће активно или је само формално укључено у Регистар. Ажурирање статуса активности вршено је на основу података годишњег финансијског извјештаја (ГФИ), а за предузећа која су поднијела те извјештаје.

Затим су у постојеће листе Регистра преузети подаци о вриједности оствареног промета и броју запослених из ГФИ. Након тога, извршена је додатна анализа података о броју запослених тако што су подаци о броју запослених преузети из ГФИ-ја поређени са истим подацима из Годишњег статистичког извјештаја о запосленим и платама (РАД 1Г).

За потребе креирања листа, сва предузећа која су у ГФИ-ју приказала да су остварила одређени промет, а број запослених им је био 0, при изради листи су третирана као активна предузећа са једним запосленим и сврстана су у категорију предузећа са „1-9 запослених“.

Додатно ажурирање листи за активна предузећа вршено је на бази података који су преузети из секторских статистика. То се посебно односи на статистику индустрије, грађевинарства и трговине. Ове дјелатности имају највеће учешће у доданој вриједности и највећи број активних субјеката.

Листе за предузетнике: У сврху израде листа за предузетнике користили су се подаци из споменутог Регистра, који садржи податке и за предузећа и за предузетнике. Податак о броју запослених за предузетнике такође је преузет из Регистра.

Важно је да се нагласи да је у Брчко Дистрикту током 2002. извршена обавезна пререгистрација свих пословних субјеката (предузећа и предузетника). Образац за пријаву пословног субјекта садржи два података о броју запослених: 1) број запослених у моменту регистрације и 2) планирани број запослених. То подразумијева да пререгистровани пословни субјекти (који су већ радили до 2002) у Регистру имају податке о запосленим из 2002. За субјекте који су регистровани након 2002. у Регистру се налазе подаци о броју запослених из године њихове регистрације.

У листу за предузетнике преузети су подаци о броју запослених у вријеме регистрације предузетника (фирме). То значи да се подаци о броју запослених на листи која је урађена односе на различите године (од 2002. до 2006). Није било могућности да се провјере и ажурирају подаци из статистичких извора пошто се у секторским статистикама предузетници не прате кроз статистичка истраживања.

Такође, ни други (административни) извори за самосталне предузетнике не располажу подацима о броју запослених, дјелатностима којима се баве и адресама пословања.

Додатни проблем (због специфичног статуса Брчко Дистрикта) како код израде листи тако и при повлачењу података из ГФИ-ја био је важећа примјена два ентитетска система рачуноводства у Брчко Дистрикту. На листама су морали да буду раздвојени пословни субјекти са рачуноводством ФБиХ од пословних субјеката са системом рачуноводства РС. Извјештајним јединицама требало је да се доставе обрасци са везама на одговарајуће контне планове.

2.3 Дизајн узорка

2.3.1 Теоријски аспекти

Линеарни процјенитељ

Линеарни процјенитељ се дефинише као линеарна комбинација доступних опсервација узорка. Може да се изрази као:

$$T = \sum_{i \in s} p_i y_i = \sum_{i=1}^n p_i y_i$$

гдје s означава узорак који садржи n јединица, y_i је вриједност варијабле y за i -ту јединицу у узорку и p_i је пондер ове јединице, у зависности од дизајна узорка.

Ако је циљ да се процијени аритметичка средина популације, користећи једноставни случајно одабрани узорак, имамо: $p_i = 1/n$ за сваки i .

Ако се користи ППС (вјероватноћа пропорционална величини) дизајн, онда је

$$p_i = \frac{\sum_{i=1}^N x_i}{N n x_i},$$
 гдје је x помоћна варијабла (доступна за све јединице у популацији) које би

требале да буду у корелацији с оном варијаблом која се процјењује (y).

Алокација јединица међу стратумима

Пропорционална:

$$n_h = w_h n.$$

Већи број јединица у узорку додјељује се стратумима који су веома бројни по популацији.

Оптимална (Неуманова):

$$n_h = \frac{w_h \sigma_h}{\sum_{h=1}^L w_h \sigma_h} n.$$

Већи број јединица у узорку биће додијељен *не само* стратумима који имају веома велику популацију, већ и стратумима у којима варијаблу од значаја такође карактерише висок степен варијабилности.

2.3.2 Основни скуп за статистичко истраживање

Основни скуп за ово истраживање издвојен је из статистичких база података које су обезбиједили статистичари из БиХ. Елаборација ових база је била неопходна да би се дефинисала популација из које морају да се извуку узорци. Подаци су реорганизовани у синтетизовану шему за сваки ентитет: финалне табеле су доступне у Excel документу "SBS – UNIVERSE 2006.xls".

Табеле СПС 1 и 2 садрже број јединица, број запослених и годишњи остварени промет за сваки ентитет, посебно за предузећа и предузетнике и по сектору економске дјелатности. Од укупног броја предузећа и предузетника у БиХ, 66,0% предузећа и 52,9% предузетника дјелују у Федерацији, док је одговарајући удио у смислу промета 72,4% и 15,3% респективно. Предузетници су посебно релевантни у РС, јер 83,1% промета који остварују предузетници у цијелој БиХ потиче из РС.

У цјелини, на подручју БиХ дјелује 26.674 предузећа и 60.658 предузетника, тако да читава популација укључује 87.332 јединице.

ТАБЕЛА СПС 1 - ОСНОВНИ ИНДИКАТОРИ ЗА ПРЕДУЗЕЋА (ТРЖИШНА ПРОИЗВОДЊА) ПО ГРУПАМА ДЈЕЛАТНОСТИ ЗА 2006.

Подручје	Потподручје	Грана	Разред	РС			ФЕД			БД		
				Број предузећа	Број запослених на крају године	Годишњи промет од продаје производа, услуга и робе 000 КМ	Број предузећа	Број запослених на крају године	Годишњи промет од продаје производа, услуга и робе 000 КМ	Број предузећа	Број запослених на крају године	Годишњи промет од продаје производа, услуга и робе 000 КМ
УКУПНО				7.749	138.615	9.600.285	17.613	229.692	25.949.210	1.312	5.837	290.656
С				79	5.437	262.399	129	16.601	485.147	3	17	905
	СА			8	2.402	88.301	17	13.878	337.548	0	0	0
	СВ			71	3.035	174.098	112	2.723	147.599	3	17	905
Д				1.480	52.445	1.750.667	3.588	77.994	6.261.543	171	1.492	134.988
	ДА			240	7.669	423.056	582	12.084	1.266.260	44	704	89.334
	ДВ			108	6.771	74.567	266	9.703	203.524	8	31	501
	ДС			43	4.469	49.349	60	4.916	135.475	6	11	1.277
	ДД			369	7.816	250.973	597	6.282	362.629	27	99	7.693
	ДЕ			117	1.890	119.702	381	3.974	269.127	0	0	0
	ДФ			4	576	45.961	6	1.314	154.936	0	0	0
	ДГ			41	769	20.466	84	2.689	262.707	5	56	9.913
	ДН			72	1.384	57.545	246	2.207	228.687	12	42	4.561
	ДИ			79	1.673	51.675	258	4.248	416.672	14	61	3.543
	ДЈ			194	9.450	444.245	545	14.774	1.614.206	12	152	7.017
	ДК			38	1.542	18.666	118	3.954	160.860	6	10	241
	ДЛ			89	2.786	77.896	197	2.712	307.708	11	144	4.454
	ДМ			21	2.239	22.290	44	2.228	308.219	0	0	0
	ДН			65	3.411	94.275	204	6.909	570.532	26	182	6.454
Е				119	9.982	658.520	111	12.402	1.305.025	4	195	5.717
		40		40	6.478	584.252	33	7.934	1.180.641	1	110	2.395
		41		79	3.504	74.267	78	4.468	124.384	3	85	3.322
Ф				645	13.497	552.539	1.630	24.985	1.386.228	115	789	43.205
			45.1	43	476	24.197	113	620	74.724	9	18	322
			45.2	358	10.229	417.481	589	18.860	1.009.946	67	528	30.596
			45.3	144	1.846	69.882	413	2.681	165.317	19	97	7.928
			45.4	96	940	40.684	498	2.774	132.788	20	146	4.359
			45.5	4	6	296	17	50	3.453	0	0	0
Г				3.895	34.927	5.183.717	7.935	55.555	12.972.340	832	2.609	73.095
		50		401	3.486	521.749	942	7.009	1.738.878	77	415	15.234
		51		2.025	15.297	3.273.139	3.875	30.733	9.067.246	461	1.091	37.261
		52		1.469	16.144	1.388.829	3.118	17.813	2.166.216	294	1.103	20.600
Н				155	2.383	47.625	490	3.924	117.959	25	80	1.326
			55.1 + 55.2	64	1.578	20.572	133	2.288	71.808	2	42	1.111
			55.3 + 55.4 + 55.5	91	805	27.053	357	1.636	46.151	23	38	215
И				685	14.233	761.206	1.588	25.110	2.083.897	65	286	15.086
			60.1	5	3.171	35.426	2	3.811	66.552	0	0	0
			60.2	460	4.350	176.575	1.191	10.769	731.390	48	187	11.466
			60.3	2	5	1.500	1	37	178.782	0	0	0
		61		2	3	85	0	0	0	1	60	0
		62		2	10	294	6	117	15.977	0	0	0
			63.1	6	24	1.197	10	185	11.268	0	0	0
			63.2	16	334	17.190	16	475	31.170	1	1	4
			63.3	30	330	12.530	104	475	53.844	2	4	1.230
			63.4	121	1.014	125.201	185	1.213	76.258	9	17	918
			64.1	2	2.309	34.544	7	3.146	95.927	0	0	0
			64.2	39	2.683	356.664	66	4.882	822.730	4	17	1.468
К				691	5.711	383.612	2.142	13.121	1.337.071	97	369	16.334
		70		54	228	8.396	137	1.030	55.141	12	69	1.344
		71		22	95	8.065	86	222	31.497	3	5	224
		72		81	482	29.722	300	1.345	122.165	6	11	436
		73		19	246	7.116	51	1.037	173.502	0	0	0
		74		515	4.660	330.312	1.568	9.487	954.766	76	284	14.330

ТАБЕЛА СПС 2 - ОСНОВНИ ИНДИКАТОРИ ЗА ПРЕДУЗЕТНИКЕ (ТРЖИШНА ПРОИЗВОДЊА) ПО ПОДРУЧЈИМА ЗА 2006.

Подручје	РС			ФЕД			БД		
	Број фирми предузетника	Број запослених на крају године	Годишњи промет од продаје производа, услуга и робе 000 КМ	Број фирми предузетника	Број запослених на крају године	Годишњи промет од продаје производа, услуга и робе 000 КМ	Број фирми предузетника	Број запослених на крају године	Годишњи промет од продаје производа, услуга и робе 000 КМ
УКУПНО	25.640	62.921	3.665.886	32.094	40.519	672.734	2.924	3.882	72.170
Ц	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Д	1.710	3.741	119.730	4.649	5.469	105.884	182	501	4.430
Е	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ф	360	809	33.580	1.503	1.914	37.033	69	75	3.618
Г	12.145	24.290	2.623.906	12.543	17.195	195.451	1.931	2.408	37.268
Х	5.664	28.320	768.471	6.845	9.636	209.097	358	481	11.824
И	5.055	5.055	76.134	4.261	4.224	69.671	275	293	10.551
К	706	706	44.065	2.293	2.081	55.599	109	124	4.479

2.3.3 Дизајни узорка

Полазећи од величине оквира узорка који постоји на подручју БиХ, за сваки ентитет су примијењена четири дизајна узорка, у складу са сљедећим правилима:

- 1) У сваком ентитету, све јединице у популацији су стратификоване сходно економској дјелатности (ниво детаља кореспондује нивоу детаља које су обезбиједили експерти из БиХ), број запослених лица (1-9, 10-19, >19) и могућност да је јединица предузеће или предузетник.
- 2) 4 дизајна узорка су елаборисана на основу четири теоријске стопе узорковања: 2,5%, 5%, 10% и 20% (ове цифре показују однос између броја јединица у узорку и број јединица у цијелој популацији).
- 3) Уведено је опште правило да се користи метод пуног обухвата за све јединице које имају најмање 20 запослених, и да се користи узорак за јединице које имају мање од 20 запослених.
- 4) Јединице узорка су додијељене стратумима уз коришћење правила пропорционалности.
- 5) За јединице са мање од 20 запослених постоји правило да ће се у стратумима, гдје је величина популације мања од 6, у узорак укључити све јединице (нпр., ми примјењујемо метод потпуног обухвата у стратуму). Поред тога, додатно је правило према пропорционалној алокацији да у стратумима у којима је величина узорка мања од 6 јединица број финалних јединица узорка буде фиксиран на 5 (на примјер, ако се популација датог стратума састоји од 20 јединица и примјењујемо алокацију пропорционалности са стопом узорковања од 10%, онда из стратума треба да одаберемо само $20 \times 0,1 = 2$ јединице. У овом случају финални број јединица узорка помјериће се аутоматски на 5).
- 6) Као посљедица правила 4) и 5) наведених изнад, финална теоријска стопа узорковања биће увијек већа него претходно утврђена иницијална стопа узорковања. На примјер, за читаву БиХ, полазећи да теоријска стопа узорковања износи 2,5%, 5%, 10% и 20%, финалне теоријске стопе узорковања према правилима 4) и 5) износе респективно 6,5%, 8,7%, 13,3% и 22,6% (укључујући предузећа и предузетнике заједно, за више детаља погледати табелу РС 1).

Сљедеће табеле БиХ 1, БД 1, ФЕД 1 и РС 1 сумирају дизајне узорка појединачно за ентитете, одвојено за предузећа и предузетнике и у складу са 4 стопе узорковања. Детаљније табеле – гдје су узорци дизајнирани за сваку економску дјелатност и класу сходно броју запослених – доступне су у Excel документу "SBS – SAMPLING DESIGN 2006.xls", приказане су на радним листовима "BD SAMPLE 2006", "FED SAMPLE 2006", "RS SAMPLE 2006" и "TOTAL BiH SAMPLE 2006". На сваком радном листу су три табеле:

- 1) Табела 1: приказује податке и за предузећа и за предузетнике.
- 2) Табела 2: садржи детаљне узорке за предузећа (по економској дјелатности и класе по броју запослених).
- 3) Табела 3: садржи детаљне узорке за предузетнике (по економској дјелатности).

Договором о прихватању финалног дизајна узорка не завршавају се оперативна питања у вези с овом темом. Уствари, наредни корак биће формирање листа јединица (које би требале да буду што је могуће више кохерентне са популацијом) на основу којих су извршени претходно описани кораци. Поред тога, постоји потреба да узорак унутар сваког стратума буде једноставни случајно одабрани узорак (искључујући, наравно, оне стратуме који ће бити предмет потпуног обухвата).

Ако оквири узрока нису довољно ажурирани да би могли да се примијене претходно описани кораци дизајнирања узорка, треба да се изврши прилагођавање ових корака ка том тренутно доступном оквиру.

ТАБЕЛА БИХ 1 - 4 ТЕОРЕТСКИ УЗОРЦИ (ПРЕДУЗЕЋА + ПРЕДУЗЕТНИЦИ) - ПОДАЦИ ЗА 2006.

Подручје	Стратум	БРОЈ ЈЕДИНИЦА				ОЧЕКИВАНИ % ОБУХВАТА					
		Универзум	Узорак			Универзум	Узорак				
			0,2	0,1	0,05		0,025	0,2	0,1	0,05	0,025
УКУПНО	Укупно	87.332	19.721	11.613	7.623	5.678	100,0	22,6	13,3	8,7	6,5
УКУПНО	Предузећа	26.674	7.891	5.649	4.588	4.103	100,0	29,6	21,2	17,2	15,4
УКУПНО	Предузетници	60.658	11.830	5.964	3.035	1.575	100,0	19,5	9,8	5,0	2,6

ТАБЕЛА БД 1 - 4 ТЕОРЕТСКИ УЗОРЦИ (ПРЕДУЗЕЋА + ПРЕДУЗЕТНИЦИ) - ПОДАЦИ ЗА 2006.

Подручје	Стратум	БРОЈ ЈЕДИНИЦА				ОЧЕКИВАНИ % ОБУХВАТА					
		Универзум	Узорак			Универзум	Узорак				
			0,2	0,1	0,05		0,025	0,2	0,1	0,05	0,025
УКУПНО	Укупно	4.236	1.028	666	498	421	100,0	24,3	15,7	11,8	9,9
УКУПНО	Предузећа	1.312	401	305	267	249	100,0	30,6	23,2	20,4	19,0
УКУПНО	Предузетници	2.924	627	361	231	172	100,0	21,4	12,3	7,9	5,9

26 **ТАБЕЛА ФЕД 1 - 4 ТЕОРЕТСКИ УЗОРЦИ (ПРЕДУЗЕЋА + ПРЕДУЗЕТНИЦИ) - ПОДАЦИ ЗА 2006.**

Подручје	Стратум	БРОЈ ЈЕДИНИЦА				ОЧЕКИВАНИ % ОБУХВАТА					
		Универзум	Узорак			Универзум	Узорак				
			0,2	0,1	0,05		0,025	0,2	0,1	0,05	0,025
УКУПНО	Укупно	49.707	11.318	6.561	4.203	3.053	100,0	22,8	13,2	8,5	6,1
УКУПНО	Предузећа	17.613	4.900	3.352	2.596	2.247	100,0	27,8	19,0	14,7	12,8
УКУПНО	Предузетници	32.094	6.418	3.209	1.607	806	100,0	20,0	10,0	5,0	2,5

ТАБЕЛА РС 1 - 4 ТЕОРЕТСКИ УЗОРЦИ (ПРЕДУЗЕЋА + ПРЕДУЗЕТНИЦИ) - ПОДАЦИ ЗА 2006

Подручје	Стратум	БРОЈ ЈЕДИНИЦА				ОЧЕКИВАНИ % ОБУХВАТА					
		Универзум	Узорак			Универзум	Узорак				
			0,2	0,1	0,05		0,025	0,2	0,1	0,05	0,025
УКУПНО	Укупно	33.389	7.375	4.386	2.922	2.204	100,0	22,1	13,1	8,8	6,6
УКУПНО	Предузећа	7.749	2.590	1.992	1.725	1.607	100,0	33,4	25,7	22,3	20,7
УКУПНО	Предузетници	25.640	4.785	2.394	1.197	597	100,0	18,7	9,3	4,7	2,3

2.3.4 Процјена грешке узорковања

Тренутно, процјена грешке узорковања је први покушај да се оцијени степен прецизности процјена истраживања заснованог на узорку. Сходно томе, ове процјене треба да се сматрају кориснима, али су тренутно прилично необрађене додатне информације.

Сумирали смо главне резултате у сљедећој табели БиХ 4, само за предузећа (предузетници су искључени јер је за њих доступно знатно мање података), за цијелу БиХ и ентитете појединачно.

Цифре које се тичу процијењене грешке узорковања морају да се интерпретирају за сваку стопу узорковања као највећи очекивани проценат грешке, с којим ћемо се сусрести користећи дати дизајн узорка, да би процијенили просјечни годишњи промет (аритметичка средина промета за сваку јединицу).

Иако ће се више детаља о основним концептима теорије узорковања подробније размотрити у блиској будућности, ми ћемо укратко сажети логичко објашњење за бројке у табели 4.

Ако означимо T као процјенитеља (базиран на истраживању на основу узорка) непознатог параметра популације θ , онда знамо да ће за велике узорке, са 95% вјероватноће, највећи очекивани проценат процијењене грешке бити дат формулом:

$$Error\%_{(95\%)} = \frac{\pm 1,96\sqrt{Var(T)}}{T} = \pm 1,96CV \quad (1)$$

гдје је $Var(T)$ варијанса узорка процјенитеља T и CV коефицијент варијације процјенитеља, дат као однос стандардне девијације и самог процјенитеља. Посебно, ако је T процјенитељ у стратификованом узорку, имамо да је:

$$T = \sum_{h=1}^L w_h \bar{y}_{sh} \quad (2)$$

гдје је L број стратума, $w_h = N_h/N$, N_h број јединица у популацији које припадају стратуму h , N је укупна величина популације и \bar{y}_{sh} је аритметичка средина узорка у стратуму h . Такође знамо да, користећи једноставни случајно одабрани узорак у сваком стратуму, имамо:

$$Var(T) = \sum_{h=1}^L w_h^2 (1 - f_h) \frac{\sigma_h^2}{n_h} \quad (3)$$

гдје је n_h број јединица узорка у стратуму h , $f_h = n_h/N_h$ је стопа узорковања у стратуму h и σ_h^2 је варијанса варијабле од значаја у популацији (која може да се процијени користећи податке узорка). Пошто ова посљедња варијанса не може да се зна унапријед, поставили смо двије хипотезе: 1) однос између стандардне девијације σ_h и непознате аритметичке средине популације износи један; 2) претходно споменути однос износи 1,5 (већа варијабилност појединачног оствареног промета у популацији).

Уочимо да ова варијанса може да се процијени користећи слједећи непристрасни процјенитељ варијансе узорка добијене коришћењем доступних података узорка (у формули \bar{y}_s је аритметичка средина узорка):

$$\hat{\sigma}_h^2 = \frac{\sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y}_s)^2}{n-1} . \quad (4)$$

Важно је да се истакне да ће, према (3) – које представља варијансу процјенитеља, односно квадратну процјену грешке изражене у оригиналној јединици мјере – грешка узорковања бити нижа ако се користи већи број јединица узорка и/или ако је варијанса популације у сваком стратуму мала. Стратуми са пуним обухватом немају учешћа у укупној варијанси, јер је у том случају $(1-f_h)=0$. Бројке у десном дијелу табеле 4 кореспондују (1) у складу с двије горе споменуте хипотезе за однос стандардне девијације и аритметичке средине. Варијабла од значаја је просјечан годишњи промет.

За цијелу БиХ, претпостављајући да однос износи 1 (мала-средња варијабилност популације) очекујемо да проценат грешке буде од 0,17% користећи стопу узорковања 2,5% и 0,11% користећи стопу узорковања од 20% (релативни добитак у коришћењу знатно већег узорка је мање него пропорционалан). Претпостављајући да тај однос износи 1,5 (мала-средња варијабилност популације), очекујемо да проценат грешке буде од 0,26% користећи стопу узорковања од 2,5% и 0,16% користећи стопу узорковања од 20%.

Аналогно тумачење може да се да за бројке које се односе на сваки ентитет појединачно. Већи проценат грешке за Брчко Дистрикт је због чињенице да су грешке изражене у односу на просјечан ниво непознатог параметра: пошто ће за Брчко Дистрикт овај просјечни ниво бити прилично низак (просјечан приход по предузећу је 222.000 КМ за Брчко Дистрикт, наспрам 1.344.000 за цијелу БиХ), релативна грешка ће, сходно томе, бити већа (теже је гарантовати одређени ниво прецизности процента када је мали параметар који треба да се процијени).

ТАБЕЛА БиХ 4 - ПРОЦЈЕНА ГРЕШКЕ УЗОРКА КОД 4 ТЕОРЕТСКА УЗОРКА (ПРЕДУЗЕЋА)

НИВО	Број	Просјечан промет (000)	% пондера Број	% пондера Промет	Однос између стандардне девијације и средине = 1				Однос између стандардне девијације и средине = 1,5			
					Узорак				Узорак			
					0,2	0,1	0,05	0,025	0,2	0,1	0,05	0,025
БиХ	26.674	1.344	100,00	100,00	0,11	0,14	0,16	0,17	0,16	0,21	0,24	0,26
РС	7.749	1.239	29,05	26,79	0,22	0,27	0,30	0,31	0,33	0,40	0,44	0,47
ФЕД	17.613	1.473	66,03	72,40	0,13	0,16	0,19	0,20	0,19	0,24	0,28	0,31
БД	1.312	222	4,92	0,81	0,42	0,51	0,55	0,58	0,63	0,76	0,83	0,86

Табела укључује највећу очекивану узорачку грешку (плус или минус) у односу на просјечан промет користећи случајан узорак без замијене и узорачку средину (1,96 CV).

2.3.5 Финални узорак

Први оглед комплетног СПС истраживања предузећа спроведен је као пилот истраживање на смањеном подскупу популације. Само неки сектори услуга (Угоститељство, Саобраћај и комуникације) обухваћени су и на крају су добијене бројке за јединице узорка.

Табела 2.3.5.1 – Финални узорак у РС

ПРЕДУЗЕЋА
УНИВЕРЗУМ
2006.

НАСЕ	Класе према броју запослених			Укупно
	1	2	3	
55.1+55.2	27	18	29	74
55.3+55.4+55.5	85	12	12	109
60,1			1	1
60,2	406	55	41	502
60,3	3			3
62	1			1
63,1	6	2		8
63,2	10	1	5	16
63,3	26	4	1	31
63,4	83	20	5	108
64,1	1	1	1	3
64,2	34	5	2	41
Укупно	682	118	97	897
Укупно 55-64	682	118	97	897

ПРЕДУЗЕТНИЦИ
УНИВЕРЗУМ

НАСЕ	Класе према броју запослених			Укупно
	1	2	3	
55.1+55.2	61	1		62
55.3+55.4+55.5	3.607	43	8	3.658
60,1	6			6
60,2	1.540		1	1.541
60,3	4			4
62	1			1
63,1	1			1
63,2	200	1		201
63,4	3			3
64,2	4			4
Укупно	5.427	45	9	5.481
Укупно 55-64	5.427	45	9	5.481

УЗОРАК 2006.

НАСЕ	Класе према броју запослених			Укупно
	1	2	3	
55.1+55.2	5	5	29	39
55.3+55.4+55.5	9	5	12	26
60,1			1	1
60,2	41	6	41	88
60,3	3			3
62	1			1
63,1	5	2		7
63,2	5	1	5	11
63,3	5	4	1	10
63,4	8	5	5	18
64,1	1	1	1	3
64,2	5	5	2	12
Укупно	88	34	97	219
Укупно 55-64	88	34	97	219

УЗОРАК 2006.

НАСЕ	Класе према броју запослених			Укупно
	1	2	3	
55.1+55.2	12	1		13
55.3+55.4+55.5	721	9	8	738
60	5			5
60	308		1	309
60	4			4
62	1			1
63	1			1
63	40	1		41
63	3			3
64	4			4
Укупно	1.099	11	9	1.119
Укупно 55-64	1.099	11	9	1.119

Табела 2.3.5.2 - Финални узорак у ФЕД

ПРЕДУЗЕЋА
УНИВЕРЗУМ
2006.

НАСЕ	Класе према броју запослених			Укупно
	1	2	3	
55.1+55.2	83	19	32	134
55.3+55.4+55.5	327	22	11	360
60,1	1		1	2
60,2	1.021	90	85	1.196
60,3			1	1
62	4		2	6
63,1	7	2	1	10
63,2	12	1	3	16
63,3	95	6	3	104
63,4	157	20	8	185
64,1	3		4	7
64,2	52	4	9	65
Укупно	1.762	164	160	2.086
Укупно 55-64	1.762	164	160	2.086

ПРЕДУЗЕТНИЦИ
УНИВЕРЗУМ
2006.

НАСЕ	Класе према броју запослених			Укупно
	1	2	3	
55.1+55.2				139
55.3+55.4+55.5				9.057
60,1				3
60,2				4.829
63,1				1
63,2				14
63,3				18
63,4				2
64,2				8
Укупно				14.071
Укупно 55-64				14.071

УЗОРАК 2006.

НАСЕ	Класе према броју запослених			Укупно
	1	2	3	
55.1+55.2	8	5	32	45
55.3+55.4+55.5	33	5	11	49
60	1		1	2
60	102	9	85	196
60			1	1
62	4		2	6
63	5	2	1	8
63	5	1	3	9
63	10	5	3	18
63	16	5	8	29
64	3		4	7
64	5	4	9	18
Укупно	192	36	160	388
Укупно 55-64	192	36	160	388

УЗОРАК 2006.

НАСЕ	Класе према броју запослених			Укупно
	1	2	3	
55.1+55.2				27
55.3+55.4+55.5				1.811
60,1				3
60,2				965
63,1				1
63,2				5
63,3				5
63,4				2
64,2				5
Укупно				2.824
Укупно 55-64				2.824

**Табела 2.3.5.3 - Финални узорак за Брчко Дистрикт
ПРЕДУЗЕЋА
УНИВЕРЗУМ
2006.**

НАСЕ	Класе према броју запослених			Укупно
	1	2	3	
55.1+55.2	2		1	3
55.3+55.4+55.5	17			17
60,2	35	2	1	38
63,1			1	1
63,2	1			1
63,3	2			2
63,4	6			6
64,2	5			5
Укупно	68	2	3	73
Укупно 55-64	68	2	3	73

**ПРЕДУЗЕТНИЦИ
УНИВЕРЗУМ
2006.**

НАСЕ	Класе према броју запослених			Укупно
	1	2	3	
55.1+55.2	4	1		5
55.3+55.4+55.5	341			341
60,2	259			259
63,1	1			1
63,2	5			5
64,2	3			3
Укупно	613	1	0	614
Укупно 55-64	613	1	0	614

**Табела 2.3.5.4 - Финални узорак - Босна и Херцеговина
РС + ФЕД + Брчко
ПРЕДУЗЕЋА
2006.**

НАСЕ	Класе према броју запослених			Укупно
	1	2	3	
Укупно	2.512	284	260	3.056
Укупно 55-64	2.512	284	260	3.056

**ПРЕДУЗЕТНИЦИ
2006.**

НАСЕ	Класе према броју запослених			Укупно
	1	2	3	
Укупно	6.040	46	9	20.166
Укупно 55-64	6.040	46	9	20.166

УЗОРАК 2006.

НАСЕ	Класе према броју запослених			Укупно
	1	2	3	
55.1+55.2	2		1	3
55.3+55.4+55.5	5			5
60,2	7	2	1	10
63,1			1	1
63,2	1			1
63,3	2			2
63,4	5			5
64,2	5			5
Укупно	27	2	3	32
Укупно 55-64	27	2	3	32

УЗОРАК 2006.

НАСЕ	Класе према броју запослених			Укупно
	1	2	3	
55.1+55.2	4	1		5
55.3+55.4+55.5	34			34
60,2	26			26
63,1	1			1
63,2	5			5
64,2	3			3
Укупно	73	1	0	74
Укупно 55-64	73	1	0	74

УЗОРАК 2006.

НАСЕ	Класе према броју запослених			Укупно
	1	2	3	
Укупно	307	72	260	639
Укупно 55-64	307	72	260	639

УЗОРАК 2006.

НАСЕ	Класе према броју запослених			Укупно
	1	2	3	
Укупно	1.172	12	9	4.017
Укупно 55-64	1.172	12	9	4.017

2.4 Тестирање упитника

Три статистичке институције договориле су заједничку форму СПС Упитника за тестирање средином децембра 2007. године. Тестирање СПС Упитника по извјештајним јединицама оцијењено је као веома важно. Основни циљ тестирања био је да се провјери да ли су сва питања у Упитнику одговарајућа, тј. да ли би требало да се нека питања промијене, да их се елиминише или боље објасни. Уз то, тестирање је имало за циљ да се провјере могућности да се добију тражени подаци о кохерентно груписаним ставкама у упитнику, да ли су одговарајуће повезане и конзистентне са ставкама које су предузећа и предузетници завели у својим евиденцијама.

Оквир за избор јединица у узорак за тестирање Упитника заснивао се на задњим доступним подацима из 2006. које су обезбиједили ентитети. ISTAT-ов експерт и домаћи експерти су се сложили да није неопходно да иду у детаље економских дјелатности одабраних јединица. Довољно је да се гарантује статистички значај (наравно, посебно за сваки ентитет) или ниво подручја дјелатности што значи у тоталу за: Индустрију, Грађевинарство, Трговину, Угоститељство, Саобраћај и комуникације, те Остале услуге. Сви предузетници (радње/занати) третирају се посебно као једна засебна дјелатност.

Основна идеја за одабир јединица за тестирање била је да се користе мали подзорци. Тако је одабрано: а) 1% јединица укључених у теоријски узорак за Индустрију, Грађевинарство и Предузетнике; и б) 2% јединица укључених у теоријски узорак за Трговину, Угоститељство, те Саобраћај и комуникације. Поред тога, додано је практично правило да је за сваку грану дјелатности унутар ентитета потребно да се одаберу најмање двије јединице.

На овај начин укупни тестни узорак за цијелу БиХ укључио је 251 јединицу од којих су 133 предузећа и 118 предузетника. Величина тестног узорка за појединачне ентитете била је: 142 јединица за ФЕД, 89 за РС и 20 за Брчко Дистрикт.

На ентитетским статистичким заводима је било да одаберу јединице, предузећа и предузетнике за тестирање. То значи да су ентитети били слободни да одаберу јединице унутар сваке дјелатности. Додатна препорука ISTAT-а била је да се у тестирање укључи довољан број малих јединица, предузећа и предузетника. Горе споменуте 'мале' јединице имплицирају да јединица има мање од 20 запослених. Препоручено је да се одабере приближно 50% малих јединица. Свеукупно за БиХ би требало да буде тестирано 128 малих јединица од укупно 251 пословних јединица.

Нацрт упитника за тестирање припремљен је почетком новембра 2007. БХАС је покушао да организује заједнички састанак да се разговора о нацрту убрзо након припреме. Међутим, ентитетске статистичке институције су у то вријеме биле сувише заузете другим дужностима. Тако је састанак одржан на почетку децембра 2007. и договорена је форма упитника за тестирање и тестирање је могло да почне.

РИС је започео с тестирањем упитника средином децембра 2007. и завршио почетком јануара 2008. ФИС је започео с тестирањем упитника почетком јануара 2008. и завршио до краја мјесеца. Брчко Дистрикт је обавио тестирање у децембру 2007.

За тестирање јединица коришћен је метод интервјуа. Током разговора с изабраним јединицама статистичари су тражили најбољи начин да повежу садржај упитника с рачуноводственим евиденцијама и истовремено постигну варијабле по СПС дефиницијама.

Саме пословне јединице у којима је обављено тестирање изабране су намјерним узорком, углавном су то јединице с којима статистички заводи имају добру сарадњу преко других статистичких истраживања. Усвојен је принцип да би се постигла боља дјелотворност на дефинисању садржаја и посебних ставки у упитнику.

Упитник је требао да испуни захтјеве по дефиницији СПС методологије и истовремено да одговара извјештајној јединици. Циљ је био да се упаре, што је више могуће, ставке из СПС истраживања и рачуноводствене евиденције које воде правне јединице.

Тестиран је само садржај упитника, опис питања, њихова прикладност за јединице и досљедност груписања. Дакле, на тестном узорку јединица вршено је само тестирање садржаја упитника, али не и метод прикупљања и обраде података или разлога за неодговор. Облик упитника је био исти за предузећа и предузетнике. Предузетници су имали могућност да попуне само ставке које су показивале укупне суме, ако њихова књиговодствена евиденција не обезбјеђује детаљније податке.

Али, због недовољног броја статистичког особља и због других обавеза (укључујући, такође, активности везане за другу Twinning поткомпоненту), ни статистичари ФИС-а нити РЗС-а нису били у ситуацији да обаве тестирање укупног броја предложених јединица. Друга фрустрирајућа околност, која је резултовала мањим бројем тестираних јединица, била је преоптерећеност извјештајних јединица изабраних за тестирање. У то вријеме (крај године и почетак нове) јединице имају пуно обавеза (на примјер попуњавање годишњих финансијских извјештаја). Овако тестирање је спроведено у оба ентитета на броју који представља око 55% предложеног броја јединица. Само је у Брчко Дистрикту обављено тестирање на укупном броју јединица.

Генерални коментари добијени од тестираних јединица

Генерални коментари добијени од тестираних јединица из оба ентитета и Брчко Дистрикта могу да се сумирају, као што слиједи:

- Упитник је сувише исцрпан.
- Упитник тражи неколико података које су извјештајне јединице већ доставиле преко других истраживања, као што су: Анекс годишњег финансијског извјештаја, подаци о платама (РАД) и инвестиције (ИНВ).
- Подаци о локалним јединицама требало би да буду прикупљани кроз посебне обрасце упитника за сваку јединицу.

Треба да се припреми једноставна форму упитника за предузетнике и да се прилагоди, такође, за предузетнике који примјењују јединствени рачуноводствени систем.

- СПС упитник захтијева да се успостави посебна евиденција преко аналитичког рачуноводства у правним јединицама.
- Свако ново статистичко истраживање је додатно оптерећење за статистичке јединице.
- Вријеме изабрано за тестирање није одговарало јединицама због сумирања пословних резултата.

Промијене извршене на СПС упитнику за пилот истраживање

У принципу, припремљени упитник је оцијењен као прилично добар. Напријед споменути општи коментари су заиста добро дошли, али узеће се у потпуности у обзир приликом регуларног СПС истраживања за референтну 2008. годину. Овом приликом није било времена да се прихвате и да се поједноставе обрасци за мале јединице.

Остали одређени коментари, дати за табеле или питања, размотрени су и усвојени, ако су означени као конструктивни. Такви су коментари уграђени у СПС упитник за истраживање које је спроведено у склопу пројекта. Тестирање је указало на потребу да се припреме детаљније инструкције за попуњавање упитника.

То је и урађено - упутства појашњавају све ставке које могу различито да се протумаче. Сем тога, повезивање рачуноводствених ставки са ставкама из упитника је побољшано и додато упитнику.

Закључак

Иако је тестирано мање јединица него што се очекивало, сматрано је да главни циљ тестирања није угрожен. То значи да смо према тестираном броју јединица могли да донесемо релевантне закључке.

Јединице укључене у тестирање значајно су допринијеле да се побољшају садржај и квалитет.

Тестирање се одвијало у веома неповољном периоду за правне јединице. Право истраживање, на основу препорука правних јединица, обавиће се средином марта до краја априла текуће године за референтну годину.

Конечно, мора да се примијети да је, због чињенице да су само два подручја дјелатности укључена у истраживање, образац морао да се модифицикује. Поједина имена поља су прилагођавана сходно контном плану. За сваку ставку у обрасцу стављена је веза са контом који се користи у РС (ФБиХ) да би се олакшало попуњавање упитника и побољшао квалитет података.

3. Нова истраживања: оперативна питања и исходи

3.1 Спровођење нових истраживања

СПС пилот истраживање обухвата подручја Н и I класификације NACE (Угоститељство и Саобраћај и комуникације). Подаци су прикупљени за 2007, као референтну годину.

Из узорка који је добијен од ISTAT-а, у истраживање је укључено 4656 посматраних јединица у цијелој БиХ (639 предузећа и 4017 предузетника). У ФБиХ је у истраживање укључено 3212 извјештајних јединица (388 предузећа и 2824 предузетника). У РС је било укључено 1338 извјештајних јединица (219 предузећа и 1119 предузетника). У Брчко Дистрикту је било укључено 106 извјештајних јединица (32 предузећа и 74 предузетника).

Током припремне фазе истраживања идентификована су три различита разреда предузећа по величини (у зависности од броја запослених): разред од 1 до 9, разред од 10 до 19 и разред од 20 и више запослених.

На основу почетних листа које су урађене, одлучено је да за мала предузећа (до 20 запослених) истраживање треба да буде спроведено на узорку, и потпун обухват – попис треба да буде изведен за средња и велика предузећа за 20 и више запослених.

Обрасци упитника штампани су с основним идентификационим подацима за сваку извјештајну јединицу унапријед одштампаним (име предузећа, регистарски број за свако предузеће, идентификациони број – за предузетнике, адреса – улица и број, општина и телефонски број) и јединствени редни број је додијељен сваком обрасцу (три примјерка за сваку јединицу).

Обуке статистичара обављене су у регионалним одјељењима да би се појасниле ствари и припремили статистичари на терену за контакте са извјештајним јединицама током спровођења истраживања.

3.1.1 ОРГАНИЗАЦИЈА СПРОВОЂЕЊА ИСТРАЖИВАЊА У ФЗС

Из узорка који је добијен од ISTAT-а, а који је направљен на основу горе споменутог оквира, у истраживање је укључено 3212 извјештајних јединица, и то 388 предузећа и 2824 предузетника.

У другој половини мјесеца марта извршена је припрема материјала за штампу. То укључује: СПС образац и методолошко упутство, допис за предузећа и предузетнике у ком је појашњено због чега се образац доставља, листе адресара извјештајних јединица предузећа и обртника за обухват истраживања (четири листе, као и допис кантоналним службама и бироима са инструкцијама за спровођење истраживања).

30. марта обављена је инструктажа са кантоналним службама и бироима и исти дан су кантоналне службе и бирои преузели инструментаријум за спровођење истраживања. Након тога СПС материјал је дистрибуиран извјештајним јединицама.

У току мјесеца априла завршено је спровођење истраживања на терену. У току мјесеца маја контактиран је одређени број извјештајних јединица због провјере података. То се посебно односило на статус и активност предузећа, тј. предузетника.

Прикупљање и провјера података: ФЗС је за праћење активности у току спровођења истраживања на терену припремио упутства пословним јединицама и предузетницима у кантонима и општинама, као и два обрасца за праћење стопе одазива: а) Образац о статусу предузећа и б) Образац за извјештавање.

Образац за праћење „статуса предузећа“ укључује девет модалитета: 0- Подразумијева да је предузеће живо али није одговорило; 1- Предузеће је живо, одговорило је и припада стратуму у ком је изабрано; 2- Предузеће је угашено; 3- Престанак обављања дјелатности која је предмет посматрања (обично прије престанка пословања); 4- Предузеће је привремено неактивно; 5- Предузеће је у ликвидацији; 6- Упитник није уручен предузећу; 7- Дјелатност предузећа није укључена у истраживање; 8- Погрешна класификација; 9- Остало.

У складу с “Обрасцем за извјештавање“, кантоналне службе и бирои су правили евиденције о броју прикупљених и неприкупљених упитника и податке о предузећима која су обећала да ће да дају податке у разумном временском периоду.

Сумиране евиденције из кантоналних бироа су редовно достављане ФЗС-у у Сарајеву. На основу њих је прављен збирни извјештај за ФБиХ који је достављан БХАС-у ради информисања о току спровођења истраживања на терену.

У току прикупљања упитника континуирано је вршена логичка и рачунска контрола података у упитницима и вршене су неопходне корекције кроз контакте са извјештајним јединицама, гдје год је то било потребно да се направи. Из ФЗС се свакодневно контактирало са кантоналним службама ради провјере како функционише организација истраживања на терену, као и због рјешавања могућих методолошких и других питања.

Велика јавна предузећа су директно контактирала са службеницима ФЗС, из Одсјека за трговину, угоститељство, туризам и комуникације, те својим стручним учешћем и инструкцијама помогли да се што боље попуне упитници у складу са методолошким упутством.

Подаци из кантоналних служби и бироа пристизали су континуирано, провјеравани су и анализирани и вршена су усклађивања гдје је било потребно. На крају спровођења истраживања подаци из кантоналних служби и бироа су спојени у једну базу, поново анализирани и упоређивани са базом узорка да би се обезбиједио што бољи обухват извјештајних јединица овог истраживања по планираним стратумима. Затим је база података у одговарајућем формату достављена БХАС-у планираном року.

У току спровођења истраживања извјештајне јединице су поступале коректно при попуњавању упитника. На проблеме се наилазило у сарадњи с предузетницима: углавном су се тицали слабо ажурираних регистара предузетника који су коришћени за узорак и чињенице да они немају адекватну књиговодствену евиденцију из које би се обезбјеђивали подаци и информације за статистичке намјене, што представља тешкоће

за попуњавање упитника. Поред тога, потребно је да се постепено развија сарадња и да се ствара навика код обртника да сарађују са званичном статистиком.

3.1.2 Организација спровођења истраживања у РС

Из узорка који је добијен од ISTAT-а, а који је направљен на основу претходно припремљеног оквира, у истраживање је укључено 1338 јединца посматрања. Од тога су 219 предузећа и 1119 предузетника.

Након заједничког састанка у фебруару 2008. активности на СПС истраживању су текле сљедећим редослиједом, како је и било утврђено на том састанку, по сљедећим фазама.

Организација посла: Прије него што је договорени СПС Упитник послан на штампање, темељито је још једном прегледан и допуњен је с посебном колоном за рачуноводствени konto за сваку ставку. Сва стручна и техничка питања рјешавана су кроз редовне контакте с БХАС-ом, а као резултат, обје стране су се сложиле и прихватиле све промјене и корекције.

Упоредо с припремом упитника за штампање, припремљени су „Упутства извјештајним јединицама за попуњавање упитника“, „Позив за састанак“, као и остали пропратни материјал за припрему новог СПС истраживања за подручна одјељења. Пропратни материјал је садржавао сљедеће документе: СПС Методологију (коју је припремио БХАС), упитнике, упутства, билансе, те додатне пратеће обрасце. Обрасци су штампани с унапријед одштампаним основним идентификационим подацима за сваку извјештајну јединицу посебно (назив предузећа, матични број за предузећа, идентификациони број за предузетнике, адреса – улица и број, општина и број телефона) и придруженим јединственим редним бројем сваком обрасцу (три примјерка за сваку јединицу).

У овој фази у РЗСРС су креирана још два помоћна обрасца за ово истраживање: СПС/2 – Упитник о неодговору (за праћење броја и врсте/разлога неодговора) и СПС/3 – Образац за извјештавање (за евиденцију стања на терену за сваки дан извјештавања). БХАС се сложио и прихватио пропратне обрасце и сугерисао њихову примјену у ФЗС и Брчко Дистрикту, што је прихваћено.

Упутства подручним одјељењима: Дан прије одржавања инструктаже, у Бањој Луци је одржан састанак с представницом БХАС-а ради утврђивања детаљних контрола појединих ставки, веза између ставки и других контрола које треба да се изврше на прикупљеном материјалу прије уноса у Базу микроподатака (то су формалне, логичке и рачунске контроле).

Инструктажа представницима регионалних одјељења одржана је 20. марта у просторијама Завода. Њој су присуствовали начелници и одређени број запослених из свих шест одјељења статистике Републике Српске. На инструктажи је Увод о циљевима и садржају Пројекта претходио детаљној презентацији Упитника (са нагласком на посебно важне контроле одређених ставки из Упитника). Додатно су објашњена сва питања која су била недовољно јасна присутним. На крају је објашњена организација рада на терену. У току инструктаже представљена су и два нова СПС помоћна обрасца: СПС/2 и СПС/3 и објашњено како да се они попуњавају. Ове обрасце попуњавају подручна одјељења на бази праћења одговора и разлога неодговора и извјештавају РЗСРС. Сав материјал је предат начелницима одјељења да их даље дистрибуирају на терен.

Прикупљање и контрола података: Процес прикупљања и контроле испуњених упитника био је дуг и детаљан. По обрасцу СПС/3, свакодневно је праћено стање на терену и вођена евиденција о броју прикупљених образаца, посебно за одазив и неодазив, и посебно за свако одјељење.

Сваки упитник је прегледан и контролисан, праћењем најважнијих ставки у обрасцу и веза између њих (према захтјеву за формалне, логичке и рачунске контроле које је дефинисао и припремио БХАС и које су 19. марта 2008. усвојили РЗСРС и ФЗС).

Унос података: Процес уношења података у Базу микроподатака трајао је седам дана, а унос је радило седам лица истовремено. Одвојено су направљене двије апликације за унос неодговора и одговора.

Приликом уноса података поново су вршене одређене контроле, слично оним првим контролама – формалне, логичке и рачунске. На пољима гдје су збирни износи биле су постављене "soft" контроле за провјеру збирова података.

Контрола унесених података: Након уноса података у апликацију поново су рађене контроле. То је трећи степен контрола (прве су рађене приликом прикупљања испуњених упитника, друге приликом уноса у апликацију). На крају, у овој фази се, кроз листе контрола, још једном детаљно изконтролисала свака важна ставка и веза између више ставки (које су повезане формално, логички или рачунски). Ова фаза контрола трајала је седам дана.

3.1.3 Организовање и спровођење СПС истраживања

СПС истраживање за 2007. годину за Брчко Дистрикт (исто као и за ентитете) обухватило је правна лица и самосталне предузетнике за дјелатности: Угоститељство, Саобраћај, складиштење и комуникације. Из листи предузећа и самосталних предузетника (урађене у претходној фази) издвојене су оне фирме који се баве наведеним дјелатностима.

Резултат избора био је: 73 предузетника (46 који воде рачуноводство по федералном систему плус 27 који воде рачуноводство по систему РС), те 32 правна лица (17 који воде рачуноводство по федералном систему плус 15 који воде рачуноводство по систему РС). Укупно је изабрано 105 јединица за спровођење СПС 2007 у Брчко Дистрикту.

Обрасци су одштампани (2 језичке верзије) и достава извјештајним јединицама извршена је крајем марта (поштом са доставницом). Први рок извјештајним јединицама да доставе попуњене упитнике био је двије седмице након пријема. Остављене су још двије седмице за контакте у случају неодговора или интервенисања код нетачног попуњавања. Три степена накнадних контаката са извјештајним јединицама је реализовано у те двије додатне седмице.

Прикупљање података и контрола: Сваки дан током прикупљања подаци о приспијевању упитника биљежени су у „Образац за извјештавање“ (СПС/3). У случајевима када је на доставници за фирму писало да је прималац непознат или да је одселио, исте фирме су контактиране преко телефонског броја који се налази у

адресару. Већ овдје је могло да се уочи да је један дио тих фирми по изјави власника одјавио дјелатност, или се нико није јавио на припадајући број телефона. Након тога се претпоставило да је дјелатност одјављена само у судском регистру, а не и у регистру Пореске управе.

Специфичан проблем у Брчко Дистрикту појавио се у области шпедиције. Један број фирми у току 2007. године није радио због затварања граничног прелаза Гуња, који је једини прелаз у надлежности Брчко Дистрикта. Одређени број субјеката угасио је дјелатност због смањеног обима пословања пијаце „Аризона“ у Дубравама, која је била највећа отворена пијаца у регији. Сада је пијаца уређена и неке дјелатности су насилно измјештене. Власници фирми кажу да су дјелатност давно одјавили, али су оне још увијек присутне у евиденцијама Регистра.

У неколико случајева је након ургирања установљено да се фирма налази на другој адреси, или уколико је у питању пијаца „Аризона“ да у адреси није наведен број локала (адреса фирме) и сл., па СПБС упитници нису стигли до њих. Када су у питању стамбене зграде, у Регистру најчешће није наведен број стана (гдје је смјештено сједиште фирме) или пак обиљежје фирме није видљиво истакнуто на самој згради. Због тога су, након провјере, фирмама поново послати СПС упитници са допуњеним подацима о адреси.

Дио извјештаја који је посвећен неодрживу обрађује ову проблематику по разлозима неодрживу из којих се види да су неке фирме одбиле сарадњу. Један дио фирми није доставио попуњен упитник јер, према изјави, нису имали времена за то или су изјавили да је образац компликован за попуњавање.

Унос података у базу микроподатака и контрола: Након пријема попуњених упитника приступило се контроли квалитета добијених података. Контактрана су предузећа за додатне податке. Контроле су рађене сходно опису формалних, логичких и рачунских контрола које СПС упитник треба да задовољи при уносу, а који је урађен у БХАС-у.

3.2 Дизајнирање ИТ апликације за СПС

ИТ стручњаци БХАС-а и ентитетских статистичких завода преузели су на себе обавезу да израде апликацију за унос података СПС истраживања. ISTAT-ови експерти су одржали обуку за употребу софтвера и пружили ИТ стручну подршку.

Договорено је да сваки ентитетски завод самостално припреми апликацију, унесе податке и обради их. Циљ је да што већи број ИТ особља учествује у свим фазама и стекне знање и искуство у спровођењу пословног статистичког истраживања оваквог типа.

Такође, договорен је формат базе података у ком ентитетски подаци треба да буду предати БХАС-у, тако да БХАС може да их генерише за ниво БиХ. БХАС је, поред спајања и обраде података на нивоу државе, надлежна и да прикупља и обрађује податке са подручја Брчко Дистрикта.

У БХАС подаци се похрањују у Microsoft SQL, намјенски креирану релациону базу података. Унос се врши помоћу сторне процедуре на Microsoft SQL Serveru 2005. База садржи табеле из упитника са мањим оптимизацијама, као и додатне табеле са подацима као што је Класификација дјелатности и табеле са разним вриједностима за пуњење ComboBoxова. Централна табела је Enterprise која је пуњена мануелно кроз апликацију, а у будућности се планира аутоматизовано пуњење из базе пословног регистра.

У склопу пројекта СПС, у БХАС је реализована апликација за унос и уређивање података у Microsoft Visual Basic (Visual Studio 2005) програмском језику са постављеним контролама уноса. Контроле су генерално подијељене у двије категорије. Прва је „hard“, која подразумијева провјеру унесених података и не дозвољава унос ако је неко од правила прекршено. Друга категорија је „soft“ и у случају кршења правила избацује упозорење али дозвољава унос. Контроле су реализоване употребом функција провјере и Error Providera. Графички интерфејс апликације прилагођен је кориснику тако да није била потребна едукација лица за унос.

У складу с методологијом развијена је и апликација за анализу и обраду података, те рачунање потребних варијабли. Ова апликација је тестна и њено усавршавање пратиће ток развоја пројекта и захтјеве који буду постављени. Сви модули биће укључени у статистички информациони систем који ће радити са статистичким пословним регистром и међусобно се надопуњавати. За будућност се планира развој web апликација са Microsoft ASP.NET алатом, што ће унаприједити размјену података.

База података ФЗС рађена је у MS Accessu 2003. Структура базе слиједи форму упитника. ИТ тим ФЗС-а је израдио и апликацију за унос података у Visual Basicu 6.0 која садржи све потребне контроле („soft“ и „hard“) везане за обавезне податке, распоне појединих варијабли, сума и сл. Апликација је инсталирана у 10 кантоналних служби ФЗС и извршена је обука оператера за коришћење апликације и инструкције везане за логичке и рачунске контроле које СПС упитник треба да задовољи при уносу. Урађена је и ИТ процедура (макро у MS Excel) помоћу које су СПС упитници напуњени идентификационим подацима за сваку фирму појединачно из AP.

За похрањивање података истраживања СПС дизајнирана је релациона база података на MS SQL серверу. Развијена је и клијент-сервер апликација за управљање подацима у бази која омогућава унос и уређивање података, чији ће се модули, с обзиром да се очекује да ово истраживање прерасте у редовно, развијати и дограђивати. Апликација има имплементиране и потребне контроле уноса. За 2007. годину подаци су уношени у централну SQL базу уз коришћење седам рачунара на једној локацији (Бања Лука).

Као формат размјене података коришћена је MS Access база података у коју су ентитетски заводи експортовали прикупљене податке; сматра се задовољавајућим рјешењем за све учеснике у пројекту. Коначни формат размјене података још није дефинисан, а подразумијева на одређени начин форматирани текст.

3.3 Исходи истраживања

Стопа одговора у Републици Српској

У Табелама 3.3.1-3.3.3 дата је стопа одговора у Републици Српској по стратуму и домену. Прве три цифре у стратуму означеном у Табели 3.3.1 имају исто значење као у ознаци домена, док четврта цифра означава класу према броју запослених:

- прва класа по броју запослених (1-9 запослених) означена је цифром 1;
- друга класа по броју запослених (10-19 запослених) означена је цифром 2;
- трећа класа по броју запослених (више од 20 радника) означена је цифром 3.

Пета цифра стратума означава да ли је пословни субјекат предузетник (0 означава предузеће, док 1 означава предузетнике).

Табела 3.3.1 - Стопе одговора по стратуму

Стратум	Нх	нх	мх	Стопа одговора %
55110	25	5	3	60.0
55111	61	12	11	91.7
55120	19	5	5	100.0
55121	1	1	1	100.0
55210	82	8	4	50.0
55211	3516	703	426	60.6
55220	11	5	4	80.0
55221	42	8	5	62.5
60111	5	5	3	60.0
60210	400	40	33	82.5
60211	1406	281	134	47.7
60220	55	6	6	100.0
60310	4	4	3	75.0
60311	4	4	3	75.0
62010	1	1	1	100.0
63110	6	5	5	100.0
63111	1	1	1	100.0
63120	1	1	1	100.0
63210	9	5	3	60.0
63211	192	38	18	47.4
63220	1	1	1	100.0
63221	1	1	1	100.0
63310	26	5	5	100.0
63320	2	2	2	100.0
63410	83	8	7	87.5
63411	3	3	2	66.7
63420	20	5	5	100.0
64110	1	1	1	100.0
64120	1	1	1	100.0
64210	33	5	4	80.0
64211	4	4	2	50.0
64220	5	5	5	100.0
55130	27	27	27	100.0
55230	9	9	9	100.0
60130	1	1	1	100.0
60230	38	38	38	100.0
63230	4	4	4	100.0
63330	1	1	1	100.0
63430	4	4	4	100.0
64130	1	1	1	100.0
64230	2	2	2	100.0
Тотал	6108	1266	793	62.6

Домен је означен граном или облашћу NACE Рев 1.1 Класификације економских дјелатности, али имајући на уму сљедећу конвенцију:

- гране 551 и 552 су означене с 551
- гране 553, 554 и 555 су означене с 552
- гране 601, 602 и 603 су означене с 601, 602 односно 603
- области 61 и 62 с означене с 610 односно 620,
- гране 631, 632, 633, 634, 641 и 642 означене 631, 632, 633, 634, 641 односно 642,.

Табела 3.3.2 - Стопа одговора по домену

домен	Нх	нх	мх	стопа одговора %
551	3684	728	444	61.0
552	73	19	15	78.9
553	36	36	36	100.0
601	1819	334	176	52.7
602	55	6	6	100.0
603	39	39	39	100.0
621	1	1	1	100.0
631	320	65	41	63.1
632	25	10	10	100.0
633	9	9	9	100.0
641	38	10	7	70.0
642	6	6	6	100.0
643	3	3	3	100.0
Тотал	6108	1266	793	62.6

Домен = 2 цифре NACE Рев. 1.1 x класа по броју запослених

Табле 3.3.3 - Стопа одговора по домену

Домен	Нх	нх	мх	Стопа одговора (%)
551	133	50	47	94.0
552	3660	733	448	61.1
601	6	6	4	66.7
602	1899	365	211	57.8
603	8	8	6	75.0
620	1	1	1	100.0
631	8	7	7	100.0
632	207	49	27	55.1
633	29	8	8	100.0
634	110	20	18	90.0
641	3	3	3	100.0
642	44	16	13	81.2
Тотал	6108	1266	793	62.6

Домен = 3 цифре NACE Рев. 1.1, гдје је

551 = 551 и 552

552 = 553 и 554 и 555

610 = 61

620 = 62

Исходи истраживања (стопе одговора) и постстратификације у ФБиХ

Табела 3.3.4 – Стопа одговора по стратуму

Стратум	Нх	нх	мх	Стопа одговора %
55110	83	8	7	88
55111	66	13	7	54
55120	30	8	8	100
55130	30	30	30	100
55210	327	33	32	97
55211	3170	634	336	53
55220	26	6	6	100
55221	65	7	7	100
55230	10	10	10	100
55231	1	1	1	100
60110	1	1	1	100
60111	2	2	1	50
60130	1	1	1	100
60210	1021	102	96	94
60211	764	153	81	53
60220	180	18	18	100
60230	75	75	75	100
60330	1	1	1	100
62010	4	4	4	100
62030	2	2	2	100
63110	7	5	5	100
63120	2	2	1	50
63130	2	2	2	100
63210	12	5	3	60
63220	2	2	2	100
63230	3	3	3	100
63310	104	11	11	100
63311	8	2	1	50
63320	6	5	4	80
63330	3	3	3	100
63410	157	16	13	81
63420	24	6	6	100
63430	7	7	7	100
64110	3	3	2	67
64120	1	1	1	100
64130	4	4	4	100
64210	52	5	3	60
64211	4	2	1	50
64220	4	4	3	75
64230	10	10	10	100
Тотал	6274	1207	809	67

стратум = 3 цифре NACE Рев.1.1 (гдје је 551 = 551 и 552, 552 = 553 и 554 и 555, 610 = 61, 620 = 62) *х* класа по броју запослених *х* ознака за предузетника

Табела 3.3.5 - Стопа одговора по домену

Домен	Нх	нх	мх	стопа одговора %
551	3646	688	382	56
552	121	21	21	100
553	41	41	41	100
601	1788	258	179	69
602	180	18	18	100
603	77	77	77	100
621	4	4	4	100
623	2	2	2	100
631	288	39	33	85
632	34	15	13	87
633	15	15	15	100
641	59	10	6	60
642	5	5	4	80
643	14	14	14	100
Тотал	6274	1207	809	67

Домен = 2 цифре NACE Рев.1.1 х класа по броју запослених

Табела 3.3.6 - Стопа одговора по домену

домен	Нх	нх	мх	стопа одговора %
551	209	59	52	88
552	3599	691	392	57
601	4	4	3	75
602	2040	348	270	78
603	1	1	1	100
620	6	6	6	100
631	11	9	8	89
632	17	10	8	80
633	121	21	19	90
634	188	29	26	90
641	8	8	7	88
642	70	21	17	81
Тотал	6274	1207	809	67

Домен = 3 цифре NACE Рев. 1.1, гдје је

551 = 551 и 552

552 = 553 и 554 и 555

610 = 61

620 = 62

Стратифкација по јединицама одговора израђена је по истом принципу као што је то већ било урађено за оквир и узорак (сходно NACE дјелатности, класама по броју запослених и разлике између предузећа и предузетника.

Након одређивања дјелатности за стратификацију, основна дјелатност узимала се у оним случајевима гдје није било промјене дјелатности у односу на дјелатност која је утврђена у оквиру и узорку. За јединице за које је била утврђена промјена стратума због промјене дјелатности (упоређујући с дјелатношћу из оквира и узорка) и које су такође имале секундарне дјелатности, узимана је једна од њих и то она која је већ била узета на основу првобитне стратификације оквира и узорка. Ово је било могуће да се уради с обзиром на познавање начина регистрације јединице и њене примарне дјелатности, и такође узимајући у обзир познавање праве ситуације на основу спроведеног истраживања. Класе запослених урађене су на основу броја из табеле о запослености.

Након израчунавања стопе одговора по свим стратумима урађено је ново усклађивање величине узорка и оквира у тоталу и по стратуму, на основу чињенице да стопе одговора треба да буду између 0.5 и 1.

За све стратуме са стопом одговора већом од 1, као и за стратуме са трећом класом по броју запослених (20 и више запослених), ове стопе одговора биле су постављене на 1. За све стратуме са стопама одговора мањом од 0.5 ова стопа одговора била је постављена на 0.5. Ово је имало ефекта на финални број јединица које су унесене у оквир. За све стратуме са стопом одговора већом од 1 као и за све стратуме са трећом класом по броју запослених (20 и више запослених) број јединца и број запослених у узорку и оквиру били су постављени да буду једнаки броју јединица по одговору и броју запослених у тим јединицама. За све стратуме са стопама одговора између 0.5 и 1 ништа се није промијенило. За све остале стратуме одређивање величине оквира на бази величине узорка држало се истих односа који су прво коришћени за одређивање величине узорка на бази величине оквира.¹ У овим стратумима бројеви запослених у узорку и оквиру добијени су уз коришћење истог односа између броја јединица и броја запослених у узорку и оквиру утврђеном на почетку истраживања.

¹ Значи ако је једна петина броја јединица из оквира узета у узорак на почетку, с овим усклађивањем пет пута више јединица биће садржано у оквиру него у узорку.

Стопе одговора у Брчко Дистрикту

Табела 3.3.7 Стопа одговора по стратуму

Стратум	Нх	н	м	Стопа одговора (%)
55110	2	2	2	100.0
55111	4	4	2	50.0
55121	1	1	1	100.0
55210	17	5	4	80.0
55211	341	34	18	52.9
60210	35	7	5	71.4
60211	259	26	14	53.8
60220	2	2	2	100.0
63111	1	1	1	100.0
63210	1	1	1	100.0
63211	5	5	5	100.0
63310	2	2	2	100.0
63410	6	5	3	60.0
64210	5	5	3	60.0
64211	3	3	2	66.7
55130	1	1	1	100.0
60230	1	1	1	100.0
63130	1	1	1	100.0
Тотал	687	106	68	64.1

Стратум = 3 цифре NACE Рев. 1.1 (гдје је 551 = 551 и 552, 552 = 553 и 554 и 555, 610 = 61, 620 = 62) x класа по броју запослених x ознака за предузетника

Табела 3.3.8 Стопе одговора по домену

Домен	Нх	н	м	Стопа одговора (%)
551	364	45	26	57.8
552	1	1	1	100.0
553	1	1	1	100.0
601	294	33	19	57.6
602	2	2	2	100.0
603	1	1	1	100.0
631	15	14	12	85.7
633	1	1	1	100.0
641	8	8	5	62.5
Тотал	687	106	68	64.1

Домен = 2 цифре NACE Рев. 1.1 x класа по броју запослених

Табела 3.3.9 Стопе одговора по домену

Домен	Нх	н	м	стопа одговора (%)
551	8	8	6	75.0
552	358	39	22	56.4
602	297	36	22	61.1
631	2	2	2	100.0
632	6	6	6	100.0
633	2	2	2	100.0
634	6	5	3	60.0
642	8	8	5	62.5
Тотал	687	106	68	64.1

Домен = 3 цифре NACE Рев. 1.1, гдје је

551 = 551 и 552

552 = 553 и 554 и 555

610 = 61

620 = 62

Стратификација по јединицама одговора израђена је по истом принципу као што је то већ урађено за оквир и узорак (према NACE дјелатности (питање 7), класи према броју запослених (број запослених из табеле 4) и разлици између предузећа и предузетника). Наредни корак је био рачунање стопа одговора по сваком стратуму. У Брчко Дистрикту није извршено прилагођавање величине узорка и оквира. Поново су контактирана предузећа или предузетници из стратума чија је стопа одговора била мања од 0.5, да би се постигле стопе одговора веће од 0.5. За све стратуме са стопама одговора између 0.5 и 1 ништа није измијењено.

4. Третман микроподатака

Обрада података почиње након прикупљања података из сваког упитника. Први корак се тиче примјене правила провјере за сваки слог. Правила су дата у анексу овог извјештаја и одражавају структуру упитника.

Главна сврха третмана микроподатака је идентификовање и локализација одређених аномалија у подацима прикупљеним истраживањем. Аномалије су нужно присутне као посљедица неузорачких грешки. Таква врста грешки укључује грешке узроковане људским фактором и обухвата, на примјер, одређене врсте систематских грешака, грешке мјерења (упитник), грешке уноса података, аномалне вриједности добијене од јединица узорка и тако даље.

Узимајући у обзир да оваква врста грешака може да има велики утицај на квалитет процјена, неопходно је да се труд усмјери ка њиховој идентификацији и елиминацији.

4.1 Уређивање микроподатака

Процедуре уређивања су развијене унутар сваке базе података и примјењују се на сваки слог узимајући у обзир правила и ограничења (контроле) постављене за упитник.

Након увида у једно од истраживања Националних рачуна за 2006. и 2007. годину у ФБиХ схваћено је да је број предузетника у области 55 (грана 55.1) био значајно прецијењен због чињенице да регистар, из ког су активни предузетници узимани за оквир, није био ажуриран. Овај број је промијењен у оквиру и такође у узорку истраживања.

Током процеса прикупљања попуњених упитника, логичке контроле података у упитницима су стално примјењиване и вршене су, по потреби, неопходне корекције кроз контакте с јединицама извјештавања.

За извјештајне јединице које су омогућиле статистичком бироу да користи податке који су раније достављени кроз претходна истраживања Годишњи финансијски извјештај (AFP) за годину 2007. – Анекс 07, подаци су преузети из тог истраживања.

Уређивање неких очигледних грешки обављало се директним поновним позивањем испитаника. Било је различитих врста погрешака: лице које је попуњавало упитник погрешно је разумјело питање, испитаник или анкетар означили су погрешан одговор, анкетар је погрешно кодирао или погрешно разумио писмени одговор, и тако даље. Најчешћа грешка је била да је испитаник погрешно разумио питање.

За све јединице са статусом активности 2 или 3 (привремено или стално неактивни), које су доставиле испуњен СПС упитник, статус је промијењен у 1 (активан), јер су те јединице биле активне у периоду имплементације СПС истраживања. Треба да се спомене да је оригинални статус задржан због даљње потребе за ажурирањем Пословног регистра (правог или симулираног). Друге јединице са статусом 2 или 3 биле су искључене из даљње анализе.

За све јединице које су доставиле дјелимично попуњени СПС упитник, али су већ раније доставиле податке у истраживању Анекс 07, одређени подаци који су недостајали за те јединице су додани уз коришћење постојећих података из претходно споменутог истраживања. За одређене јединице које су доставиле попуњене упитнике и за које су

подаци у табели о запослености (табела 4) недостајали, али су дати подаци о броју запослених на првој страници упитника, па су управо ти подаци преузети у табелу 4. За предузетнике, који су доставили попуњени СПС упитник, али не и податке о броју запослених, тај број је преузет из постојећег административног регистра јединица. Како унос броја 0 као броја запослених није дозвољен за унос података у СПС истраживање, код свих јединица код којих је био овакав случај број је замијењен бројем 1 (обично је ово био случај с предузетницима за које је број запослених узет из постојећег регистра). За јединице без података у табели 4 број запослених жена и просјечан број одрађених радних часова (за све јединце за које је укупан број запосленика узет из питања о просјечном броју запосленика на почетку упитника или из Анекса за те јединице) је ажуриран на основу просјека података који су дати у СПС истраживању и на основу података из мјесечног истраживања о радној снази (РАД 1) за април 2008. Након поновног контакта с јединицама које су одговориле и чија је основна дјелатност изван подручја Н или I, њихове дјелатности су промијењене у исправне. Након поновног контакта с јединицама које су одговориле и које имају веома низак просјек броја одрађених радних часова, он је прилагођен тачном броју. Након импутације израчунатих варијабли TO, PV, VA, IC, wo, PC, SC, TP, један од могућих начина уређивања микроподатка (коришћењем варијабли) је:

1. If $Income_0101 + Income_0102 < TO$ and $Income_0101 > TO$ then $Income_0101$ was set to be TO and $Income_0100$ to be $Income_0100 - Income_0101 + TO$; if $Income_0101 + Income_0102 < TO$ and $Income_0101 < TO$ then $Income_0102$ was set to be $TO - Income_0101$ and the $Income_0100$ to be $Income_0100 - Income_0101 + TO - Income_0102$.
2. $Costs_0205$ was set to be equal to PC , $Costs_0200$ was calculated with this new $Costs_0205$, $Costs_0202$ was set to be $TP - (Costs_0201 + Costs_0203 + Costs_0204 + Costs_0208)$ and the $Costs_0200$ to be $TP + PC + Costs_0206 + Costs_0207 + Costs_0209 + Costs_0210$.
3. $Stock_0302$ was set to be $PV + TP - TO - (Costs_0201 + Costs_0203 + Costs_0204 + Costs_0208) - (Income_0100 - Income_0104 - Income_0105)$. $Stock_0301$ was set to be $VA + Costs_0200 - PV - TP + Costs_0201 + Costs_0203 + Costs_0204 + Costs_0208 - (Costs_0205 + Costs_0206 + Costs_0207)$.
4. 040400 was set to $employees - 040300 - 040500$; 040000 was set to be equal to wo ; if $wo = employees$ then 040100 and 040200 were set to 0 and in other cases just 040200 was set to $wo - employees - 040100$. Working hours and number of women were adjusted proportional to the distribution before any changes and according to the new total number of workers.
5. $Salary_0505$ was set to be SC , $Salary_0500$ was set to be PC . If the changed $Salary_0500$ was greater than the sum of all the variables that made this variable ($Salary_0501$, $Salary_0502$, $Salary_0503$, $Salary_0504$, $Salary_0505$) then the difference between the calculated $Salary_0500$ and the changed one was equally distributed to all these variables excluding $Salary_0505$. If the changed $Salary_0500$ was less than the sum of all the variables that made this variable ($Salary_0501$, $Salary_0502$, $Salary_0503$, $Salary_0504$, $Salary_0505$) then the difference between the calculated $Salary_0500$ and the changed one was proportional (to the distribution before any changes) distributed to all these variables excluding $Salary_0505$.

4.2 Аномалне вриједности

Важни дијелови процедуре уређивања података су лоциране грешке и њихов третман. Ова врста грешки обично се показује као сумњиво велике или мале вриједности варијабли (или економских индикатора). Другим ријечима, вриједности варијабли (и економских индикатора) које се сматрају као тачне требало би да буду у прецизно одређеном интервалу, док се друге вриједности, ван тога интервала (outlieri), сматрају као аномалне и предмет су одређеног третмана.

Конструкција интервала вриједности које се сматрају тачним урађена је посматрањем података (вршењем графичке интерпретације и израчунавањем базних статистичких индикатора), као и на основу мишљења предметних експерата.

Генерално, све грешке у варијаблама и економским индикаторима идентификоване на овај начин, третирају се као неодговор по ставкама те се третирају приликом импутације (замјена недостајућих вриједности с вриједностима које су прихватљиве по експлицитним критеријумима). Подаци из различитих извора могу да се користе за импутирање недостајућих вриједности (административни подаци) као подаци из јединица истраживања које су на неки начин сличне јединицама истраживања које имају недостајуће податке.

Процедура која се проводи у случају СПС истраживања у Босни и Херцеговини састоји се од ad-hoc процедуре коју су предложили ISTAT-ови експерти, а имплементирана је у STATA софтверу. Најважније СПС варијабле из ЕУ Одредбе 58/97 и неки статистички индикатори су израчунати уз коришћење споменутог софтвера. Ти статистички индикатори су се користили за детекцију аномалних величина.

Полазни предуслови за процедуру откривања аномалних вриједности у Републици Српској су расположивост слједећих података економских индикатора:

- додана вриједност по раднику (va/wo),
- промет по раднику (to/wo),
- вриједност производње по раднику (pv/wo),
- међуфазна потрошња (ic/wo).

Процедура је спроведена посебно по горњим индикаторима и дала је одређени број идентификованих грешака.

Суштина процедуре је да се идентификују вриједности које су веће од дуплог 99-ог перцентила или мање од дуплог првог перцентила. Упитнике на којим је откривена потенцијална аномална вриједност додатно су контролисале предметне методологије и предметни стручњаци. Упитници који не прођу ову врсту контроле су предмет даљњег третмана.

Након прве провјере у ФБиХ и Брчко Дистрикту, неколико индикатора је израчунато да би се просудило присуство аномалних вриједности (Табела 4.2.1).

Табела 4.2.1: Статистички индикатори за провјеру микроподатака

Индикатори	Формула	Екстремне вриједности за провјеру
Промет по раднику	$to_w=TO/wo$	>0 i pct99
Додана вриједност по раднику	$va_w=VA/wo$	pct1 i pct99
Процент додане вриједности према промету	$pvt=VA/TO$	>0 i ≤ 1 када $VA>1$
Трошкови рада по запосленику	$l_emp=PC/employees$	>0 i pct99
Доприноси соц. осигурања по бруто накнадама и платама	$pvc=sc/(PC-sc)$	Од минимума до максимума SCstope
Трошкови рада по доданој вриједности	$l_va=PC/VA$	>0 i ≤ 1 када $VA>1$
Профитабилност	$Ros=GOS/TO$	≥ -1 i ≤ 1
Инвестиције по раднику	$inv_w=INV/wo$	pct1 i pct99

За сваки индикатор је израчуната аритметичка средина, медијана, квартилни однос, међуквартилни однос, стандардна девијација, коефицијент варијације, први перцентил и последњи перцентил (да се провјере аномалне вриједности), те Skewness (закривљеност) и Kurtosis.

Због сувише много правила за индикаторе и сувише мало јединица у бази података, значи сувише много некоректних слогова и сувише мало скупова валидних донатора, два правила нису узимана у разматрање (за l_va и l_emp).

4.3 Импутација грешки и дјелимичних неодговора

Када је анализа дистрибуције горњих индикатора показала присуство outliers, анализирана је свака ставка индикатора.

У овом случају вриједност сумњиве ставке замјењујемо с недостајућом вриједношћу варијабле и покрећемо процедуру импутације. Такође, дјелимични неодговори на најважнијим варијаблама су исправљени процедурама импутације.

Разматране су три врсте процедура импутације:

- 1) Импутација по моделу,
- 2) Импутација по стратуму (са средњом вриједношћу),
- 3) Hotdeck импутација.

Импутација/замјена вриједности које недостају (вриједности које се сматрају аномалним) у Републици Српској није спроведена средствима класичног метода (импутација средњом вриједношћу стратума, импутација медијане у стратуму, hotdeck импутација, импутација регресијом, и тако даље). Имајући на уму релативно мали број идентификованих грешака, примијењени метод састоји се у директном контакту с извјештајним јединицама и уносу тачних вриједности.

Није било импутације на микроподацима.

Сходно провјерама статистичких индикатора у ФБиХ и Дистрикту Брчком урађена је hotdeck импутација на израчунатим варијаблама TO, PV, VA, IC, wo, PC, SC, на спојеним базама података ФБиХ и Брчко Дистрикта (због малог броја јединица у Брчко Дистрикту). Није било импутације на варијаблама GOS, INV и employees (број запосленика) због сувише много нула и/или недостајућих вриједности и сувише малог финалног скупа јединица (што значи, такође, сувише мали скуп донатора за импутацију). Варијабла GOS била је само израчуната као VA-PC (50 јединица није задовољавало правило за Профитабилност), а варијабла wo (укупан број запослених лица) прилагођена је правилу да број запослених лица (варијабла wo) мора да буде већи од броја запосленика (јер је варијабла wo била импутирана). Одређена прилагођавања су вршена у складу с правилима која су морала да се поштују приликом уноса података (везе између одређених варијабли и такође везе између појединих табела).

5. Процјена

5.1 Теоријски аспекти

У актуелном истраживању, базираном на комплексном стратификованом дизајну узорка, пондер који треба да буде додијељен свакој јединици добијен је на бази процедуре која је изражена у неколико корака.

На првом мјесту је израчунат иницијални пондер, звани *директни пондер (или базни пондер)*, одређен у дизајну узорка као обрнуто пропорционалан вјероватноћи укључења јединице узорка.

Након тога се рачунају поједини фактори корекције базног пондера, који омогућавају и корекцију (барем дјелимичну) постојане распршености (дисторзија) која је резултат потпуног одговора и омогућава процјену неких познатих параметара популације и њихових одговарајућих процјена на основу узорка.

На крају је одређен пондер, познат као *финални пондер*, изражен као производ базног пондера и фактора корекције.

У прошлости су се процјене извођене из економских истраживања базираних на узорку у суштини вршиле на два начина:

као једноставно агреговање података који су добијени из узорка истраживања без покушавања да се ти подаци пренесу на популацију;

као агреговања података узорка прилагођених са директним пондерима евентуално прилагођеним с обрнутом стопом одговора.

Без обзира на то, посљедњих година истраживања у области процјена које су вршили ISTAT и други важни државни статистички заводи из других земаља, укључују знатну промјену процедуре за процјењивање, користећи комплексније процјенитеље који припадају класи процјенитеља калибрације. Овакви методи, који су примјењивани када су познати тотали помоћних варијабли које су у корелацији с варијаблама које су предмет истраживања, омогућавају оптималну употребу доступних информација.

Процјенитеље који припадају горе споменутој класи, под прилично уопштеном хипотезом, карактеришу сљедећа својства:

дјелотворнији су од директних процјенитеља, јер дјелотворност првих је већа што је већа корелација између помоћних варијабли и варијабли које су предмет истраживања;

нису приближно деформисани у поређењу с дизајном узорка;

они доносе процјене тотала користећи познате тотале с којима су у корелацији;

ублажавају ефекат распршености због присутности потпуно недостајућих одговора;

ублажавају ефекат распршености због подзаступљености у оквиру из ког је узорак изабран.

Ми подсећамо, на крају, да у ситуацијама које се генерално дешавају у истраживањима на бази великих узорака, директни процјенитељ је деформисан и слабо дјелотворан будући да на њега јако утиче појава недостајућег одговора и подзаступљености оквира из ког је изабран узорак.

Симболи и параметри објекта процјене

Прије илустрације математичких аспеката, коришћене методе процјене корисно је изразити са скупом теоријских означавања параметара и величина које су уведене у параграфу бр. 5.1.

Што се тиче елемената популације и узорка, означавамо их са:

U = сва предузећа која су објекат истраживања или, радије, радна и активна предузећа током референтне године;

α = домен интереса;

U_α = сва предузећа која су предмет истраживања или, радије, радна и активна предузећа током референтне године, која припадају домену α ;

s^* = све јединице одабране у узорку (са $s^* \subseteq U$);

s = предузећа одабрана у узорку и која су одговорила на истраживање (са $s \subseteq s^*$)

s_α = подскуп предузећа у узорку која припадају U_α , са $s_\alpha = s \cap U_\alpha$;

n_α = број предузећа која припадају узорку s_α .

Даље, у вези с предузећем као таквим, претпостављамо да га је могуће идентификовати једнозначно индексом k , дефинисаним спајањем претходног индекса h стратума и i јединица.

Сходно томе, ми показујемо слједећим величинама:

y_k = вриједност у објекту за јединицу k ;

$\lambda_k(\alpha)$ = дихотомна варијабла која претпоставља вриједност 1 ако јединица k припада домену α а вриједност 0 у другим случајевима.

Преко управо уведених симбола можемо сада да дефинишемо, узимајући у обзир варијаблу y која се истражује, слједеће тотале:

тотал који се односи на предузећа која припадају домену α :

$$b) Y_\alpha = \sum_{U_\alpha} y_k = \sum_U y_k \lambda_k(\alpha) \quad (5)$$

при чему симбол $\sum_U(\cdot)$ показује сумирање за све елементе који припадају скупу U ;

$$c) \text{ тотал који се односи на сва предузећа на националној територији: } Y = \sum_U y_k \quad (6)$$

Процедура процјене

Генерално, процјена \tilde{Y}_α домена тотала Y_α дефинисана са (5), добијена методом калибрације, има слједећи израз:

$$\tilde{Y}_\alpha = \sum_{s_\alpha} y_k w_k = \sum_s y_k \lambda_k(\alpha) w_k \quad (7)$$

На исти начин, процјена \tilde{Y} тотала Y је добијена једноставним сумирањем тотала процијењених по домену:

$$\tilde{Y} = \sum_s y_k w_k \quad (8)$$

У вези с параграфом 5.1, финални пондер w_k је добијен као производ три фактора:

$$w_k = d_k \beta_k \gamma_k \quad (9)$$

у којем:

$d_k = \frac{N_h}{n_h^*}$ гдје $k \in s_h^*$, $h=1, \dots, H$, показује директни пондер, изражен као обрнуто пропорционалан вјероватноћи укључивања;

β_k показује фактор прилагођавања за недостајући одговор, одређен према оном што је илустровано у наредном параграфу;

γ_k показује фактор прилагођавања за постстратификацију, одређен према наредном параграфу.

Третман потпуног неодговора

Јединице неодговора које се појављују у узорку истраживања третирају се узимајући у обзир *фактор корекције* за јединицу која није одговорила. Процјена тотала \tilde{Y}_α варијабле y у α -th домени процјене Y_α добијена је као:

$$\tilde{Y}_\alpha = \sum_s y_k \lambda_k(\alpha) w_k \quad (10)$$

у којој је s узорак јединица које су одговориле; y_k је тотал варијабле y за k -ту јединицу; $\lambda_k(\alpha)$ је бинарна варијабла, посматрана у истраживању, која је једнака 1 ако k јединица припада α -th домену процјене и једнака је 0 иначе; w_k је *финални пондер* за k -ту јединицу.

Финални пондер w_k је добијен као производ три фактора:

$$w_k = d_k \beta_k \gamma_k \quad (11)$$

у ком:

d_k означава Horvitz-Thompsonov пондер израчунат као реципрочан вјероватноћи укључивања јединице у узорак; ако је јединица k укључена у стратум h ($h=1, \dots, H$), d_k је изражено као

$$d_k = \frac{N_h}{n_h} \quad \text{за } k \in h, \quad h=1, \dots, H$$

у ком N_h и n_h означава укупан број јединца у популацији односно број јединица одабраних у узорак у стратуму h ;

Фактор β_k представља реципрочну вриједност *посматране стопе одговора* у датој ћелији *корекције неодговора* (Heltinge et al., 1997). Ове ћелије пресијецају дизајн

стратума и дефинисане су да би биле што је могуће више хомогене у погледу *склоности одговора*; ако је јединица k укључена у ћелију корекције g ($g=1, \dots, G$), β_k је изражено као:

$$\beta_k = \frac{n(g)}{m(g)} \quad \text{за } k \in g, \quad g=1, \dots, G$$

гдје $n(g)$ и $m(g)$ означавају редом број одабраних јединица узорка и број јединица одговора у ћелији корекције јединица неодговора g .

γ_k означава *фактор постстратификације*, добијен процедуром калибрације (Deville et al. 1992) који обезбјеђује да се за *дате домене* процјене *укупног броја предузећа и укупног броја запослених лица*, подударују с познатим тоталима одговарајућих *помоћних варијабли*. Домен узет у обзир у процедури калибрације је дефинисан сљедећом подјелом: економска група дјелатности, класа запослености, ознака за предузетника и ознака за ентитет (или Дистрикт)

5.2 Оперативни аспекти

Све процјене узорка су добијене уз коришћење пакета за истраживање ('survey') у софтверу 'R' који је специјализовани софтвер за статистичке прорачуне. Поред свих других могућности које има омогућава и да се израчунају процјене за узорке коришћењем метода калибрације.

Калибрација пружа начин комбиновања података из истраживања с агрегованим подацима из других извора. Најчешће се подаци из помоћних извора користе за прилагођавање процјена из истраживања да би их учинили тачнијим и смањили варијансе. Метода компензује разлике између два извора (података из истраживања и помоћних података) прилагођавајући процјене из истраживања тако да се њихови маргинални тотали упарују с контролним тоталима (из помоћних података) на специфичном скупу варијабли. Нови пондери се додјељују подацима из истраживања коришћењем итеративне процедуре која минимизује величину разлике између оригиналних пондера и нових пондера који су подређени специфичној ограничености. Може да се користи више од једне контроле.

На овај начин помоћна информација се уствари инкорпорише у нове пондере и добијене процјене су конзистентне с познатим информацијама.

Главни утицај процес калибрације има на варијабле истраживања које су у корелацији с помоћним информацијама. Другим ријечима, процес калибрације омогућава већу прецизност у процијењеним тоталима коришћењем нових пондера.

Иницијални (или планирани) пондери јединица из истраживања (предузеће или предузетник) су обрнуто пропорционални вјероватноћи укључивања. Слиједом тога, иницијални пондер је коригован за укупни неодговор по стратумима. Ако не узмемо у обзир укупни неодговор по стратумима у рачунању пондера, процјене ће укључити извјесну дозу непристрасности, што желимо да избјегнемо што је више могуће. Дакле, за сваки стратум, пондер јединице која је одговорила коригован с неодговором изачунат је

на тај начин да свака јединица која је одговорила такође представља и јединице које нису одговориле.

Пондер коригован неодговором и познати тотали популације су почетна тачка у процесу калибрације. Једини доступни тотали популације у БиХ су укупан број јединица истраживања у популацији по стратумима и укупна запосленост у популацији по стратумима.

Формалније, тражимо рјешење за задовољавање сљедећих услова:

$$\left\{ \begin{array}{l} \min \sum_{i \in s} d(w_i, a_i) \\ \sum_{j \in s_k} w_j = X'_k, \quad k = 1, \dots, 99. \\ \sum_{j \in s_k} w_j x_j = X''_k \end{array} \right.$$

Гдје је a_i пондер коригован неодговором, w_i је калибровани пондер (који је резултат проблема оптимизације), d је функција растојања, s је скуп свих јединица које су одговориле s_k ($k = 1, \dots, 99$) је скуп свих јединца које су одговориле у стратуму k

($s_k \subset s, (k = 1, \dots, 99), \bigcup_{k=1}^{99} s_k = s$), x_j ($j \in s_k$) су вриједности помоћне варијабле прикупљене

помоћу истраживања (укупан број запослених), X'_k (X''_k) су познати тотали популације по стратуму k – укупан број јединца из истраживања (укупан број запослених). На крају, постоји 99 стратума у БиХ.

'Survey' пакет истраживања у R-софтверу је имплементирао функцију за бављење проблемом оптимизације са ограничењима, која се користи у логаритамској функцији раздаљине. Као резултат, пондерисани укупан број јединица из истраживања је већи од 0.4%, у поређењу с познатим тоталом. Слично, пондерисани укупан број запослених је већи од 0.4%, у поређењу с познатим тоталом, што су прихватљиви резултати.

Такође, посебна функција се користи за процјену тотала и варијансе (стандардне грешке). Покушало се са неколико алтернативних процјена домена. Резултати с највећом прецизношћу су добијени за NACE подручје нивоа домена и NACE подручје нивоа домена са ознаком предузетника.

Процедура развијена у R

Процедура калибрације развијена је у R-софтверу уз коришћење 'Survey' пакета.

R-софтвер се повезује са базом података коришћењем RODBC библиотеке.

Развијени су сљедећи кораци:

```
Веза са базом података (linkDB <- odbcConnect("sbs_survey", uid="Admin", case="tolower")
Import a query containing sample data (strata, weights (corrected by missing response rate)
and the main variables: PV=Production Value, IC=Intermediate Costs, VAL=Value Added,
PC=Production Costs, MOL, INV=Investments example: "SELECT strata.code, strata.strata,
([Nh]/[n])*(([n])/[m]) AS weight, strata.cod11100, strata.PV, strata.IC, strata.VAL, strata.PC,
strata.MOL, strata.INV, Pop_strat.n, Pop_strat.m, Pop_strat.Nh, Pop_strat.fh,
```

```

ENTERPRISE.weight AS weight0, Pop_strat.pop_worker, section3.cod31000 AS worker ROM
((strata INNER JOIN ENTERPRISE ON strata.code = ENTERPRISE.code) INNER JOIN
section3 ON (strata.code = section3.code) AND (ENTERPRISE.code = section3.code)) INNER
JOIN Pop_strat ON strata.strata = Pop_strat.strata WHERE (((Pop_strat.fh)<=1));")
Creating a data frame (df <- sqlFetch(linkDB, "strataw", rownames=NULL))
Putting the strata variable as a factor (df$strata=as.factor(df$strata))
Creating an object surveydesign with information on the Sample design (ss <-
svydesign(ids=~code, weights=~weight, data=df, nest=FALSE, strata=~strata, fpc=~fh))
Creating a Vector of Known Pop. Total (df=df[order(df[, "strata"]),]; rm(totali);
total0=df[order(df[, "strata"]),c("strata", "Nh", "pop_worker")]; tot.uniq=unique(total0);
total1=tot.uniq[,c("Nh", "pop_worker")]; pop.totals=as.numeric(as.matrix(total1)))
Computation of calibrated weights (cc <- calibrate(design=ss, formula=~strata+worker:strata-1,
population=pop.totals, calfun="logit", bounds=c(0.001,500.0),force=T, epsilon=1e-7)
In the case of 1 PSU we get options(survey.lonely.psu="remove")
getOption("survey.lonely.psu")
Creation of the final weight vector (weight_cal<-weights(cc); df_cal<-
data.frame(df,weight_cal=weight_cal); df_cal$weight_cal=as.numeric(df_cal$weight_cal)
Recording the final weights in the DB (weight_calib<-
data.frame(code=df$code,weight_cal=weights(cc))
weight_calib$weight_cal=as.numeric(weight_calib$weight_cal); sqlSave(linkDB, weight_calib);
Computation of estimates and sampling errors by diomain (svytotal(~worker,ss);
svytotal(~worker,cc); svyby(~worker, ~ateco2, cc, svytotal); svyby(~PV, ~ateco2, cc, svytotal);
svyby(~I(VAL/1000000), ~ateco2, cc, svytotal); etc.)

```

5.3 Процјена грешке узорка

Да би се измјерила прецизност процјена, потребно је процијенити варијансе. Процјена и процјена стандардне грешке (квадратни коријен процјене варијансе), користе се за израчунавање интервала поузданости.

$$\hat{Y} \pm c\sqrt{\hat{V}(\hat{Y})},$$

гдје је c константа.

Такође, процјена коефицијента варијације је изражена процентом

$$cv(\hat{Y}) = \frac{\sqrt{\hat{V}(\hat{Y})}}{\hat{Y}} \times 100.$$

Табела 5.1 показује процјене коефицијента варијације главних СПС варијабли по NACE подручјима.

Табела 5.1 - Процјене коефицијента варијације (%), по NACE подручјима

NACE Подручје	Промет	Вриједност производње	Додана вриједност	Међуфазна потрошња	Персонални трошкови	Укупне набавке	Укупне Инвестиције
Н	2.6	2.3	1.9	4.3	1.8	4.8	16.0
І	8.4	9.3	10.0	9.9	0.2	8.0	13.7
УКУПНО	7.8	8.7	9.2	9.3	0.2	7.4	12.8

Табела 5.2. показује процјене коефицијента варијације главних СПС варијабли по NACE подручјима с ознаком предузетника.

Табела 5.2 - Процјене коефицијента варијације (%), по NACE подручјима (Н,І) с ознаком предузетника (0,1)

NACE Подручје с ознаком предузетника	Промет	Вриједност производње	Додана вриједност	Међуфазна потрошња	Персонални трошкови	Укупне набавке	Укупне Инвестиције
Н0	4.2	3.1	2.0	5.9	1.5	7.3	16.9
Н1	3.0	3.3	3.3	5.6	2.9	5.4	38.6
І0	8.6	9.4	10.1	10.1	0.1	8.1	13.8
І1	6.8	6.6	6.9	7.9	26.6	19.4	31.2
ТОТАЛ	7.8	8.7	9.2	9.3	0.2	7.4	12.8

6. Финални резултати и будуће активности

Што се тиче резултата овог експерименталног СПС истраживања спроведеног у два NACE подручја, важно је да се направе одређене важне уводне примједбе.

Прије свега, неопходно је да се нагласе сљедеће чињенице: а) први пут да статистичке институције у БиХ спровode аутентично структурно истраживање предузећа и предузетника, б) то је, такође, први пут да статистичке институције у БиХ спровode пословно истраживање користећи технику узорка, с) структурно пословно истраживање за референтну 2007. годину је спроведено као експериментално, d) истраживање обухвата само два NACE подручја, Н – Угоститељство и I – Саобраћај и комуникације, е) све фазе истраживања нису довршене унутар рокова које је предвидио Twinnig пројект, f) а, као последица тога, није било довољно времена да се провјери, анализира и потврди први круг резултата и g) активности на свим планираним фазама и анализе наставиће се након завршетка пројекта.

У периоду припремања овог документа, било је могуће да се презентује само одабрани скуп грубих прелиминарних резултата за неке варијабле и индикаторе, само као примјер и сугестију за будући рад. Презентовани резултати у табелама и графиконима дати су само на нивоу подручја класификација и подијељени по величини класа и правног статуса јединица. Међутим, рачунање и презентовање бројних других варијабли и индикатора, на нивоу детаља, је планирано и предвиђено након што се све активности у вези с експерименталним истраживањем заврше.

6.1 Сажети резултати за Угоститељство и Саобраћај и комуникације за ниво БиХ

На крају 2007. године било је 13.093 активних пословних субјеката у Н и I подручјима у Босни и Херцеговини (3.161 предузећа и 9.932 предузетника). Ова два подручја укључују укупан број од 70.115 запослених лица, од којих 49.587 по предузећима и 20.528 по предузетницима. Од укупног броја запослених лица, 53.064 су били плаћени запосленици (43.073 по предузећима и 9.991 по предузетницима).

Вриједност промета који су остварили предузећа и предузетници у ова два подручја износила је 5.008 милиона КМ, од тога 4.762 милиона по предузећима и 246 милиона по предузетницима. Вриједност производње износила је 4.226 милиона КМ углавном по предузетницима. Додана вриједност према факторским трошковима била је 2.236 милиона КМ; 2.128 милиона по предузећима и 108 по предузетницима. Бруто инвестиције износиле су 702 милиона КМ, 695 милиона за предузећа и само 7 милиона по предузетницима.

Укупна набавка реализована у 2007. години у подручјима Н и I била је 226 милиона КМ, док је међуфазна потрошња представљала 133 милиона КМ. Персонални трошкови били су 2.855 милиона, 2.758 милиона по предузећима.

Удио предузетника у укупном броју јединица био је три пута већи него број предузећа. Удио предузетника у укупном броју запосленика био је 19%, а њихов допринос укупном промету подручја Н и I био је око 5 %.

Додана вриједност генерисана по предузетнику била је у просјеку 10.825 КМ. Просјечан број запослених лица по предузетнику био је 2.7.

Преглед резултата према класама по броју запослених лица у презентованим табелама показује сљедеће главне исходе: највећи број фирми био је регистрован у првој класи по броју запослених (1-9 запослених лица), док је класа већих фирми по броју запослених (трећа класа) више заступљена у смислу запосленика: представља више од 50% укупне запослености. Што се тиче главних индикатора, вриједно је да се примијети да су промет по раднику и продуктивност рада највећи у другој класи по броју запослених (10-19 запослених лица).

За детаљније и специфичније анализе ових прелиминарних резултата могу да се погледају детаљнији подаци по подручјима и ентитетима у табелама и графиконима датим у прилогу.

6.2 Резиме и будуће активности

Што се тиче структурне пословне статистике (СПС), огроман напор је уложен у: а) побољшање садржаја упитника, б) проширивање поља посматрања укључујући мала предузећа, предузетнике и неке услужне дјелатности; с) прелазак са потпуног обухвата на приступ истраживања узорка; д) увођење нових методолошких инструмената у погледу уређивања података, идентификовање outliers, импутацији, процјенама преко калибрације, евалуацији грешки узорковања; е) калкулацију и дифузију статистичких индикатора који су кохерентни са ISTAT-овим и ЕУ стандардима. Посљедње активности тичу се финалних процјена и припрема статистичких табела

Бх. стручњаци треба да покушају да покрену и спроведу слично истраживање за 2009. годину. Такође, могуће је да се прошири поље посматрања када су питању услужне дјелатности. Укратко, главни свеукупни резултат је дат релевантном промјеном у вези с активностима посматрања, методологијом истраживања и израчунатим главним индикаторима, који сада изгледају као да су више у складу с ЕУ стандардима.

Узорак истраживања односио се на индустријске економске дјелатности и услужне дјелатности, крећући се у распону од области 55 (Угоститељство) до области 64 (Пошта и телекомуникације) NACE Рев.1.1. Стратификовани случајно одабрани узорак био је планиран и коришћен за све јединице које имају мање од 20 запослених, док је за све јединице које имају 20 и више запослених лица узет потпун обухват. Уствари, ово је био први покушај да се користи приступ узорковања за прикупљање структурних пословних података без потпуног обухвата као што се то радило у прошлости.

На бази већ прикупљених микроподатака и употребом одређеног софтвера који може да произведе процјене путем калибрације, стручњаци из Агенције су сами извршили привремене процјене, на бази 'R' софтвера. Прелиминарни резултати који су добијени коришћењем процедуре калибрације упоређени су с оним добијеним обичном Horvitz-Thompsonovom (HT) техником процјене. Посебно смо верификовали потенцијално прецењивање због неодговара упоређујући процјене броја запослених лица добијеног употребом калибрације (који је једнак стварним износима изведеним из оригиналне листе конструкцијом) са оним изведеним путем HT.

Стопе одговора су дефинитивно израчунате након поновних контаката и повратних информација из неких великих јединица које нису одговориле. Анализа стопа одговора имала је за циљ да верификује потребе да се споје стратуми које карактеришу сувише ниска стопа одговора и/или сувише мало испитаника (мање од 5). Уствари, стратуми с

бројем одговора мањим од пет треба да буду идентификовани и спојени с најближим стратумом (гдје би растојање између стратума требало да буде вјероватно оцијењено на бази броја запослених лица). Сем тога, посветили смо се и питању промјена у пословним јединицама и проблемима везаним за квалитет оквира узорка. Уствари, неки испитаници показују различиту економску дјелатност или различит број радника или различит правни тип. Зато је сваки испитаник алоциран у “правом” стратуму гдје је могуће да се изврши прилагођавање популације фирми и радника за сваки стратум. Такође и да би се боље “калибрисале” финалне процјене коректним вриједностима популације. Након ових прилагођавања, финалне стопе одговора у сваком стратуму су израчунате у смислу јединица и радника. Даље, на бази STATA софтвера примјењиване су неке процедуре за импутације дјелимичних неодговора.

Нека побољшања су потребна у погледу обухвата сектора и припреми (и ажурирању) јединствене базе података на нивоу цијеле државе. Наравно, то не значи да не могу да се креирају и похране базе податка на нивоу ентитета, али оне морају да буду комплетно кохерентне с микроподацима који су дати Агенцији. Што више, главно је да се настави с употребом техника узорковања, такође с циљем да се смањи оптерећеност одговарањем. Истраживања на бази узорка требало би да буду проширена на све пословне секторе (подручја С-К, М, N и О). Препоручена је употреба административних извора чим буде могуће (биланси стања, порески подаци, подаци о социјалном осигурању) за провјеру квалитета одговора и смањења статистичког оптерећења. Што више, везе с пословним регистром требало би да ојачају чим се у потпуности имплементира регистар на државном нивоу.

Подручје Н - Хотели и ресторани - Вриједности основних СПС варијабли, испрекидано по класама величине и легалном статусу за 2007.

Табела 1.1
Привремени подаци

Ниво испрекиданости	Вриједности у 000 КМ										
	Број твртки	Број запослених лица	Број запосленика	Промет	Вриједност производње	Укупне набавке	Међуфазна потрошња	Додана вриједност по факторским трошковима	Персонални трошкови	Бруто инвестиције	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	11	
Н подручје, укупно	7.966	23.720	15.398	372.083	302.115	225.872	133.263	168.852	122.830	48.856	
<i>Н по класама величине</i>											
1-9 запослених лица	7.693	16.927	8.981	177.847	133.096	118.259	51.733	81.362	73.583	5.449	
10-19 запослених лица	195	2.686	2.427	67.050	46.891	43.760	28.066	18.825	15.614	21.167	
20+ запослених лица	78	4.107	3.990	127.185	122.129	63.853	53.463	68.665	33.633	22.240	
<i>Н по легалном статусу</i>											
Предузећа	699	6.645	6.055	197.191	174.422	127.567	87.015	87.408	48.599	45.575	
Предузетници	7.267	17.075	9.343	174.892	127.693	98.305	46.249	81.444	74.230	3.281	
Н подручје, укупно	3.808	11.881	7.932	221.411	193.483	127.784	88.235	105.248	67.782	27.912	
<i>Н по класама величине</i>											
1-9 запослених лица	3.646	7.961	4.309	89.453	65.709	66.960	28.222	37.487	36.114	2.555	
10-19 запослених лица	121	1.654	1.441	40.045	35.008	22.384	22.960	12.048	10.668	9.640	
20+ запослених лица	41	2.266	2.182	91.913	92.765	38.440	37.052	55.713	21.000	15.718	
<i>Н по легалном статусу</i>											
Предузећа	506	3.937	3.435	129.484	125.788	71.914	58.569	67.219	31.276	26.425	
Предузетници	3.302	7.944	4.497	91.927	67.695	55.870	29.666	38.030	36.506	1.487	
Н подручје, укупно	3.792	11.275	7.277	143.652	103.151	93.522	42.997	60.153	52.954	20.720	
<i>Н по класама величине</i>											
1-9 запослених лица	3.683	8.455	4.534	82.699	63.255	47.369	22.079	41.176	35.801	2.687	
10-19 запослених лица	73	1.022	978	26.835	11.750	21.310	5.076	6.674	4.897	11.510	
20+ запослених лица	36	1.798	1.765	34.118	28.145	24.843	15.842	12.303	12.255	6.522	
<i>Н по легалном статусу</i>											
Предузећа	173	2.626	2.558	66.130	47.110	54.226	27.801	19.309	16.808	19.150	
Предузетници	3.619	8.649	4.719	77.522	56.041	39.296	15.196	40.845	36.146	1.570	
Н подручје, укупно	366	564	190	7.020	5.482	4.566	2.031	3.451	2.094	225	
<i>Н по легалном статусу</i>											
Предузећа	20	82	63	1.578	1.525	1.427	644	881	516	0	
Предузетници	346	482	127	5.442	3.957	3.139	1.387	2.570	1.578	225	

Табела 1.2
Приремени подаци

Ниво испрекиданости	Вриједности у 000 КМ										
	Број твртки	Број запослених лица	Број запосленика	Промет	Вриједност производње	Укупне набавке	Међуфазна потрошња	Додана вриједност по факторским трошковима	Персонални трошкови	Бруто инвестиције	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	11	
I подручје, укупно	5.127	46.395	37.666	4.636.400	4.121.221	2.752.335	2.053.589	2.067.632	2.732.755	653.477	
<i>I по класама величине</i>											
1-9 запослених лица	4.652	10.164	5.481	642.652	503.918	612.432	390.825	113.094	67.784	46.249	
10-19 запослених лица	314	4.452	4.066	828.428	690.049	508.419	349.854	340.196	40.564	128.149	
20+ запослених лица	161	31.779	28.119	3.165.319	2.927.253	1.631.483	1.312.911	1.614.342	2.624.407	479.080	
<i>I по легалном статусу</i>											
Предузећа	2.462	42.942	37.018	4.564.727	4.051.294	2.693.397	2.009.732	2.041.561	2.710.243	649.675	
Предузетници	2.665	3.453	648	71.673	69.927	58.937	43.857	26.070	22.512	3.802	
II подручје, укупно	2.466	28.953	26.132	3.727.339	3.283.242	2.278.787	1.677.580	1.605.662	2.521.881	553.783	
<i>II по класама величине</i>											
1-9 запослених лица	2.139	5.237	3.141	433.384	316.558	457.312	263.816	52.742	42.585	27.080	
10-19 запослених лица	219	3.123	2.764	712.267	617.366	411.749	317.268	300.098	31.426	124.930	
20+ запослених лица	108	20.593	20.227	2.581.688	2.349.318	1.409.727	1.096.497	1.252.821	2.447.870	401.773	
<i>II по легалном статусу</i>											
Предузећа	1.688	28.080	26.037	3.706.107	3.262.050	2.250.009	1.661.814	1.600.237	2.510.293	553.215	
Предузетници	778	873	95	21.232	21.191	28.778	15.766	5.425	11.588	568	
I подручје, укупно	2.340	16.849	11.260	884.233	814.950	457.268	363.197	451.754	207.682	96.721	
<i>I по класама величине</i>											
1-9 запослених лица	2.196	4.508	2.239	193.350	173.274	144.897	119.347	53.927	24.031	17.129	
10-19 запослених лица	93	1.299	1.272	111.616	68.166	92.775	29.591	38.575	8.866	2.685	
20+ запослених лица	51	11.042	7.749	579.268	573.511	219.597	214.259	359.252	174.785	76.908	
<i>I по легалном статусу</i>											
Предузећа	721	14.547	10.714	835.535	767.931	427.750	335.703	432.228	197.401	94.018	
Предузетници	1.619	2.301	546	48.698	47.019	29.518	27.493	19.526	10.281	2.703	
I подручје, укупно	321	593	274	24.827	23.029	16.279	12.813	10.216	3.192	2.973	
<i>I по легалном статусу</i>											
Предузећа	53	315	267	23.084	21.312	15.638	12.215	9.097	2.550	2.442	
Предузетници	268	278	7	1.743	1.717	641	598	1.119	642	531	

Табела 1.3 Сума подручја Н и I - Вриједности основних СПС варијабли, испрекидано по класама величине и легалном статусу за 2007.

Приремени подаци

Ниво испрекиданости	Вриједности у 000 КМ									
	Број твртки	Број запослених лица	Број запосленика	Промет	Вриједност производње	Укупне набавке	Међуфазна потрошња	Додана вриједност по факторским трошковима	Персонални трошкови	Бруто инвестиције
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	11
Сума Н+I подручја, укупно	13.093	70.115	53.064	5.008.482	4.423.337	2.978.207	2.186.853	2.236.484	2.855.585	702.334
<i>Н+I по класама величине</i>										
1-9 запослених лица	12.345	27.091	14.462	820.500	637.014	730.692	442.558	194.456	141.367	51.698
10-19 запослених лица	509	7.138	6.493	895.478	736.941	552.179	377.920	359.020	56.178	149.316
20+ запослених лица	239	35.886	32.109	3.292.504	3.049.382	1.695.336	1.366.374	1.683.008	2.658.040	501.320
<i>Н+I по легалном статусу</i>										
Предузећа	3.161	49.587	43.073	4.761.918	4.225.716	2.820.964	2.096.747	2.128.969	2.758.843	695.251
Предузетници	9.932	20.528	9.991	246.565	197.620	157.242	90.106	107.515	96.742	7.083
Сума Н+I подручја, укупно	6.274	40.834	34.063	3.948.750	3.476.724	2.406.571	1.765.815	1.710.910	2.589.663	581.695
<i>Н+I по класама величине</i>										
1-9 запослених лица	5.785	13.198	7.450	522.837	382.267	524.272	292.038	90.229	78.699	29.635
10-19 запослених лица	340	4.777	4.205	752.312	652.374	434.132	340.228	312.146	42.094	134.569
20+ запослених лица	149	22.859	22.409	2.673.601	2.442.083	1.448.167	1.133.549	1.308.534	2.468.869	417.491
<i>Н+I по легалном статусу</i>										
Предузећа	2.194	32.017	29.471	3.835.591	3.387.838	2.321.923	1.720.383	1.667.455	2.541.568	579.641
Предузетници	4.080	8.817	4.592	113.160	88.886	84.648	45.432	43.454	48.095	2.055
Сума Н+I подручја, укупно	6.132	28.124	18.537	1.027.885	918.101	550.790	406.194	511.907	260.636	117.441
<i>Н+I по класама величине</i>										
1-9 запослених лица	5.879	12.963	6.774	276.049	236.529	192.266	141.426	95.103	59.833	19.815
10-19 запослених лица	166	2.321	2.250	138.451	79.916	114.084	34.668	45.249	13.763	14.195
20+ запослених лица	87	12.840	9.514	613.385	601.656	244.440	230.100	371.556	187.041	83.430
<i>Н+I по легалном статусу</i>										
Предузећа	894	17.173	13.272	901.665	815.041	481.976	363.505	451.536	214.209	113.168
Предузетници	5.238	10.951	5.266	126.220	103.060	68.814	42.689	60.371	46.427	4.272
Сума Н+I подручја, укупно	687	1.157	464	31.847	28.511	20.845	14.844	13.667	5.286	3.198
<i>Н+I по легалном статусу</i>										
Предузећа	73	397	330	24.662	22.837	17.065	12.859	9.978	3.065	2.442
Предузетници	614	760	134	7.185	5.674	3.780	1.985	3.690	2.221	756

Табела 2.1
 Примерени подаци
 Подручје Н - Хотели и ресторани - Структура СПС варијабли испрекиданих по класама величине и легалном статусу за 2007

Nivo испрекиданости	структура у %										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	11	
Н подручје, укупно	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
<i>Н по класама величине</i>											
1-9 запослених лица	96,57	71,36	58,32	47,80	44,05	52,36	38,82	48,19	59,91	11,15	11,15
10-19 запослених лица	2,45	11,32	15,76	18,02	15,52	19,37	21,06	11,15	12,71	43,32	43,32
20+ запослених лица	0,98	17,31	25,91	34,18	40,42	28,27	40,12	40,67	27,38	45,52	45,52
<i>Н по легалном статусу</i>											
Предузећа	8,77	28,01	39,32	53,00	57,73	56,48	65,30	51,77	39,57	93,28	93,28
Предузетници	91,23	71,99	60,68	47,00	42,27	43,52	34,70	48,23	60,43	6,72	6,72
Н подручје, укупно	47,80	50,09	51,51	59,51	64,04	56,57	66,21	62,33	55,18	57,13	57,13
<i>Н по класама величине</i>											
1-9 запослених лица	95,75	67,01	54,32	40,40	33,96	52,40	31,99	35,62	53,28	9,15	9,15
10-19 запослених лица	3,18	13,92	18,17	18,09	18,09	17,52	26,02	11,45	15,74	34,54	34,54
20+ запослених лица	1,08	19,07	27,51	41,51	47,95	30,08	41,99	52,94	30,98	56,31	56,31
<i>Н по легалном статусу</i>											
Предузећа	13,29	33,14	43,30	58,48	65,01	56,28	66,38	63,87	46,14	94,67	94,67
Предузетници	86,71	66,86	56,70	41,52	34,99	43,72	33,62	36,13	53,86	5,33	5,33
Н подручје, укупно	47,60	47,53	47,26	38,61	34,14	41,40	32,26	35,62	43,11	42,41	42,41
<i>Н по класама величине</i>											
1-9 запослених лица	97,13	74,99	62,31	57,57	61,32	50,65	51,35	68,45	67,61	12,97	12,97
10-19 запослених лица	1,92	9,06	13,43	18,68	11,39	22,79	11,81	11,10	9,25	55,55	55,55
20+ запослених лица	0,95	15,95	24,25	23,75	27,29	26,56	36,84	20,45	23,14	31,48	31,48
<i>Н по легалном статусу</i>											
Предузећа	4,56	23,29	35,15	46,03	45,67	57,98	64,66	32,10	31,74	92,42	92,42
Предузетници	95,44	76,71	64,85	53,97	54,33	42,02	35,34	67,90	68,26	7,58	7,58
Н подручје, укупно	4,60	2,38	1,23	1,89	1,81	2,02	1,52	2,04	1,71	0,46	0,46
<i>Н по легалном статусу</i>											
Предузећа	5,46	14,53	33,17	22,48	27,82	31,25	31,72	25,52	24,63	0,00	0,00
Предузетници	94,54	85,47	66,83	77,52	72,18	68,75	68,28	74,48	75,37	100,00	100,00

Табела 2.2 Подручје I - Транспорт и комуникације - Структура СПС варијабли испрекиданих по класама величине и легалном статусу за 2007

Приермени подаци

Ниво испрекиданости	структура у %										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	11	
I подручје, укупно	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
<i>I по класама величине</i>											
1-9 запослених лица	90,74	21,91	14,55	13,86	12,23	22,25	19,03	5,47	2,48	7,08	
10-19 запослених лица	6,12	9,60	10,79	17,87	16,74	18,47	17,04	16,45	1,48	19,61	
20+ запослених лица	3,14	68,50	74,65	68,27	71,03	59,28	63,93	78,08	96,04	73,31	
<i>I по легалном статусу</i>											
Предузећа	48,02	92,56	98,28	98,45	98,30	97,86	97,86	98,74	99,18	99,42	
Предузетници	51,98	7,44	1,72	1,55	1,70	2,14	2,14	1,26	0,82	0,58	
I подручје, укупно	48,10	62,41	69,38	80,39	79,67	82,79	81,69	77,66	92,28	84,74	
<i>I по класама величине</i>											
1-9 запослених лица	86,74	18,09	12,02	11,63	9,64	20,07	15,73	3,28	1,69	4,89	
10-19 запослених лица	8,88	10,79	10,58	19,11	18,80	18,07	18,91	18,69	1,25	22,56	
20+ запослених лица	4,38	71,13	77,40	69,26	71,55	61,86	65,36	78,03	97,07	72,55	
<i>I по легалном статусу</i>											
Предузећа	68,45	96,98	99,64	99,43	99,35	98,74	99,06	99,66	99,54	99,90	
Предузетници	31,55	3,02	0,36	0,57	0,65	1,26	0,94	0,34	0,46	0,10	
I подручје, укупно	45,64	36,32	29,90	19,07	19,77	16,61	17,69	21,85	7,60	14,80	
<i>I по класама величине</i>											
1-9 запослених лица	93,86	26,76	19,89	21,87	21,26	31,69	32,86	11,94	11,57	17,71	
10-19 запослених лица	3,97	7,71	11,30	12,62	8,36	20,29	8,15	8,54	4,27	2,78	
20+ запослених лица	2,17	65,54	68,81	65,51	70,37	48,02	58,99	79,52	84,16	79,52	
<i>I по легалном статусу</i>											
Предузећа	30,82	86,34	95,15	94,49	94,23	93,54	92,43	95,68	95,05	97,21	
Предузетници	69,18	13,66	4,85	5,51	5,77	6,46	7,57	4,32	4,95	2,79	
I подручје, укупно	6,26	1,28	0,73	0,54	0,56	0,59	0,62	0,49	0,12	0,45	
<i>I по легалном статусу</i>											
Предузећа	16,51	53,11	97,44	92,98	92,54	96,06	95,34	89,04	79,88	82,13	
Предузетници	83,49	46,89	2,56	7,02	7,46	3,94	4,66	10,96	20,12	17,87	

Табела 3.1 Подручје Н - Хотели и ресторани - Основни СПС индикатори испрекидани по класама величине и легалном статусу за 2007

Привремени подаци

Ниво испрекиданости података	Промет по раднику (КМ)	Продуктивност рада (КМ)	Додана вриједност према промету	Трошкови рада по запосленнику (КМ)	Трошкови рада према доданој вриједности	Профитабилност	Инвестиције по раднику (КМ)
	1	2	3	4	5	6	7
Н подручје, укупно	15.686	7.118	0,45	7.977	0,73	0,12	2.060
<i>Н по класама величине</i>							
1-9 запослених лица	10.507	4.807	0,46	8.193	0,90	0,04	322
10-19 запослених лица	24.963	7.008	0,28	6.432	0,83	0,05	7.880
20+ запослених лица	30.968	16.719	0,54	8.429	0,49	0,28	5.415
<i>Н по легалном статусу</i>							
Предузећа	29.675	13.154	0,44	8.026	0,56	0,20	6.859
Предузетници	10.242	4.770	0,47	7.945	0,91	0,04	192
Н подручје, укупно	18.636	8.859	0,48	8.546	0,64	0,17	2.349
<i>Н по класама величине</i>							
1-9 запослених лица	11.236	4.709	0,42	8.382	0,96	0,02	321
10-19 запослених лица	24.211	7.284	0,30	7.404	0,89	0,03	5.828
20+ запослених лица	40.562	24.587	0,61	9.624	0,38	0,38	6.936
<i>Н по легалном статусу</i>							
Предузећа	32.889	17.074	0,52	9.106	0,47	0,28	6.712
Предузетници	11.572	4.787	0,41	8.118	0,96	0,02	187
Н подручје, укупно	12.741	5.335	0,42	7.277	0,88	0,05	1.838
<i>Н по класама величине</i>							
1-9 запослених лица	9.781	4.870	0,50	7.896	0,87	0,06	318
10-19 запослених лица	26.258	6.530	0,25	5.010	0,73	0,07	11.263
20+ запослених лица	18.975	6.843	0,36	6.944	1,00	0,00	3.628
<i>Н по легалном статусу</i>							
Предузећа	25.182	7.353	0,29	6.571	0,87	0,04	7.292
Предузетници	8.963	4.722	0,53	7.659	0,88	0,06	181
Н подручје, укупно	12.443	6.117	0,49	11.025	0,61	0,19	398
<i>Н по легалном статусу</i>							
Предузећа	19.241	10.741	0,56	8.187	0,59	0,23	0
Предузетници	11.287	5.330	0,47	12.433	0,61	0,18	466

Федерација Босне и Херцеговине

Република Српска

Брчко Дистрикт

Табела 3.2

Привремени подаци

Подручје I - Транспорт и комуникације - Основни СПС индикатори испрекидани по класама величине и легалном статусу за 2007

Ниво испрекиданости података	Промет по раднику (КМ)		Продуктивност рада (КМ)		Додана вриједност према промету		Трошкови рада по запосленнику (КМ)		Трошкови рада према доданој вриједности		Профитабилност		Инвестиције по раднику (КМ)	
	1	2	3	4	5	6	7							
I подручје, укупно	99.934	44.566	0,45	72.552	1,32	-0,14	14.085							
<i>I по класама величине</i>														
1-9 запослених лица	63.227	11.127	0,18	12.366	0,60	0,07	4.550							
10-19 запослених лица	186.095	76.420	0,41	9.976	0,12	0,36	28.787							
20+ запослених лица	99.604	50.799	0,51	93.333	1,63	-0,32	15.075							
<i>I по легалном статусу</i>														
Предузећа	106.299	47.542	0,45	73.215	1,33	-0,15	15.129							
Предузетници	20.759	7.551	0,36	34.718	0,86	0,05	1.101							
I подручје, укупно	128.738	55.458	0,43	96.507	1,57	-0,25	19.127							
<i>I по класама величине</i>														
1-9 запослених лица	82.754	10.071	0,12	13.558	0,81	0,02	5.171							
10-19 запослених лица	228.071	96.093	0,42	11.371	0,10	0,38	40.003							
20+ запослених лица	125.367	60.837	0,49	121.020	1,95	-0,46	19.510							
<i>I по легалном статусу</i>														
Предузећа	131.984	56.988	0,43	96.414	1,57	-0,25	19.701							
Предузетници	24.321	6.214	0,26	122.021	2,14	-0,29	650							
I подручје, укупно	52.481	26.812	0,51	18.444	0,46	0,28	5.741							
<i>I по класама величине</i>														
1-9 запослених лица	42.890	11.962	0,28	10.731	0,45	0,15	3.800							
10-19 запослених лица	85.948	29.704	0,35	6.969	0,23	0,27	2.067							
20+ запослених лица	52.460	32.535	0,62	22.557	0,49	0,32	6.965							
<i>I по легалном статусу</i>														
Предузећа	57.436	29.712	0,52	18.425	0,46	0,28	6.463							
Предузетници	21.159	8.484	0,40	18.815	0,53	0,19	1.174							
I подручје, укупно	41.860	17.225	0,41	11.644	0,31	0,28	5.013							
<i>I по легалном статусу</i>														
Предузећа	73.279	28.878	0,39	9.546	0,28	0,28	7.752							
Предузетници	6.267	4.026	0,64	91.452,23	0,57	0,27	1.910							

Федерација Босне и Херцеговине

Република Српска

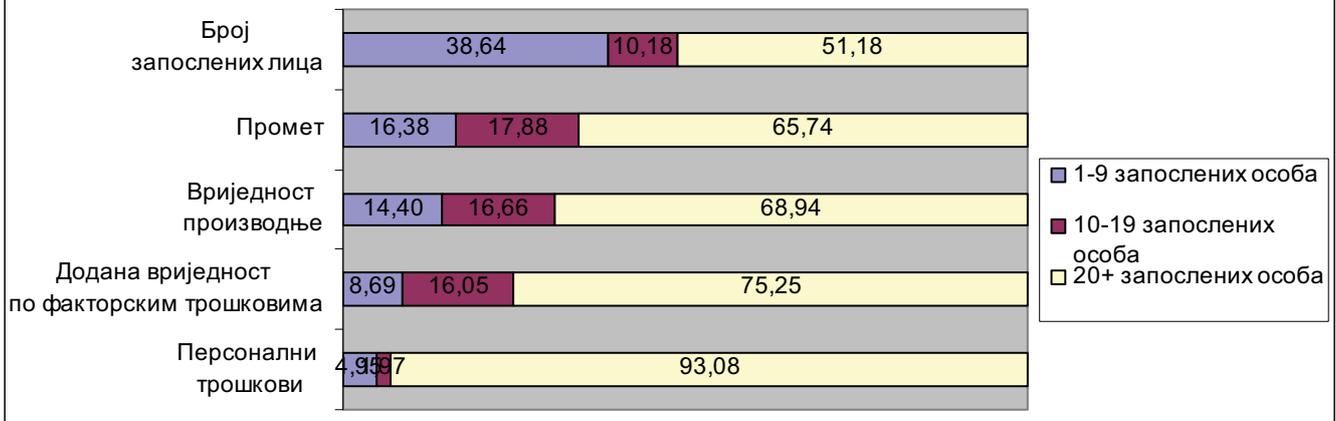
Брчко Дистрикт

Табела 3.3 Сума подручја Н и I - Основни СПС индикатори испрекидани по класама величине и легалном статусу за 2007.

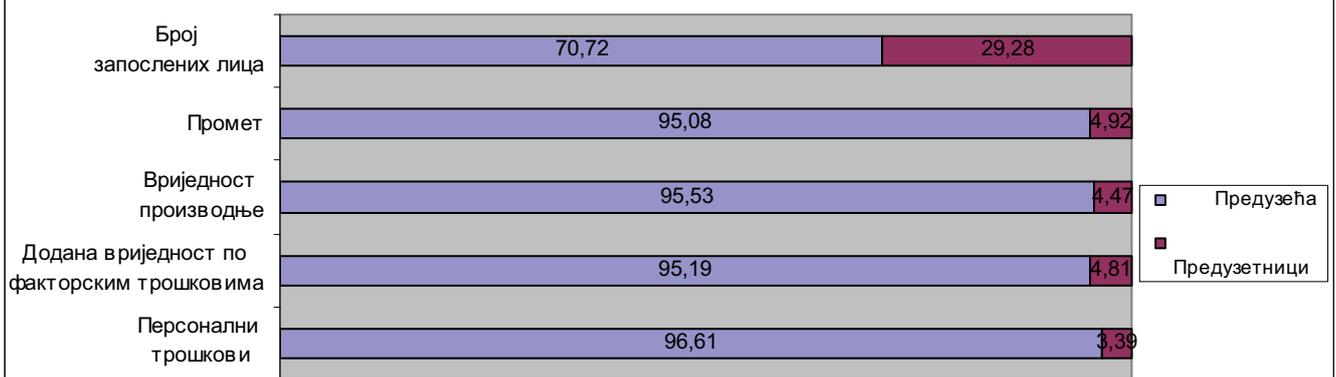
Привремени подаци

Ниво испрекиданости података	Промет по раднику (KM)		Продуктивност рада (KM)		Додана вриједност према промету		Трошкови рада по запосленнику (KM)		Трошкови рада према доданој вриједности		Профитабилност		Инвестиције по раднику (KM)	
	1	2	3	4	5	6	7							
Сума Н+I подручја, укупно	71.432	31.897	0,45	53.813	1,28	-0,12	10.017							
<i>Н+I по класама величине</i>														
1-9 запослених лица	30.286	7.178	0,24	9.775	0,73	0,06	1.908							
10-19 запослених лица	125.459	50.300	0,40	8.652	0,16	0,34	20.919							
20+ запослених лица	91.749	46.899	0,51	82.783	1,58	-0,30	13.970							
<i>Н+I по легалном статусу</i>														
Предузећа	96.031	42.934	0,45	64.050	1,30	-0,13	14.021							
Предузетници	12.011	5.238	0,44	9.683	0,90	0,04	345							
Сума Н+I подручја, укупно	96.703	41.899	0,43	76.025	1,51	-0,22	14.245							
<i>Х+И по класама величине</i>														
1-9 запослених лица	39.615	6.837	0,17	10.564	0,87	0,02	2.245							
10-19 запослених лица	157.486	65.344	0,41	10.011	0,13	0,36	28.170							
20+ запослених лица	116.961	57.244	0,49	110.173	1,89	-0,43	18.264							
<i>Н+I по легалном статусу</i>														
Предузећа	119.799	52.080	0,43	86.239	1,52	-0,23	18.104							
Предузетници	12.834	4.928	0,38	10.474	1,11	-0,04	233							
Сума Н+I подручја, укупно	36.549	18.202	0,50	14.060	0,51	0,24	4.176							
<i>Н+I по класама величине</i>														
1-9 запослених лица	21.295	7.336	0,34	8.833	0,63	0,13	1.529							
10-19 запослених лица	59.661	19.498	0,33	6.117	0,30	0,23	6.117							
20+ запослених лица	47.771	28.937	0,61	19.660	0,50	0,30	6.498							
<i>Н+I по легалном статусу</i>														
Предузећа	52.504	26.293	0,50	16.140	0,47	0,26	6.590							
Предузетници	11.526	5.513	0,48	8.817	0,77	0,11	390							
Сума Н+I подручја, укупно	27.519	11.810	0,43	11.391	0,39	0,26	2.763							
<i>Н+I по легалном статусу</i>														
Предузећа	62.118	25.132	0,40	9.287	0,31	0,28	6.151							
Предузетници	9.451	4.853	0,51	16.574	0,60	0,20	994							

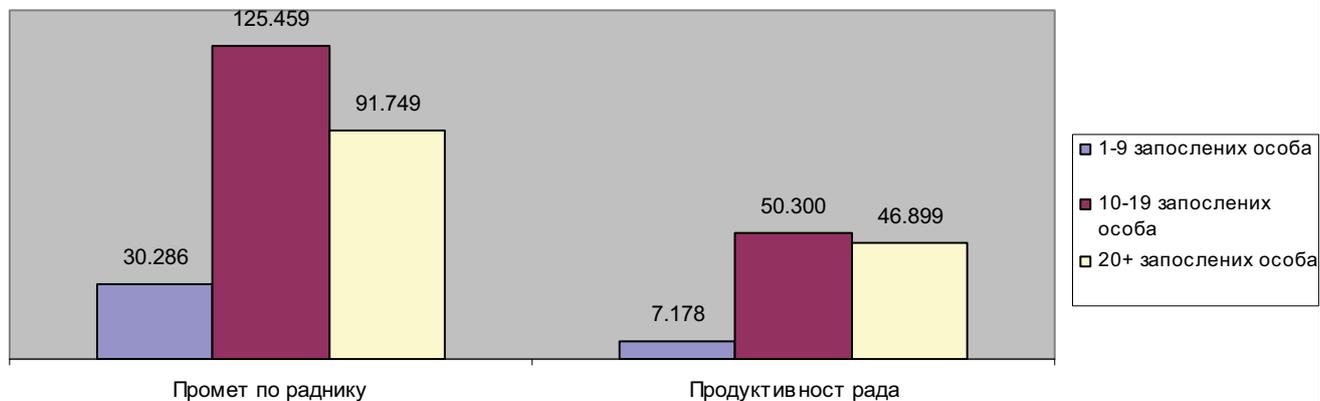
Н и I, основне варијабле по класама величина

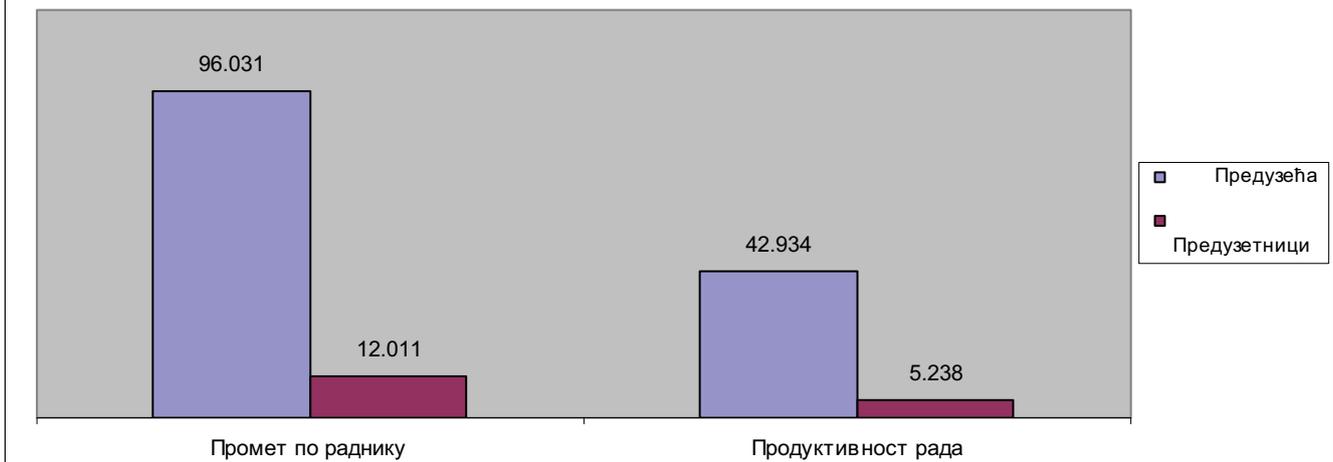
Н и I, основне варијабле по легалном статусу

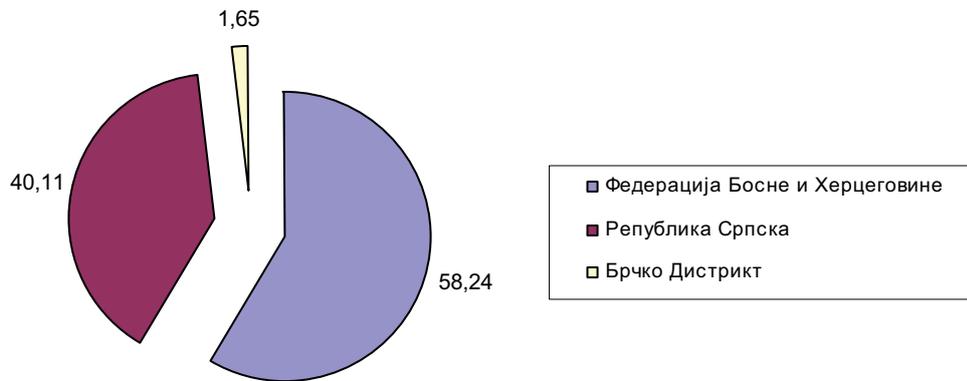
Н и I - Промет по раднику и Продуктивност по класана величине

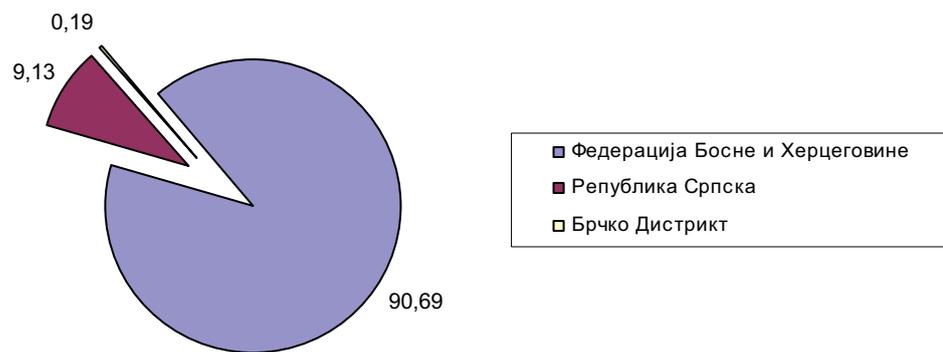
Н и I - Промет по раднику и Продуктивност по легалном статусу

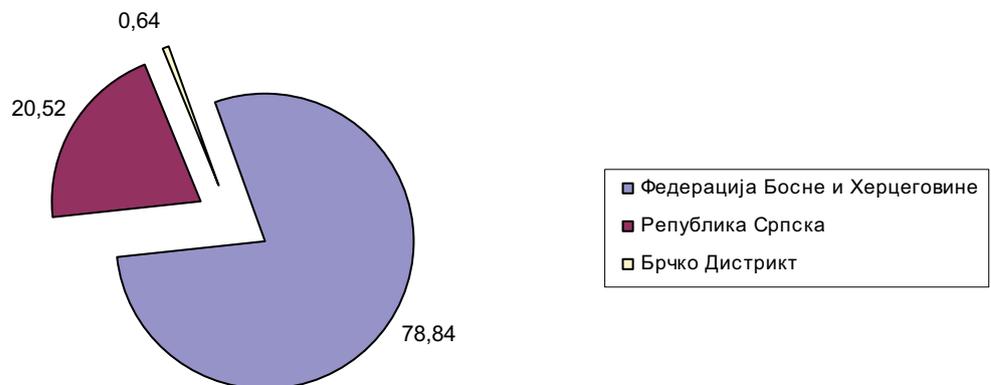
Н и I - Учешће запослених лица по ентитетима

Н и I - Учешће персоналних трошкова по ентитетима

Н и I - Учешће промета по ентитетима

Референце

- Bethel, J. "Sample allocation in multivariate surveys". *Survey methodology*, 15 (1989): 47-57.
- Biggs, D., e B. de Ville, e E. Suen. "A method of choosing multiway partitions for classification and decision trees". *Journal of Applied Statistics*, 18 (1991): 49-62.
- Deville, J.C., e C.E. Särndal. "Calibration Estimators in Survey Sampling". *Journal of the American Statistical Association*, 87 (1992): 376-382.
- Little R.J.A., Rubin D.B. - (2002), "Statistical Analysis with Missing Data", Wiley & Sons, New York.
- Eurostat, "Manual for Structural Business Statistics", Directorate D: Business statistics, Unit D-2: Structural business statistics, July 2003.
- Fellegi, I.P. and D. Holt - (1976), "A systematic approach to automatic edit and imputation", *Journal of the American Statistical Association* 71, 17-35.
- Horvitz D.G., Thompson D.J. - (1952), "A Generalization of Sampling without Replacement from Finite Universe", *Journal of the American Statistical Association*, vol.47, pp.663-685.
- Istat, "Conti economici delle imprese" Collana Informazioni n.8 2007.
- R-Project "The survey Package" October 2007.
- Mander A, Clayton D., "HOTDECK: Stata module to impute missing values using the hotdeck method" 1999.
- Scannapieco M., Zardetto D. e Barcaroli G. "La Calibrazione dei Dati con R: una Sperimentazione sull'Indagine Forze di Lavoro ed un Confronto con GENESEES/SAS" – Contributi Istat 4/2007.
- Schafer, J.L. (1997) *Analysis of Incomplete Multivariate Data*. Chapman & Hall, London

ДОДАТАК 1 СПС ДЕФИНИЦИЈЕ И КЛАСИФИКАЦИЈЕ

Основне ЕУ методолошке одлуке у вези са структурним пословним статистикама (за СПС анексе I –IV) су изложене у овом додатку.

Дио методологије, који се односи на дефиниције карактеристика, практично је већ примијењен у експерименталном СПС истраживању које је спроведено током имплементације Twinning пројекта.

1. Правни основ за структурне пословне статистике

Структурне пословне статистике (СПС) базирају се на правно успостављеној обавези. Нова Уредба ЕУ Савјета бр. 295/2008 у вези са СПС обухвата све тржишне активности пословне економије са изузетком пољопривредних активности, које су покривене кроз друге статистике.

Почетни легални основ за европске СПС је Уредба ЕУ Савјета No. 58/97, која је дефинисала садржај, листу варијабли, обухват, класификације и друга правила која морају да се поштују у провођењу СПС истраживања. Уз ово су постојале и друге регулативе које су успоставиле: дефиниције СПС варијабли; серије података и формате за трансмисију СПС података Eurostatu; критеријуме за извјештаје о квалитету СПС података као и друга важна питања. Прва година за имплементацију старе СПС Регулative No. 58/97 била је 1995. година.

Council Regulation No. 58/97 у међувремену је три пута је допуњавана амандманима. Најновијим амандманом одлучено је да се преуреди Регулative No. 58/97 са циљем да се укључе све промјене и добије нова „чиста“ верзија текста. Европски Парламент и Савјет су нову Уредбу бр. 295/2008 усвојили 14.02.2008. Одредбе ове регулативе примјењују се за 2008. референтну годину и даље. Поновним усвајањем СПС регулативе успостављене су и све неопходне мјере за њену имплементацију.

2. Статистичке јединице у структурним пословним статистикама

Неколико различитих врста статистичких јединица користи се за спровођење СПС истраживања. Највећи број СПС серија података односи се на „предузеће“ као статистичку јединицу. Друге серије СПС података тичу се „јединица по врсти активности“ и „локалних јединица“.

Предузеће – Коришћење предузећа као статистичке јединице за већину СПС серија података има важну импликацију за интерпретацију података. Предузећима се додјељује одређена шифра активности на бази њихове главне дјелатности. Међутим, статистички подаци за предузеће односе се на све активности које је спровело то предузеће, укључујући и његове секундарне активности. СПС истраживања о предузећима укључују податке који се односе на сва предузећа; није дозвољено да се поставља одређени праг према величини предузећа (то значи да се укључују и информације о предузећима са 0 запослених лица). СПС подаци ограничавају се искључиво на активности које су извршене унутар економске територије земље; ово значи да сви показатељи који се односе на огранке легалне јединице у иностранству треба да се искључе, са једне стране, и да сви показатељи

о активностима огранака иностране правне јединице која је активна на националној територији земље треба да се укључе у податке.

Јединица према врсти активности - Јединица по врсти активности групише све дијелове једног предузећа који доприносе извршавању једне одређене активности на нивоу класе NACE класификације (4 цифре) и сачињавају је један или више оперативних дијелова тог предузећа. Систем информација једног предузећа треба да буде у могућности да за сваку јединицу према врсти дјелатности идентификује најмање сљедеће показатеље: вриједност производње, међуфазну потрошњу, трошкове рада, оперативни вишак, број запослених и остварене инвестиције. Сви трошкови помоћних активности предузећа морају да се распореде на главну и секундарне активности и сходно томе на његове јединице по врсти активности.

3. Класификације које се користе у структурним пословним статистикама

NACE класификација дјелатности

Нова NACE структура активности (NACE Рев.2) примијениће се у структурним пословним статистикама од референтне 2008. године па даље. За претходне године за прикупљане и обраду података коришћена је NACE Рев.1.1 класификација. NACE Рев.2 класификација економских активности за европске земље одговара међународној ISIC Рев.4 класификацији активности. NACE Рев.2 класификација успостављена је ЕС Регулацивом No. 1893/2006.

NUTS класификација регија

У оквиру СПС истраживања подаци се прикупљају и обрађују испрекидани по регијама. За класификацију регије земље ЕУ користе NUTS 2007 класификацију која је укључена у ЕС Регулациву бр. 205/2007. NUTS је хијерархијска класификација која дијели државе (ниво земље = NUTS 1) у читав број NUTS 1 регија, а свака од њих се даље дијели на читав број NUTS 2 подрегија и тако даље.

CPA класификација производа по активностима

Одређени СПС показатељи испрекидани су по групама производа на бази CPA класификације.

4. Дефиниције карактеристика које се користе у структурним пословним статистикама

11 11 0 Број предузећа

Број предузећа обухвата сва предузећа која се баве тржишном производњом и која су регистрована у бизнис регистру у популацију која је предмет посматрања. Овај број се коригује за грешке, посебно грешке оквира узорка. Укључују се само активне јединице, предузећа која су остварила промет или имају запослене у било ком

временском периоду током референтне године. Искључују се све привремено неактивне (успаване) или стварно неактивне јединице. Податак о броју предузећа треба да укључи све јединице које су биле активне најмање један дио референтног периода. Податак, такође, укључује све локалне јединице (огранке) које не чине посебну легалну јединицу, а зависне су од иностраних предузећа.

11 21 0 Број локалних јединица

Обухвата број локалних јединица како су дефинисане у Уредби ЕУ Савјета бр. 696/93, а које су регистроване у бизнис регистру у популацији која је предмет посматрања. Број се коригује за грешке, посебно грешке оквира узорка. Локалне јединице морају да буду укључене чак и ако немају плаћена запослена лица. Податак треба да укључи све јединице које су биле активне током бар једног дијела референтног периода.

11 31 0 Број јединица према врсти активности

Обухвата број јединица по врсти активности како су дефинисане у Уредби ЕУ Савјета бр. 696/93, а које су регистроване у бизнис регистру у популацији која је предмет посматрања. Број се коригује за грешке, посебно грешке оквира узорка. Прави се процјена броја јединица када овај тип јединица није регистрован. Податак треба да укључи све јединице сходно врсти активности које су биле активне током једног дијела референтног периода.

12 11 0 Остварени промет

Остварени промет укључује износе које је фактурисала током референтног периода извјештајна јединица, и то одговара тржишним продајама добара и услуга понуђених трећим лицима. Продаја добара и услуга укључује продају добара и услуга које је произвела сама јединица, али и продају трговачке робе коју су набавиле трговине или земљишта и друге имовине који су набављени и држани за препродају. Ако су земљиште или друга имовина иницијално набављени за инвестиционе сврхе не треба да буду укључени у промет. Пружање услуга, типично, укључује извршење уговорно договорених задатака предузећа током договореног временског периода. Приходи од дугорочних уговора (нпр. уговори о изградњи) треба да буду разврстани према фазама завршетка уговора, а не по методи завршеног уговора.

Добра произведена за сопствену финалну потрошњу или инвестиције не укључују се у остварени промет.

Остварени промет укључује све царине и порезе на добра и услуге које је фактурисала јединица са изузетком пореза на додану вриједност (ПДВ) и свих пореза тог типа. Порез на додану вриједност прикупља се у фазама од предузећа и потпуно га сноси крајњи потрошачи.

Остварени промет, такође, укључује све друге трошкове (транспорт, паковање, итд.) прослијеђене на купца, чак и ако су ови трошкови посебно исказани у фактурама. Умањења цијена, рабати и дисконти као и вриједност повратне амбалаже морају да се одузму из ове ставке.

Приходи који су у рачунима предузећа класификовани као други оперативни приходи, финансијски доходак и изванредни доходи и приходи од употребе имовине предузећа трећих лица (који доноси камате, ауторске хонораре, дивиденде и друге дохотке) не укључују се у остварени промет. Оперативне субвенције примљене од владиних институција су, такође, искључене.

12 12 0 Вриједност производње

Вриједност производње мјери вриједност стварно произведених добара и услуга од стране предузећа, јединице посматрања. Податак се базира на продаји, укључујући промјене на залихама и препродају добара и услуга.

Вриједност производње дефинише се као остварени промет или приход од продаје добара и испорука услуга; плус или минус промјене на залихама завршених производа, производње која је у току и добара и услуга набављених за препродају; минус набавке добара и услуга за препродају (само за добра и услуге продате током извјештајног периода и искључујући трошкове ускладиштења и транспорта добара набављених за препродају); плус капитализована производња; плус други (оперативни и ванредни) приходи (искључујући субвенције). Приходи и расходи класификовани као финансијски или као приходи у облику камата и дивиденди у рачунима предузећа искључују се из вриједности производње. У набавке добара и услуга за препродају укључују се и набавке услуга које су набављене са намјером да буду пружене трећим лицима у непромијењеном стању.

Капитализована производња укључује производњу за сопствени рачун свих добара која су задржали њихови произвођачи као остварене инвестиције. Ово укључује производњу фиксне материјалне имовине (грађевина, итд.) као и производњу нематеријалне имовине (развој софтвера, итд.). Како је капитализована производња непродата производња она се вреднује по трошковима производње. Ова произведена капитална добра такође се укључују у ставку инвестиције.

12 15 0 Додана вриједност према факторским трошковима

Додана вриједност према факторским трошковима је бруто доходак из оперативних активности након његовог прилагођавања за оперативне субвенције и индиректне порезе.

Додана вриједност према факторским трошковима може да се израчуна из оствареног промета, плус капитализована производња, плус други оперативни доходак (укључујући оперативне субвенције), плус или минус промјене на залихама, минус набавка добара и услуга, минус други порези на производе који су везани за промет али нису одбитни, минус царине и порези везани за производњу. Царине и порези везани за производњу су обавезна, неузвраћена плаћања, у кешу или натури које је наметнула влада, у вези са производњом и увозом добара и услуга, запошљавањем радне снаге, власништвом или употребом земљишта, зграда или друге имовине коришћених у процесу производње, независно од количине или вриједности произведених или продатих добара и услуга. Алтернативно додана вриједност према факторским трошковима може да се израчуна из бруто оперативног вишка додавањем персоналних трошкова.

Доходак и расходи који се класификују као финансијски у рачуноводству предузећа искључују се из додане вриједности. Доходак и расходи класификовани као доходак од камата, доходак од дивиденди, добит од иностране размјене, од посуђивања

стране валуте, од откупа и гашења дуга или финансијских трошкова искључују се из додане вриједности.

Додана вриједност према факторским трошковима израчунава се «бруто» прије него су подешавања вриједности (као што су амортизација и умањење губитака) одузета.

12 17 0 Бруто оперативни вишак

Бруто оперативни вишак је вишак створен обављањем активности након што је извршена накнада за уложени фактор рада. Бруто оперативни вишак може да се израчуна из додане вриједности према факторским трошковима, када се она умањи за персоналне трошкове. То је салдо који остаје на располагању предузећу, а који му дозвољава да надокнади снабдјеваче сопствених фондова и дуг, да плати порезе и коначно да финансира сва, или дио, улагања у своје инвестиције. Доходак и расходи класификовани као финансијски или ванредни у рачуноводству предузећа искључују се из бруто оперативног вишка.

13 11 0 Укупне набавке добара и услуга

Набавке добара и услуга укључују вриједност свих добара и услуга набављених током обрачунског периода за препродају или потрошњу у производном процесу, искључујући потрошњу капиталних добара која се региструје као потрошња фиксног капитала. Добра и услуге који су у питању могу да буду препродати са или без даље дораде, потпуно искоришћени у производном процесу или стављени на залихе.

У ове набавке су укључени материјали који директно улазе у произведена добра (сирови материјал, међуфазни производи, компоненте), плус ситни алати и опрема која не спада у стална средства. Такође су укључени и помоћни материјали (мазива, вода, материјали за паковање, одржавање и поправке, канцеларијски материјали), као и енергетски производи. У ову ставку су укључене и набавке материјала које је јединица извршила за производњу капиталних добара.

Услуге које су плаћене током референтног периода су, такође, укључене независно од тога да ли су индустријске или нису. У ову ставку су укључена и плаћања за сав рад који су извршила трећа лица у име јединице, укључујући и текуће поправке и одржавање, инсталационе радове и израду техничких студија. Износи плаћени за инсталирање капиталних добара и вриједност капитализованих добара се искључују.

Укупне набавке, такође, укључују сва плаћања извршена за неиндустријске услуге као што су накнаде за правне и рачуноводствене услуге, накнаде за коришћење патената и лиценци (када оне нису капитализоване), премије осигурања, трошкови састанака акционара и управљачких органа, доприноси уплаћени пословним и професионалним удружењима, трошкови поште, телефона и електронских комуникација, транспортне услуге за добра и особље, трошкови рекламе, провизије (када нису укључене у плате и накнаде), закупнине, банкарски трошкови (искључујући плаћање камата), као и све друге пословне услуге које су обезбиједила предузећу трећа лица. Укључују се и услуге које су трансформисале и капитализовале јединице посматрања као производњу инвестиција за сопствене потребе.

Расходи који се класификују као финансијски расходи или као приходи у облику камата и дивиденди искључују се из укупних набавки добара и услуга.

Набавке добара и услуга вреднују се по набавним цијенама, тј. у цијенама које је купац стварно платио за производе, укључујући све порезе минус субвенције на купљене производе, а искључујући међутим вриједност свих пореза типа ПДВ-а.

Сви други порези и царине на производе се стога не одбијају при вредновању набавки добара и услуга. Третман пореза на производњу није релевантан при вредновању набавки добара и услуга.

13 12 0 Набавка добара и услуга набављених за препродају без даље обраде

Набавке добара и услуга за препродају су набавке које су намијењене за препродају трећим лицима без даље обраде. То, такође, укључује и набавке услуга «фактурних» услужних компанија, тј. оних компанија чији је остварени промет састављен не само од агенцијских хонорара зарачунатих на трансакцију услуге већ такође и од стварног износа који је обухваћен у трансакцији услуге, нпр. набавке транспорта од путничких агената. Вриједност добара и услуга које су продате трећим лицима на бази провизије искључују се пошто ова добра нити су купљена нити су их продали агенти који примају провизију.

Услуге за препродају које су овдје у питању су: output из услужних активности, права да се користе претходно одређене услуге, или физичка потпора за пружање услуга.

Набавка добара и услуга набављених за препродају у истом стању у каквом су и примљене вреднују се по набавним цијенама искључујући одбитни ПДВ и друге одбитне порезе везане директно за остварени промет. Сви други порези и царине на производе се, дакле, не одбијају при вредновању набавки добара и услуга. Третман пореза на производњу није релевантан при вредновању ових набавки.

13 13 1 Плаћања за агенцијске раднике

У овај податак укључују се плаћања агенцијама за привремено запошљавање и другим сличним организацијама које обезбјеђују раднике пословним клијентима – предузећима - на одређени временски период, са циљем да допуне или привремено замијене радну снагу клијента. Обезбјеђени радници сматрају се запосленицима јединице која је пружила привремену услугу запошљавања. Међутим, ове агенције и организације не врше директан надзор својих запосленика у радном простору предузећа клијента. Укључују се само плаћања за набавку особља која нису везана за пружање посебне индустријске или неиндустријске услуге.

13 21 0 Промјене на залихама добара и услуга

Промјене на залихама (позитивне или негативне) су разлика између вриједности залиха на крају и на почетку референтног периода. Промјене на залихама могу да се мјере вриједношћу улаза на залихе од којих се одузима вриједност повлачења са залиха и вриједност губитака добара која се држе на залихама. Залихе се исказују у набавним цијенама искључујући ПДВ ако су оне набављене од других јединица, у супротном по производним трошковима.

Међу залихама (и промјенама на залихама) може да се направи слjedeћа подјела: залихе завршених добара; залихе производње која је у току; залихе добара и услуга који су набављени за препродају у истом стању како су и преузете и залихе сировог материјала и потрошне робе.

Укључују се залихе готових производа или залихе производње која је у току, које је произвела јединица али које још увијек нису продате. Ове залихе укључују и производњу која је у току која припада јединици, чак и ако су производи који су у питању у посједу трећих лица. Једнако тако, искључују се производи који се држе на залихама јединице посматрања а који припадају трећим лицима.

Укључене су залихе добара и услуга купљене са искључивом намјером да буду препродате у истом стању у каквом су набављене. Искључују се залихе добара и услуга које се обезбјеђују трећим лицима на бази провизије.

Производи који су набављени за препродају и складиштење од услужних предузећа могу да укључују добра (индустријску опрему у случају «turnkey» техничког уговора или објеката у случају стамбеног насеља, итд.) као и услуге (право да користи рекламни простор, транспорт, смјештај итд.).

У ову ставку такође су укључене залихе сировина и помоћних материјала, међуфазних производа, компоненти, енергије, некапитализованог ситног алата и услуга које припадају јединици.

13 21 1 Промјене на стању залиха добара и услуга који су набављени за препродају

Ова варијабла се дефинише као промјене на стању залиха између краја и почетка референтног периода, а исказује се у набавним цијенама искључујући ПДВ. Промјене на стању залиха могу да се мјере вриједношћу улазака на залихе производа које су набављене за препродају од које се одузме вриједност повлачења са залиха и вриједност свих периодичних губитака добара које се држе на залихама.

У ове залихе укључују се добра и услуге купљене за искључиву сврху препродаје у истом стању у каквом су и набављени. Искључују се залихе добара и услуга које се обезбјеђују трећим лицима на бази провизије.

13 21 3 Промјене на залихама завршених производа и производње која је у току

Ова варијабла се дефинише као промјена у вриједности стања залиха између првог и посљедњег дана референтног периода свих завршених производа или производње која је у току, које је произвела јединица а који још увијек нису продани. Ови производи укључују производњу у току која припада јединици, чак и ако су производи који су у питању у посједу трећих лица. Једнако тако, искључују се производи које држи јединица, а који припадају трећим лицима.

Залихе се вреднују по производним трошковима, и вреднују се прије него што се изврши усклађивање вриједности (као што је губитак на вриједности).

13 31 0 Персонални трошкови

Персонални трошкови се дефинишу као укупне надокнаде, у кешу или натури, које плаћа послодавац запосленику (редовним или привременим запосленицима као и радницима који раде код куће) у замјену за рад који је завршио запосленик током референтног периода. Персонални трошкови такође укључују порезе и доприносе за социјално осигурање које је задржала јединица, као и обавезне и добровољне доприносе на терет послодавца. Персонални трошкови се дијеле на плате и наднице (13 32 0), те трошкове доприноса на терет послодавца (13 33 0). Персонални трошкови укључују све надокнаде плаћене током референтног периода, без обзира на то да ли је то плаћено на бази радног времена, учинка или по комаду, и да ли је то плаћено регуларно или не. Укључене су награде, допунске награде, тринаесте плате (и сличне допунске награде), као и плаћања извршена запосленицима у вези са отпуштањем, смјештајем, превозом, трошковима живота и породичним додацима, провизијама, накнадама за дежуре, прековремени и ноћни рад, итд. Укључени су порези и доприноси за социјално осигурање и други износи којим се задужују запосленици а задржао их је као извор послодавца.

Такође су укључени и трошкови социјалног осигурања за послодавца. Ово укључује послодавчеве доприносе социјалног осигурања за пензионо осигурање, здравствено, породилшко, инвалидско, незапосленост, несреће и болести на послу, породичне додатке као и друге шеме. Назначени трошкови су укључени без обзира да ли су они одређени законом, колективним уговорима, те да ли су регулисани или су добровољни по карактеру. Плаћања за агенцијске раднике нису укључена у персоналне трошкове.

13 32 0 Плате и накнаде

Плате и накнаде се дефинишу као «укупна обештећења (плата, награда), у кешу или у натури, која се исплаћују свим лицима која се воде на платном списку предузећа (укључујући и раднике код куће), као накнада за извршени рад током рачуноводственог периода». Не прави се разлика да ли се плаћање врши на бази радног времена, учинка или по комаду и да ли је то плаћање редовно или не.

Плате и накнаде укључују вриједност свих социјалних доприноса, пореза на доходак, итд. који се исплаћују на терет запосленика, чак и ако је средства задржао послодавац или су плаћена директно шемама социјалног осигурања, пореским властима, итд. у име запосленика. Плате и накнаде не укључују доприносе за социјално осигурање који се плаћају на терет послодавца.

Плате и накнаде укључују: све награде, бонусе, ех gratis уплате, “тринаесте плате”, плаћања за раскид радног односа (напуштање фирме), смјештај, транспорт, трошкове живота, породичне додатке, напојнице, провизије, дежурства, итд. које прими запосленик. Ова ставка укључује, такође, порезе, доприносе социјалног осигурања и друге износе који се плаћају у име запосленика, а задржава их као извор послодавца.

Плате и накнаде које послодавац наставља да плаћа у случају болести, професионалне незгоде, породилшког одсуства или скраћеног радног времена могу да се евидентирају под овом ставком или под трошкове социјалног осигурања, зависно од рачуноводствене праксе јединице.

Плаћања за агенцијске раднике не укључују се у плате и накнаде.

13 33 0 Трошкови социјалног осигурања

Послодавчеви трошкови социјалног осигурања одговарају износу који је једнак вриједности социјалних доприноса које плаћа послодавац са циљем да за своје запосленике обезбиједи право да користе одређене видове социјалних олакшица.

Трошкови социјалног осигурања на терет послодавца укључују послодавчеве доприносе за социјално осигурање шемама за пензионо, здравствено, породилско, инвалидско осигурање, затим за незапосленост, професионалне незгоде и болести, породичне доплатке као и за друге социјалне шеме. Укључују се трошкови за све запосленике, укључујући раднике који раде код куће и приправнике.

Укључују се трошкови за све шеме, без обзира да ли су они прописани законом, колективним споразумом, уговорени или добровољни по природи.

Плате и накнаде које послодавац наставља да плаћа у случају болести, професионалне незгоде, породилског одсуства или скраћеног радног времена могу да се евидентирају под овом ставком или под плате и накнаде, зависно од рачуноводствене праксе јединице посматрања.

13 41 1 Плаћања за дугорочни рентал и оперативни лизинг добара

Плаћања за дугорочни рентал укључују све трошкове које плати јединица за изнајмљивање материјалних добара за период дужи од једне године.

Оперативни лизинг је онај лизинг који на закупца суштински не преноси све ризике и добитке који су повезани са правним власништвом закупца. Под уговором о оперативном лизингу купац набавља права употребе трајног добра за одређени временски период, који може да буде дужи или краћи и није неопходно да буде унапријед утврђен. Када лизинг период истекне, најмодавац очекује да своје добро прими назад у више или мање истом стању у каквом га је и изнајмио, изузимајући нормално хабање и застаријевање. Сходно томе лизинг период не покрива сав, или највећи дио, економског животног вијека уступљеног добра.

Плаћање за оперативни лизинг добара односи се на трошкове коришћења материјалних добара стављених на располагање јединици кроз уговор о оперативном лизингу.

Када се сви ризици и добици у вези са власништвом, „de facto“, ако не и „de jure“, преносе са најмодавца на закупца, тада се ради о финансијском лизингу. У финансијском лизингу, лизинг период покрива сав, или највећи дио економског животног вијека трајног добра. На крају лизинг периода купац често има могућност да купи добро по номиналној цијени.

Сва плаћања у вези са финансијским лизингом треба да буду искључена из ове варијабле. Код финансијског лизинга набавна цијена добра, које је у питању, треба да се искаже под ставком бруто инвестиције и у вријеме када је набавка добра извршена.

15 11 0 Бруто инвестиције у материјална добра

Ова ставка укључује сва инвестициона улагања у сва материјална добра током референтног периода. Обухватају се сва нова и постојећа материјална капитална добра (средства за производњу), без обзира да ли су купљена од трећих лица, набављена уговором о финансијском лизингу (тј. право да се користи трајно добро у

замјену за плаћање рентала током унапријед одређеног и дужег временског трајања) или произведена за сопствену употребу (капитализована производња материјалних капиталних добара). Материјална капитална добра имају вијек коришћења дужи од годину дана, а укључују и непроизведена материјална добра као што је земљиште.

Сва инвестициона улагања вреднују се прије подешавања вриједности (брото) и прије одбијања прихода од продаје добара. Набавка добара вреднује се у набавним цијенама, тј. са укљученим транспортним и инсталационим трошковима, хонорарима, порезима и другим трошковима преноса својине. Вриједност добара стечених преко финансијског лизинга одговара тржишној вриједности добара као да су она набављена само у години стицања. Ова вриједност је у принципу позната из уговора или може да буде процијењена сумирањем оних дијелова рата који покривају надокнаду издатака за капитална добра. Дио рате који одговара плаћању камате искључује се.

Материјална добра произведена за сопствену употребу вреднују се по производним трошковима. Добра стечена кроз реструктурисање јединице посматрања (спајање, преузимање, расформирање, подјелу) искључују се. Набавка ситног алата који није капитализован укључује се у текуће расходе.

У ову ставку се, такође, укључују сва додавања, преправке, унапређења и реновирања која продужавају употребни вијек или повећавају продуктивни капацитет капиталних добара (средстава за производњу).

Трошкови текућег одржавања искључују се као и вриједности и текући трошкови који су везани са коришћењем капиталних добара под уговорима о изнајмљивању и оперативном лизингу. Годишња плаћања за имовину коришћену сходно уговору о финансијском лизингу треба да буду, такође, искључена. Инвестициона улагања у нематеријалну и нефинансијску имовину су, исто тако, искључена.

Када је у питању биљежење инвестиција гдје фактурисање, испорука, плаћање и прва употреба добра могу да се одвијају у различитим референтним периодима, предлаже се слједећи метод као објективан: инвестициона улагања биљеже се када је својина пренесена на јединицу која намјерава да га користи. За добра стечена преко финансијског лизинга вриједност треба да се биљежи у вријеме када је добро испоручено закупцу. Капитализована производња (за сопствену употребу) биљежи се када је произведена. У вези са биљежењем инвестиционих улагања која су завршена сходно утврђеним етапама, сваки инвестициони дио треба да се биљежи у референтном периоду у ком је завршен.

15 12 0 Бруто инвестиције у земљиште

Под овом варијаблом, поред земљишта, укључују се и подземни депозити, шуме и унутрашње воде. Када се земљиште набавља са постојећим грађевинама и није могуће да се вриједност ове двије компоненте раздвоји, укупна ставка се биљежи под овај наслов ако се процјењује да вриједност земљишта премашује вриједност грађевина. Ако се процјењује да је вриједност постојећих грађевина већа од вриједности земљишта, укупна ставка се биљежи под ставку бруто инвестиције у постојеће грађевине и структуре (15 13 0). Овдје се, такође, укључују и инвестиције у значајно унапређење земљишта нивелисањем, полагањем цјевовода или обезбјеђењем цеста и путева. Земљиште стечено реструктурисањем (као што су спајање, преузимање, расформирање, раздвајање) искључује се.

15 13 0 Бруто инвестиције у постојеће зграде и грађевине (структуре)

Ово инвестиционо улагање укључује трошкове набавке постојећих зграда и грађевина (које су биле раније коришћене), а које су стечене током референтног периода. Када се земљиште набавља са постојећим грађевинама и ако није могуће да се вриједност ове двије компоненте раздвоји, укупна ставка се биљежи под овај наслов ако се процјењује да вриједност постојећих грађевина премашује вриједност земљишта. Ако се процјењује да је вриједност земљишта већа од вриједности постојећих грађевина, укупна ставка биљежи се под ставку бруто инвестиције у земљиште (15 12 0). Куповина нових грађевина, које никада раније нису биле коришћене, искључује се из овог наслова.

Постојеће грађевине и структуре стечене реструктурисањем (као што су спајање, преузимање, расформирање, раздвајање) искључују се.

15 14 0 Бруто инвестиције у изградњу и побољшање грађевина

Ова ставка покрива расходе током референтног периода на изградњу или проширење и побољшање грађевина. Под овај наслов укључује се куповина нових грађевина које никада раније нису биле коришћене. Овдје се такође укључују сва додавања, промјене, унапређења и реновирања која продужавају употребни вијек или повећавају производне капацитете грађевина.

Овдје се укључују улагања у трајне инсталације као што су инсталације за снабдијевање водом, централно гријање, климатизација, освјетљење итд., као и грађевински трошкови у вези са нафтним изворима, оперативним рудницима, цјевоводима, водовима за пренос енергије, гасоводима, жељезничким линијама, лучким инсталацијама, путевима, мостовима, вијадуктима, сливницима и другим унапређењима терена (градилишта). Трошкови текућег одржавања искључују се.

15 15 0 Бруто инвестиције у машине и опрему

Ова варијабла обухвата машине (канцеларијске машине и др.), специјална возила која се користе у радном простору, остале машине и опрему, сва возила и бродове који се користе у вези са пословањем. Укључени су моторна возила, комерцијална возила, камиони као и специјална возила свих типова, бродови, жељезнички вагони итд., набављени као нови или половни током референтног периода. Машине и опрема стечени реструктурисањем (као што су спајање, преузимање, расформирање, раздвајање) искључују се.

Овдје се такође укључују сва додавања, промјене, унапређења и реновирања која продужавају употребни вијек или повећавају производне капацитете машина и опреме. Трошкови текућег одржавања искључују се.

15 21 0 Продаја материјалних инвестиционих добара

Продаја материјалних добара укључује вриједност остварену продајом трећим лицима постојећих материјалних капиталних добара (средстава за производњу). Продаја материјалних капиталних добара вреднује се у цијенама стварно примљеним (искључујући ПДВ), и не по књиговодственој вриједности, послје одузимања свих трошкова преноса својине који терете продавца. Усклађивање вриједности и расходање на било који други начин сем продајом искључује се.

15 42 0 Бруто инвестиције у концесије, патенте, лиценце, трговачке марке и слична права

Инвестиције у концесије, патенте, лиценце, трговачке марке и слична права препознају се као неопипљива (нематеријална) имовина ако је, и само ако је, вјероватно да ће будуће економске користи које се приписују имовини утицати на предузеће и ако трошкови имовине могу поуздано да се измјере. Овај услов примјењује се независно од тога да ли је нематеријална имовина набављена извана или је произведена интерно за сопствену употребу.

Концесија је посао који се обавља под уговором или лиценцом који су повезани са степеном ексклузивности у извршавању посла унутар одређеног географског подручја. На примјер, спортска арена или јавни парк могу да имају концесионе штандове; јавне услуге као што је снабдијевање водом могу да се обављају као концесије. Власник концесије – концесионар – послује као независан бизнис и плаћа или фиксну таксу, или проценат од прихода или профита, или обоје јединици која је у капацитету да додијели ексклузивно право за простор или погодност. Концесија може да укључи пренос права концесионару да користи неке постојеће инфраструктуре потребне за обављање одређеног бизниса (какав је систем снабдијевања водом у граду).

Патент је правни наслов индустријске имовине којим се одобрава његовом власнику ексклузивно право комерцијалне експлоатације проналаска на одређеној територији и у одређено вријеме. Патент даје право његовом власнику да спријечи друге од (између осталих ствари) израде, коришћења или продаје таквог изума без ауторизације. У накнаду за ексклузивно право искоришћавања, објављују се технички детаљи проналаска. Патентирани проналазак посједује својства: новост, инвентивност и индустријску примјенљивост проналаска.

Власник лиценце може да додијели кориснику лиценце под «интелектуалним власништвом» да обавља неке послове (као нпр. да копира софтвер или да користи патентирани проналазак) без бојазни да ће прекршити право интелектуалне својине купљено од власника лиценце. Лиценце под интелектуалном својином обично имају неколико саставних дијелова, укључујући трајање, територију, продужење, као и друге захтјеве ограничења важне за власника лиценце.

Трговачка марка је препознатљив знак који може да буде представљен графички. Као конкурентски инструмент, то је средство за индустријске произвођаче и друге бизнисе да привуку и задрже пажњу потрошача тако да они разликују њихова добра и услуге од производа њихове конкуренције.

Знак се користи да омогући да се разликују производи или услуге. Трговачка марка може да буде дводимензионална или тродимензионална и може да буде састављена од ријечи, слика, боја, и/или звучних ефеката и др.

15 44 1 Инвестиције у набавку софтвера

Инвестиције у набавку софтвера прихватају се као неопипљива (нематеријална) имовина ако, и само ако, је вјероватно да ће будуће економске користи које су приписане имовини утицати на предузеће и ако трошкови имовине могу поуздано да се мјере. Када набавка софтвера не задовољава претходне услове онда се то сматра текућим трошковима и они се укључују у вриједност варијабле 13 11 0 Укупне набавке добара и услуга.

Инвестиције у набавку софтвера укључују њихову набавну цијену, укључујући све увозне дажбине и неодбитне набавне порезе, и све расходе који директно припадају на израду софтвера за његову намјеравану употребу. Расходи који директно припадају укључују, нпр., хонораре професионалцима за њихову инсталацију. Искључују се сви рабати и попусти остварени при постизању цијене коштања.

16 11 0 Број запослених лица

Број запослених лица дефинише се као укупан број лица која раде у јединици посматрања (укључујући власнике који раде, партнере који регуларно раде у јединици, и неплаћене чланове породице који редовно раде у јединици), као и лица која раде ван јединице којој припадају и која их плаћа (нпр. трговачки представници, достављачи, тимови за поправке и одржавање). Податак укључује особље које је одсутно краћи временски период (нпр. боловање, плаћено одсуство или ванредно одсуство), и такође особље у штрајку, али не особље које је одсутно на неодређени период. Такође се укључују радници са скраћеним радним временом који се таквим сматрају у складу са законом и који су на платном списку, као и сезонски радници, приправници и радници који раде код куће а на платном су списку јединице посматрања.

Број запослених лица искључује радну снагу коју су обезбиједила јединици друга предузећа, особље које обавља послове оправки и одржавања у јединици посматрања у име другог предузећа, као и лица на обавезној војној служби.

Категорија неплаћени чланови породице односи се на лица који живе са власником јединице посматрања и раде регуларно за ту јединицу, али немају уговор о услузи и не примају фиксни износ плате за рад који обављају. Ово се ограничава само на лица која нису укључена на платни списак неког другог предузећа у својству њиховог основног занимања.

16 12 0 Број неплаћених запослених лица

Број неплаћених запослених лица дефинише се као број лица која раде редовно у јединици посматрања и која не примају надокнаду за рад у облику плата, накнада, хонорара, награда, плаћања по комаду или накнаде у природи (неплаћени чланови породице, власници који раде а не примају надокнаду у форми плате и накнаде).

16 13 0 Број запосленика

Број запосленика дефинише се као она лица која раде за послодавца и која имају уговор о запослењу и примају надокнаду у форми плате, накнаде, хонорара, награда, плаћања по комаду или плату у природи. Сва лица за која су плаћања забиљежена под наслов персонални трошкови у билансу успјеха предузећа треба да буду укључени чак и ако у неким случајевима не постоји уговор о запослењу.

Веза послодавац запосленик постоји када постоји споразум који може да буде званичан или незваничан, између предузећа и лица (наравно ако су обје стране у тај однос ушле добровољно) по ком лица ради за предузеће у замјену за надокнаду (плату и др.) у кешу или природи.

Сматра се да је радник зарадио плату у одређеној јединици ако прима плату или накнаду од јединице без обзира гдје је рад обављен (у сједишту јединице или ван производне јединице). Радници агенција за привремено запошљавање се сматрају да су запосленици тих агенција, а не јединице посматрања (муштерије) у којој они раде.

Посебно, и сљедећи запослени се сматрају запосленицима: плаћени власници који раде; студенти који су званично ангажовани при чему они доприносе процесу производње јединице у замјену за накнаду и/или услуге образовања; запосленици ангажовани по уговору специфично направљеном да охрабри регрутацију незапослених лица; радници који раде код своје куће ако постоји одређен споразум да се радници код куће плаћају на бази извршеног посла и да су они укључени на платни списак.

Број запосленика укључује раднике са скраћеним радним временом, сезонске раднике, лица у штрајку или на краткорочном одсуству, али искључује лица на дугорочном одсуству. Број запосленика не укључује волонтере.

16 14 0 Број запосленика у јединици еквивалентној пуном радном времену (FTE)

Број запосленика у јединици еквивалентној пуном радном времену (FTE) је број запосленика конвертован у еквивалент пуног радног времена. Подаци о броју лица која раде мање од стандардног радног времена у односу на раднике који раде цијелу годину пуно радно вријеме, треба да се конвертују у еквиваленте пуног радног времена. Конверзија се врши сходно подацима за запосленика у јединици који је радио пуно радно вријеме током цијеле годину. FTE је збир извршених радних часова подијељен са просјечним годишњим бројем радних часова, на пословима са пуним радним временом, унутар економске територије. Пошто се дужина пуног радног времена мијења током временског периода и разликује се по појединим дјелатностима, у свакој групи посла морају да буду коришћени методи који успостављају просјечну пропорцију и просјечне часове за послове краће од пуног радног времена. Прво мора да буде процијењено стандардно седмично пуно радно вријеме за сваку групу посла. Ако је могуће, групе послова могу да буду дефинисане, унутар дјелатности, према полу и (или) врсти посла. Часови који су регулисани уговором могу да установе за послове запосленика одговарајуће критеријуме за одређивање ових података. Еквивалент пуног радног времена рачуна се посебно у свакој групи посла, а затим сумира.

У ову категорију су укључени људи који раде мање од стандардног радног дана, мање од стандардног броја радних дана у седмици, или мање од стандардног броја

седмица (или мјесеци) у години. Конверзија треба да буде извршена на бази одрађеног броја часова, дана, седмица или мјесеци.

16 15 0 Број часова које је извршио запосленик

Укупан број часова који изврши запосленик представља агреговани број часова који су стварно извршени за остварену производњу у извјештајној јединици током референтног периода.

Ова варијабла искључује плаћене часове који нису стварно извршени као што су годишњи одмори, празници и боловање. Ово такође искључује паузу за ручак и путовање на релацији кућа - посао.

Укључени су часова стварно извршени током редовног радног времена, додатни радни часови, вријеме које је проведено на мјесту рада на задацима као што су нпр. припрема градилишта и вријеме које одговара кратким периодима паузе за вријеме посла.

Ако тачан број извршених часова није познат он може да се процијени на бази теоретског броја радних часова и просјечне стопе одсуства (болест, породилско одсуство итд.).

20 11 0 Набавка енергетских производа (у вриједности)

Набавка свих енергетских производа током референтног периода треба да буде укључена под ову ставку само онда ако су они набављени да буду коришћени као гориво. Енергетски производи набављени као сирови материјал или за препродају без даље трансформације треба да буду искључени.

21 11 0 Инвестиције у опрему и фабрике за контролу загађења и специјални прибор (углавном опрема која се поставља на крају цјевовода и испуста)

Капитални издаци за методе, технологије, процесе или опрему који су дизајнирани да прикупе и отклоне загађење и загађиваче (нпр. испуштања у ваздух, истјецања или чврсти отпад) након њиховог стварања; да спријече да се шири и да мјере ниво загађења и третирају и одлажу загађиваче који се стварају при пословним дјелатностима предузећа.

То је збир расхода у подручје заштите околине: заштита ваздушног простора и климе; менаџмент отпадних вода и остале дјелатности заштите околине. Остале дјелатности заштите околине укључују: заштиту и побољшање тла, подземних вода и површинских вода; смањење буке и подрхтавања; заштиту разноврсности биљних врста и околине; заштиту од радијације; истраживање и развој; општи менаџмент и администрацију заштите околине; образовање, обучавање и информисање, те дјелатности непоменуте на другом мјесту.

Главна сврха или функција ових капиталних издатака је заштита околине и укупни издаци за ту намјену треба да се овдје искажу.

Укупни расходи на заштиту околине треба да се искажу бруто, прије било ког поравнања које резултује из продаје нуспроизвода који могу да се продају, уштеда или примљених субвенција.

Набавка добара вреднује по набавним цијенама искључујући одбитни ПДВ и остале одбитне порезе директно повезане с прометом.

21 12 0 Инвестиције у опрему и постројења везане за технологије за чишћење („интегрисана технологија“)

Капитални издаци за нове или побољшања постојећих метода, технологија, процеса, опреме (или њихових дијелова) обликовани да заштите или смање количину загађења створених на извору (нпр. испуштање у ваздух, истјецања или чврсти отпад), те на тај начин смање утицај на околину заједно са ослобађањем од загађивача и/или са дјелатностима загађивања.

То је сума издатака у еколошке домене: заштита ваздушног простора и климе; менаџмент отпадних вода; менаџмент отпада и остале дјелатности заштите околине. Остале дјелатности заштите околине укључују: заштиту и побољшање тла, подземних вода и површинских вода; смањење буке и подрхтавања; заштиту разноврсности биљних врста и крајолика; заштиту од радијације; истраживање и развој; општи менаџмент и администрирање заштите околине; образовање, обучавање и информисање; дјелатности које воде у нераздјелјиве издатке и дјелатности неklasификоване на другом мјесту.

Укупни расходи на заштиту околине треба да се искажу бруто, прије било кога поравнања које резултује из продаје нуспроизвода који могу да се продају, уштеда или примљених субвенција.

Набавка добара вреднује се по набавним цијенама искључујући одбитни ПДВ и остале одбитне порезе директно повезане са прометом.

21 14 0 Укупни текући расходи на заштиту околине

Укупни текући расходи на заштиту околине су расходи за извршавање и одржавање активности, технологија, процеса, опреме (или дијелова) који су намијењени да спријече, редукују, третирају или елиминишу загађиваче и загађење (нпр. издувне гасове, отпадне воде или чврсти отпад) или било коју другу деградацију околине која је последица пословне активности компаније.

То је сума издатака у еколошке домене: заштита ваздушног простора и климе; менаџмента отпадних вода; менаџмента отпада и остале дјелатности заштите околине. Остале дјелатности заштите околине укључују: заштиту и побољшање тла, подземних вода и површинских вода; смањење буке и подрхтавања; заштиту разноврсности биљних врста и крајолика; заштиту од радијације; истраживање и развој; општи менаџмент и администрирање заштите околине; образовање,

обучавање и информисање; дјелатности које воде у нераздјелјиве издатке и дјелатности неklasификоване на другом мјесту.

Укупни расходи на заштиту околине треба да се искажу бруто, прије било кога поравнања које резултује из продаје нуспроизвода који могу да се продају, уштеда или примљених субвенција.

Текући расходи су сума унутрашњих трошкова и набавки услуга везаних за заштиту околине. Унутрашњи трошкови укључују све текуће расходе на заштиту околине изузев набавки услуга везаних за заштиту околине од других јединица. То је збир трошкова радне снаге, употребе сировина и потрошне робе укључујући трошкове енергије и плаћање за оперативни лизинг.

5. Извори података за структурне пословне статистике

Извори података за СПС нису само специфични статистички извјештаји, већ такође и административни извори и Статистички пословни регистар. Обично се сви ови извори података комбинују да се постигне најбољи баланс трошкови/корист, између трошкова, квалитета и оптерећења за предузећа, тј. извјештајне јединице.

Пословни регистар

Пословни регистар је кичма система пословних статистика. У тржишној економији, која је подложна брзим промјенама, информације неопходне за управљање различитим операцијама не могу више да се прикупљају путем система пословних статистика који није ефикасан алат за праћење кретања популације производних јединица, тј. који не развија перманентно регистар за статистичке намјене.

Регистар се у структурним пословним статистикама користи на пет основних начина:

- a) Откривање и конструисање статистичких јединица – Јединице статистичке анализе (предузеће, јединице по врсти дјелатности, јединице хомогене производње) су изведене јединице које, и поред тога што често представљају реалне економске структуре, не кореспондирају тачно са познатим легалним или административним јединицама.
- b) Средство за припрему и координацију статистичких истраживања – Најочигледнија употреба регистра је да обезбиједи евиденцију за спровођење истраживања и базу за узорковање. Ова намјена значи да регистар мора да се ажурира најмање једанпут годишње како би се узеле у обзир све нове јединице које су створене и, такође, да се ажурирају основне стратификационе варијабле за истраживања.

- c) Извор информација за демографске анализе – Годинама расте потражња за информацијама о популацији предузећа, њеној структури и њеној демографији.
- d) Средство за покретање административних извора – Потражња за економским информацијама константно се повећава, што може да доведе до ситуације да статистичка истраживања наметну све тежа оптерећења предузећима. Неопходно је да се избјегне обраћање истом предузећу више пута да би се питало за исте информације. Изнад свега, статистичка истраживања морају да избјегну да траже исте информације које су предузећа већ обезбиједила другим ауторитетима.
- e) Дисеминација – Постоји веома изражена потражња од свих нивоа власти и јавних органа, а такође и од самих предузећа, за централним регистром који обезбјеђује листу са стандардизованим идентификационим подацима и бројним класификацијама по величини и активности. Регистар може да отвори могућност за електронску размјену података (EDI) за статистичке послове.

Административне информације

Са циљем да редукују оптерећење за извјештајне јединице статистичке институције могу да користе административне изворе за компилацију неких СПС варијабли. Могући административни извори су годишњи рачуни компанија, информације прикупљене за пореске намјене, и информације из шема социјалног осигурања. Распоживост ових извора и њихова употреба за компилацију СПС значајно се разликује од земље до земље. Један проблем који се често спомиње при мобилизацији административних информација за статистичке намјене је да се те информације прикупљају за јединице које не кореспондирају са статистичким јединицама.

Статистичка истраживања

Имплементација статистичких истраживања се, укратко, састоји из сљедећих корака: 1) Одређивање оквира узорка, 2) Повлачење узорка, 3) Прикупљање података и 4) Обрада и анализа прикупљених података.

6. Трансмисија СПС података

Трансмисија података треба да поштује техничке формате који су успостављени у одговарајућој ЕУ регулативи. Стандардизација структуре записа података је фундаментална за ефикасну обраду података. То је неопходна фаза да се

обезбиједи прилагођавање стандардима размјене података које је спецификовао Eurostat.

Резултати се презентују на нивоу 3 и 4 цифре NACE класификације, као и сходно величини предузећа базираној на броју запослених лица. Вриједности СПС варијабли су у апсолутним бројевима и финансијски подаци треба да буду расположи у рачуноводственом систему и исказују се у текућим цијенама националне валуте.

Табела 01. ПРИХОДИ ИЗ РЕДОВНЕ ДЈЕЛАТНОСТИ 3)

Статистичка шифра	Назив ставке	Део групе / конта РС	Вриједност у КМ
01.01	Приходи од продаје сопствених производа и услуга (искључујући ПДВ)	61	
01.02	Приходи од продаје робе за препродају (искључујући ПДВ)	60	
01.03	Приходи од активирања учинака (само капитализована производња)	620	
01.04	Субвенције на производе	640	
01.05	Субвенције на производњу	640	
01.06	Други пословни приходи (финансијски и ванредни приходи искључени)	65	
01.07	Промијене на залихама готових производа +/-	630-631	
01.08	Промијене на залихама полупроизвода и производње која је у току +/-	630-631	
01.00	УКУПНО (01.01+ 01.02+ 01.03+ 01.04+ 01.05+ 01.06 + 01.07 + 01.08)		

Табела 02. ТРОШКОВИ ПРОИЗВОДЊЕ 4)

Статист. шифра	Назив ставке	Део групе / конта РС	Вриједност у КМ
02.01	Трошкови набавке материјала за израду, помоћног и осталог материјала (без ПДВ)	511+512	
02.02	Набавна вриједност продате робе	501	
02.03	Трошкови горива и енергије	513-5133	
02.04	Трошкови производних услуга (02.04.01. до 02.04.14.)		
02.04.01	- Услуге трећих лица на изради и доради сопствених учинака	530	
02.04.02	- Услуге редовног одржавања које обављају трећа лица (искључујући инвестиционо о	532	
02.04.03	- Транспортне услуге за робе и лица (превоз за сопствени рачун укључити под 02.03)	531-5312	
02.04.04	- Услуге поште и телекомуникација	5312	
02.04.05	- Услуге рекламе, пропаганде и приређивања сајмова	534+535	
02.04.06	- Услуге истраживања и развоја и израда студија (искључујући капитализовани I и R)	551+5390	
02.04.07	- Рачунарске и сродне, консултантске, савјетодавне, правне, рачуноводствене, ревизионе и сл.	551	
02.04.08	- Трошкови премија осигурања за штете у вези с пословним средствима	553	
02.04.09	- Ројалитети, трошкови накнада за коришћење лиценци, ауторских права, патената и	5519	
02.04.10	- Трошкови одстрањивања отпада и трошкови воде	5133+5392	
02.04.11	- Трошкови платног промета, банкарске услуге (искључујући плаћање камата)	554	
02.04.12	- Запослени преко агенција и остали спољни сарадници (привремено и повремено	5395+5506	
02.04.13	- Трошкови ренте и оперативног лизинга (пословни објекти, машине и опрема)	533	
02.04.14	- Трошкови осталих непоменутих услуга (заштита, чишћење, ресторани, паковање и д	539-(5390+5395)	
02.05	Трошкови запослених (брutto зараде и накнаде зарада за запослене према платној листи)	52+557	
02.06	Трошкови амортизације	540	
02.07	Резерве за ризике и друге намјене	541	
02.08	Остали нематеријални трошкови пословања (20.08.01 до 02.08.06)		
02.08.01	- Трошкови накнада (службено путовање, теренски додатак, одвојени живот и сл.)	550	
02.08.02	- Трошкови стручног усавршавања (образовање запослених, котизације, стипендије и	551	
02.08.03	- Трошкови репрезентације (пиће, храна, поклони)	552	
02.08.04	- Чланарине пословним и другим облицима удруживања	555	
02.08.05	- Административне таксе	5593	
02.08.06	- Други оперативни трошкови (искључени финансијски и ванредни трошкови)	559	
02.09	Порези на производе (акцизе, таксене марке и др.) сен ПДВ и увозних пореза	4814	
02.10	Остали индиректни порези на производњу (на земљиште, фиксну активу и коришћени рад, с	556	
02.00	УКУПНО (02.01+ 02.02+ 02.03+ 02.04+ 02.05+ 02.06+ 02.07+ 02.08+ 02.09+ 02.10)		

Табела 03. ПРОМЈЕНЕ НА ЗАЛИХАМА РЕПРОМАТЕРИЈАЛА И РОБЕ - НЕТО (КРАЈЊЕ МИНУС ПОЧЕТНО СТАЊЕ) 5)

Вриједност у КМ

03.01	Промијене на залихама репроматеријала +/-	10	
03.02	Промијене на залихама робе за препродају +/-	13	

3) Подаци се преузимају из биланса успјеха и аналитичке евиденције; финансијски и ванредни приходи се не укључују.

4) Подаци се преузимају из биланса успјеха и аналитичке евиденције; финансијски и ванредни трошкови се не укључују.

5) Подаци се преузимају из биланса стања, упоређује се стање на почетку и стање на крају пословне године.

Табела 04. ЗАПОСЛЕНОСТ

Статист. шифра	Запослени према статусу у запослености	Број запослених (годишњи просјек)		Број одрађених сати	
		Укупно	од тога: жене		
04.01	Власници, сувласници, samozапосленици	1	2	3	
04.02	Неплаћени помажући чланови породице (који нису на платном	1	2	3	
04.03	Запосленици	- руководећи и административни радници	1	2	3
04.04		- остали радници (све врсте оперативних	1	2	3
04.05		- радници који раде код куће (на платном	1	2	3
04.00	УКУПНО (04.01 - 04.05)	1	2	3	

Табела 05. ТРОШКОВИ ЗАПОСЛЕНИХ

Статист. шифра	Назив ставке	Дио групе / конта РС	Вриједност у КМ
05.01	Нето плате и накнаде запослених (годишњи одмор, празници, боловање)	45	
05.02	Доприноси за социјално осигурање који терете запосленике	46+557	
05.03	Порези на плате	46	
05.04	Остали трошкови запослених који се третирају као лична примања (топли оброк, пријевоз на посао, отпремнине, регрес)	55	
05.05	Доприноси за социјално осигурање који терете послодавца	xxx	
05.00	УКУПНО (05.01 - 05.05)		
05.00.01	<i>од тога: плате и накнаде за жене</i>		

Табела 06. СПОЉНИ САРАДНИЦИ И ЊИХОВИ ТРОШКОВИ

Статист. шифра	Врста професионалне услуге	Број спољних сарадника (годишњи просјек)		Број одрађених часова	Трошкови спољних сарадника у КМ
		Укупно	од тога: жене		
06.01	Радници запослени преко агенција за пружање пословних услуга и посредовање при запошљавању	1	2	3	4
06.02	Остали спољни сарадници (нпр. уговори са физичким лицима о привременим и повременим пословима)	1	2	3	4

Табела 07. БРУТО ИНВЕСТИЦИЈЕ У МАТЕРИЈАЛНА И НЕМАТЕРИЈАЛНА СТАЛНА СРЕДСТВА

Статист. шифра	Врста инвестиције	Вриједност у КМ
07.01	Укупне инвестиције у материјална средства (збир 01.01.01 до 07.01.06)	
07.01.01	- Набавка земљишта и улагања у унапређење земљишта	
07.01.02	- Набавка постојећих зграда и грађевинских објеката (искључујући нове, које нису биле коришћене)	
07.01.03	- Набавка новоизграђених зграда и других грађевинских објеката	
07.01.04	- Дограђња, реконструкција и побољшање зграда и грађевинских објеката	
07.01.05	- Набавка нових машина, опреме и транспортних средстава	
07.01.06	- Набавка коришћених машина, опреме и транспортних средстава	
07.02	Инвестиције у нематеријална средства (софтвери, концесије, патенти, лиценце, трговачке марке, РИД)	
07.00	УКУПНО (07.01 + 07.02)	

Табела 08. ИНВЕСТИЦИЈЕ ЗА ЗАШТИТУ ОКОЛИНЕ (ДИО УКУПНИХ ИНВЕСТИЦИЈА) И ТЕКУЋИ ТРОШКОВИ - Вриједност у КМ

Статист. шифра	Назив ставке	Активности на заштити околине			
		Заштита ваздуха	Управљање отпадним водама	Управљање отпадом	Остале активности б)
08.01	Инвестиције у опрему и постројења за контролу загађења и специјалне уређаје против загађења (углавном опрема на крају процеса)	1	2	3	4
08.02	Инвестиције у опрему и постројења повезане са технологијом за чишћу производњу (интегрисана технологија)	1	2	3	4
08.03	Текући трошкови за заштиту околине	1	2	3	4

б) Заштита земљишта и површинских вода: бука и смањење вибрација; заштита биодиверзитета и тла; заштита од радијације; истраживање и развој и остале активности у свези заштите околине

Табела 09. ОСТАЛИ ПОДАЦИ ЗА РЕФЕРЕНТНИ ПЕРИОД

Статист. шифра	Назив ставке	Дио групе / конта РС	Вриједност у КМ
09.01	Фактурисани ПДВ на испоруке добара и услуга (као и на производњу за сопствену употребу)	483	
09.02	Одбитни ПДВ за куповину сировина, материјала и роба	282	
09.03	ПДВ на увоз	282	
09.04	Извоз производа и услуга	202	
09.05	Увоз производа и услуга	433	
09.06	Купци у другом ентитету	202	
09.07	Добављачи из другог ентитета	433	
09.08	Накнаде за штете примљене од осигуравајућих друштава	553	
09.09	Приходи од ренте и оперативног лизинга (објекти и опрема)	650	
09.10	Приходи од дивиденди и учешћа у добити	660	
09.11	Приходи од ројалитета, лиценци, софтвера и других ауторских права	652	
09.12	Грантови у капиталним добрима које су додијелиле влада и јавна администрација	640	
09.13	Приходи од продаје материјалних сталних средстава (вриједност реализације)	6700	
09.14	Директни порези плаћени у референтном периоду	46	
09.15	Трошкови ванредног одржавања ког обављају трећа лица на пословним објектима и	532	
09.16	Приходи од камата на депозите	661	
09.17	Камате плаћене током референтног периода	561	
09.18	Укупни трошкови за истраживање и развој, независно од извора средстава		

Табела 10. ЛОКАЛНЕ ЈЕДИНИЦЕ ВАН СЈЕДИШТА ПО ЕНТИТЕТИМА

Статист. шифра	Административни ентитет	Број локалних јединица	Број запослених у јединицама	Трошкови запослених у КМ	Укупни приходи јединица у КМ	Инвестиције у КМ
10.01	Федерација БиХ	1	2	3	4	5
10.02	Република Српска	1	2	3	4	5
10.03	Дистрикт Брчко	1	2	3	4	5
10.04	Укупно све локалне јединице	1	2	3	4	5

ДОДАТАК 3 ОПИС КОНТРОЛА

ОПИС ФОРМАЛНИХ, ЛОГИЧКИХ И РАЧУНСКИХ КОНТРОЛА КОЈЕ СПС УПИТНИК ТРЕБА ДА ЗАДОВОЉИ ПРИ УНОСУ У МБП

БРОЈ ГРЕШКЕ: ако постављени услови нису задовољени јавити грешку под одређеним бројем или шифром
ТИП КОНТРОЛЕ: не дозволити унос (*hard*) или дозволити унос (*soft*), па ићи на други (слједећу) ниво контроле

ШИФРА	НАЗИВ СТАВКЕ	ОПИС КОНТРОЛЕ	БРОЈ ГРЕШКЕ	ТИП ГРЕШКЕ	
A: ПОДАЦИ О ПОСЛОВНОМ СУБЈЕКТУ ЗА КОЈИ СЕ ПОДНОСИ ИЗВЈЕШТАЈ					
1)	Назив предузећа - одштампан	не подлијеже контроли			
	- поправљени	не подлијеже контроли			
	- шифра промјене	a) могуће вриједности су: празно, 1 или 2 b) празно је ако назив није поправљен; 1 или 2 ако је поправљен			
	- датум промјене	a) мора да буде уписан датум ако је уписана шифра 2. b) могуће године су 1996 - 2008.			
2)	МБРЈ (само за РС)	не подлијеже контроли			
3)	Идентификациони број	a) не подлијеже контроли у ФБиХ b) за РС контрола прве двије цифре (мора да буде 44 или 45) и обвезан унос 13 цифара			
4)	Улица и број - одштампан	не подлијеже контроли			
	- поправљени	a) одвојити назив улице од броја (предвидјети посебна поља за унос)			
	- шифра промјене	a) могуће вриједности су: празно, 1 или 2 b) празно је ако нема исправке адресе; 1 или 2 ако је исправљена			
	- датум промјене	a) мора да буде уписан датум ако је уписана шифра 2. b) могуће године су 1996 - 2008.			
5)	Општина - одштампана	не подлијеже контроли			
	- поправљена	a) одвојити шифру општине од назива и предвидјети унос шифре b) контрола шифре према шифарнику општина			
	- шифра промјене	a) могуће вриједности су: празно, 1 или 2 b) празно је ако општина није поправљена; 1 или 2 ако јесте			
	- датум промјене	a) мора да буде уписан датум ако је уписана шифра 2. b) могуће године су 1996 - 2008.			
6)	Телефон - одштампан	не подлијеже контроли			
02.04.03	- Транспортне услуге	a) поље може да буде празно b) ако има податак он је мањи од збирног податка под ставком 02.04.00; а једнак једино у случају да је он једини сабирак у том збиру c) број вањских сарадника једнак је збиру 06.01.04 + 06.02.04			
02.04.04	- Услуге поште и телекомуникација				
02.04.05	- Услуге рекламе, пропаганде				
02.04.06	- Услуге истраживања и развоја				
02.04.07	- Рачунарске и сродне, савјетодавне и сл.				
02.04.08	- Трошкови премија осигурања				
02.04.09	- Ројалитети, трошкови за коришћење лиценци				
02.04.10	- Трошкови отпада и трошкови воде				
02.04.11	- Трошкови платног промета				
02.04.12	- Спољни сарадници				
02.04.13	- Трошкови ренте и оперативног лизинга				
02.04.14	- Трошкови осталих неспоменутих услуга				
02.05.00	Трошкови запослених		a) податак је једнак податку под ставком 05.00.00 или $\pm 20\%$ од њега		
02.06.00	Трошкови амортизације		a) податак је мањи од податка под ставком 02.00.00		
02.07.00	Резерве за ризике и друге намјене	a) податак је мањи од податка под ставком 02.00.00			
02.08.00	Остали нематеријални трошкови пословања	a) податак је мањи или једнак податку 02.00.00 b) податак је једнак збиру података под 02.08.01. до 02.08.06.			

02.08.01	- Трошкови накнада			
02.08.02	- Трошкови стручног усавршавања			
02.08.03	- Трошкови репрезентације	а) податак је мањи од податка под ставком 02.08.00; а једнак једино у случају да је он једини сабирак у том збиру		
02.08.04	- Чланарине			
02.08.05	- Административне таксе			
02.08.06	- Други оперативни трошкови			
02.09.00	Порези на производе сем ПДВ и увозних	а) податак је мањи од податка 02.00.00		
02.10.00	Остали индиректни порези на производњу	а) податак је мањи од податка 02.00.00		
02.00.00	УКУПНО ТРОШКОВИ	а) податак је збир података (02.01+ 02.02+ 02.03+ 02.04+ 02.05+ 02.06+ 02.07+ 02.08+ 02.09+ 02.10)		

Табела 03. ПРОМЈЕНЕ НА ЗАЛИХАМА РЕПРОМАТЕРИЈАЛА И РОБЕ - НЕТО

03.01.00	Промијене на залихама репроматеријала	а) може да буде нула б) може да буде и негативан		
03.02.00	Промијене на залихама робе	а) може да буде нула б) може да буде и негативан		

Табела 04. ЗАПОСЛЕНОСТ

04.01.01	Власници, сувласници, samozапосленици: - број	а) ако је број запослених већи од нуле онда и одрађени часови морају да буду већи од нуле и обрнуто б) број мора да буде мањи од збира 04.01.00, а једнак једино у случају да је он једини сабирак у том збиру; в) број жена мора да буде мањи или једнак од 04.01.01 и мањи или једнак од 04.00.02 д) број одрађених часови мора да буде мањи од збира 04.00.03, а једнак једино у случају да је он једини сабирак у том збиру		
04.01.02	- од тога жене			
04.01.03	- одрађени часови			
04.02.01	Неплаћени чланови породице: - број	а) ако је број запослених већи од нуле онда и одрађени часови морају да буду већи од нуле и обрнуто б) број мора да буде мањи од збира 04.02.00, а једнак једино у случају да је он једини сабирак у том збиру; в) број жена мора да буде мањи или једнак од 04.02.01 и мањи или једнак од 04.00.02 д) број одрађених часови мора да буде мањи од збира 04.00.03, а једнак једино у случају да је он једини сабирак у том збиру		
04.02.02	- од тога жене			
04.02.03	- одрађени часови			
04.03.01	запосленици: руководећи и административни радници: - број запослених	а) ако је број запослених већи од нуле онда и одрађени часови морају да буду већи од нуле и обрнуто б) број мора да буде мањи од збиру 04.03.00, а једнак једино у случају да је он једини сабирак у том збиру; в) број жена мора да буде мањи или једнак од 04.03.01 и мањи или једнак од 04.00.02 д) број одрађених часови мора да буде мањи од збира 04.00.03, а једнак једино у случају да је он једини сабирак у том збиру;		
04.03.02	- од тога жене			
04.03.03	- одрађени часови			
04.04.01	запосленици оперативни радници: - број	а) ако је број запослених већи од нуле онда и одрађени часови морају да буду већи од нуле и обрнуто б) број мора да буде мањи од збира 04.04.00, а једнак једино у случају да је он једини сабирак у том збиру; в) број жена мора да буде мањи или једнак од 04.04.01 и мањи или једнак од 04.00.02 д) број одрађених часови мора да буде мањи од збира 04.00.03, а једнак једино у случају да је он једини сабирак у том збиру		
04.04.02	- од тога жене			
04.04.03	- одрађени часови			
04.05.01	запосленици који раде код куће: - број	а) ако је број запослених већи од нуле онда и одрађени часови морају да буду већи од нуле и обрнуто б) број мора да буде мањи од збира 04.05.00, а једнак једино у случају да је он једини сабирак у том збиру; в) број жена мора да буде мањи или једнак од 04.05.01 и мањи или једнак од 04.00.02 д) број одрађених часови мора да буде мањи од збира 04.00.03, а једнак једино у случају да је он једини сабирак у том збиру		
04.05.02	- од тога жене			
04.05.03	- одрађени часови			

04.00.01	запосленост укупно: - број	a) ако је број запослених већи од нуле онда и одрађени часови морају да буде већи од нуле и обрнуто b) податак једнак збиру (04.01.01+ 04.02.01+ 04.03.01+ 04.04.01+ 04.05.01); c) податак једнак збиру (04.01.02+ 04.02.02+ 04.03.02+ 04.04.02+ 04.05.02); d) податак једнак збиру (04.01.03+ 04.02.03+ 04.03.03+ 04.04.03+ 04.05.03); e) 04.00.01 може одступати ± 20 % од податка код питања 10		
04.00.02	- од тога жене			
04.00.03	- одрађени часови			

Табела 05. ТРОШКОВИ ЗАПОСЛЕНИХ

05.01.00	Нето плате и накнаде запослених			
05.02.00	Доприноси који терете запосленике	a) не може да буде нула ако има запослених на некој ставци од 04.03.01 до 04.05.01		
05.03.00	Порези на плаће			
05.04.00	Остали трошкови запослених, као особна примања	a) може да буде нула		
05.05.00	Доприноси који терете послодавца	a) у ФБиХ не може да буде нула ако има запослених на некој ставци од 04.03.01 до 04.05.01; b) у РС ово поље треба да буде празно; али ако има податак дозволити унос		
05.00.00	ТРОШКОВИ ЗАПОСЛЕНИХ	a) ако је збир (04.03.01+04.04.01+04.05.01) већи од нуле тада и овај податак мора да буде већи од нуле b) податак је једнак збиру података од 05.01 до 05.05 c) податак мора да буде једнак или близак податку 02.05 (разлика ± 20%)		
05.00.01	од тога: плаће и накнаде за жене	a) поље може да буде празно; b) ако је збир (04.03.02+04.04.02+04.05.02) већи од нуле тада и овај податак мора да буде већи од нуле c) податак мора да буде мањи или једнак податку 05.00.00		

Табела 06. СПОЉНИ САРАДНИЦИ И ЊИХОВИ ТРОШКОВИ

06.01.01	Спољни сарадници, преко агенција: - број	a) може да буде празно; b) не може да буде празно ако има податак под 06.01.03 и 06.01.04		
06.01.02	- број жена	a) може да буде празно; b) ако има податак онда мора да буде мањи од податка 06.01.01		
06.01.03	- одрађени часови	a) може да буде празно; b) не може да буде празно ако има податак под 06.01.01 и 06.01.04		
06.01.04	- трошкови	a) може да буде празно; b) не може да буде празно ако има податак под 06.01.01 и 06.01.03		
06.02.01	Остали спољни сарадници: - број	a) може да буде празно; b) не може да буде празно ако има податак под 06.02.03 и/или 06.02.04		
06.02.02	- број жена	a) може да буде празно; b) али ако има податак мора да буде мањи од податка 06.02.01		
06.02.03	- одрађени часови	a) може да буде празно; b) не може да буде празно ако има податак под 06.02.01 и/или 06.02.04		
06.02.04	- трошкови	a) може да буде празно; b) не може да буде празно ако има податак под 06.02.01 и/или 06.02.03		

Табела 07. БРУТО ИНВЕСТИЦИЈЕ У МАТЕРИЈАЛНА И НЕМАТЕРИЈАЛНА СТАЛНА СРЕДСТВА

07.01.00	Укупне инвестиције у МС	a) поље може да буде празно b) ако има податак он мора да буде збир од 07.01.01 до 07.01.06 c) податак мора да буде мањи или једнак податку 07.00.00		
07.01.01	- Набавка земљишта и унапређење земљишта			
07.01.02	- Набавка постојећих зграда и објеката			
07.01.03	- Набавка новоизграђених зграда и објеката			
07.01.04	- Доградња, реконструкција и побољшања	a) поље може да буде празно b) ако има податак он мора да буде мањи од податка 07.01.00		
07.01.05	- Набавку нових машина, опреме и средстава			
07.01.06	- Набавка коришћених машина, опреме			

07.02.00	Инвестиције у нематеријална средства	a) поље може да буде празно b) податак мора да буде мањи или једнак податку 07.00.00		
07.00.00	УКУПНО ИНВЕСТИЦИЈЕ	a) поље може да буде празно, ако нема података 07.01.00 и/или 07.02.00; b) податак мора да буде једнак збиру податка 07.01.00 и 07.02.00		

Табела 08. ИНВЕСТИЦИЈЕ ЗА ЗАШТИТУ ОКОЛИНЕ И ТЕКУЋИ ТРОШКОВИ

08.01.01	Инвестиције у опрему за контролу загађења: - ваздух	a) може да буде празно b) ако има податак онда мора да буде и податак на 07.01.00 c) збир података (08.01.01+ 08.01.02+ 08.01.03+ 08.01.04) мора да буде мањи или једнак податку 07.01.00		
08.01.02	- вода			
08.01.03	- отпад			
08.01.04	- остало			
08.02.01	Инвестиције - технологија за чишћу производњу: - ваздух	a) може да буде празно b) ако има податак онда мора да буде и податак на 07.01.00 c) збир података (08.02.01+ 08.02.02+ 08.02.03+ 08.02.04) мора да буде мањи или једнак податку 07.01.00		
08.02.02	- вода			
08.02.03	- отпад			
08.02.04	- остало			
08.03.01	Текући трошкови за заштиту околине: - ваздух	a) поље може да буде празно b) ако има податак онда он мора да буде мањи од податка 02.00.00		
08.03.02	- вода			
08.03.03	- отпад			
08.03.04	- остало			

Табела 09. ОСТАЛИ ПОДАЦИ ЗА РЕФЕРЕНТНИ ПЕРИОД

09.01.00	Фактурирани ПДВ на испоруке	a) поље може да буде празно; подаци већи или једнако нула		
09.02.00	Одбитни ПДВ за куповину сировина			
09.03.00	ПДВ на увоз			
09.04.00	Извоз производа и услуга			
09.05.00	Увоз производа и услуга			
09.06.00	Купци у другом ентитету			
09.07.00	Добављачи из другог ентитета			
09.08.00	Накнаде за штете примљене од осигурања			
09.09.00	Приходи од ренге и оперативног лизинга			
09.10.00	Приходи од дивиденди и учешћа у дода буде			
09.11.00	Приходи од ројалитета, лиценци, SOFTWARE и др.			
09.12.00	Грантови у капиталним добрима			
09.13.00	Продаја материјалних средстава			
09.14.00	Директни порези плаћени			
09.15.00	Трошкови ванредног одржавања			
09.16.00	Приходи од камата на депозите			
09.17.00	Камате плаћене током периода			
09.18.00	Трошкови за истраживање и развој			

Табела 10. ЛОКАЛНЕ ЈЕДИНИЦЕ ВАН СЈЕДИШТА ТВРТКЕ ПО ЕНТИТЕТИМА

10.01.01	ФБИХ - број ЛУ	a) може да буде празно ако нема података на некој од ставки 10.01.02 до 10.01.05		
10.01.02	- број запослених у ЛУ	a) може да буде празно ако нема података на некој од ставки 10.01.01 до 10.01.03		

10.01.03	- трошкови запослених у ЛУ	а) може да буде празно ако нема података на некој од ставки 10.01.01 до 10.01.02		
10.01.04	- приходи у ЛУ	а) може да буде празно ако нема података на некој од ставки 10.01.01 до 10.01.03		
10.01.05	- инвестиције у ЛУ	а) поље може да буде празно; б) ако има податак мора да буде мањи од 10.04.05		
10.02.01	РС: - број ЛУ	а) може да буде празно ако нема података на некој од ставки 10.02.02 до 10.02.05		
10.02.02	- број запослених у ЛУ	а) може да буде празно ако нема података на некој од ставки 10.02.01 до 10.02.03		
10.02.03	- трошкови запослених у ЛУ	а) може да буде празно ако нема података на некој од ставки 10.02.01 до 10.02.02		
10.02.04	- приходи у ЛУ	а) може да буде празно ако нема података на некој од ставки 10.02.01 до 10.02.03		
10.02.05	- инвестиције у ЛУ	а) поље може да буде празно; б) ако има податак мора да буде мањи од 10.04.05		
10.03.01	БД: - број ЛУ	а) може да буде празно ако нема података на некој од ставки 10.03.02 до 10.03.05		
10.03.02	- број запослених у ЛУ	а) може да буде празно ако нема података на некој од ставки 10.03.01 до 10.03.03		
10.03.03	- трошкови запослених у ЛУ	а) може да буде празно ако нема података на некој од ставки 10.03.01 до 10.03.02		
10.03.04	- приходи у ЛУ	а) може да буде празно ако нема података на некој од ставки 10.03.01 до 10.03.03		
10.03.05	- инвестиције у ЛУ	а) поље може да буде празно; б) ако има податак мора да буде мањи од 10.04.05		
10.04.01	Укупно ЛУ изван сједишта: - број ЛУ	а) податак је мањи од податка на питању 9. б) податак је једнак збиру података (10.01.01+10.02.01+10.03.01)		
10.04.02	- број запослених	а) податак је мањи од податка 04.00.01 б) податак је једнак збиру података (10.01.02+10.02.02+10.03.02)		
10.04.03	- трошкови запослених	а) податак је мањи од податка 05.00.00 б) податак је једнак збиру података (10.01.03+10.02.03+10.03.03)		
10.04.04	- приходи	а) податак је мањи од податка 01.00.00 б) податак је једнак збиру података (10.01.04+10.02.04+10.03.04)		
10.04.05	- инвестиције	а) податак је мањи од податка 07.00.00 б) податак је једнак збиру података (10.01.05+10.02.05+10.03.05)		

Укупно: 10.04.1 мање од податка питање 9 (страна 1); 10.04.2 је мањи (или једнак SOFT) 04.00.1; 10.04.3 мањи (једнак SOFT) од 05.00; 10.04.4 мањи од 01.00.00; 10.04.5 мањи или једнако 07.00.00 (једнако SOFT)

Табела 11. ЈЕДИНИЦЕ ПРЕМА ВРСТИ СЕКУНДАРНЕ ДЈЕЛАТНОСТИ И ЕНТИТЕТИМА

11.01.01	Назив I. секундарне дјелатности	а) поље не може да буде празно ако су уписани подаци на питању бр. 8, те ако је истовремено број запослених на питање бр. 10. 20 запослених или више од 20 запослених.		
11.01.02	Шифра I. секундарне дјелатности	а) шифра мора да буде уписана ако су иступљени увјети под 11.01.01 б) шифра мора да буде у складу са КД		
11.01.11	ФБИХ: - број јединица	а) може да буде празно ако нема података на некој од ставки 11.01.12 до 11.01.15 б) ако има податак онда мора да буде мањи од податка 11.01.01		
11.01.12	- број запослених	а) може да буде празно ако нема података на некој од ставки 11.01.13 и/или 11.01.14 б) ако има податак онда мора да буде мањи од податка 11.01.02		
11.01.13	- трошкови запослених	а) може да буде празно ако нема података на некој од ставки 11.01.12 и/или 11.01.14 б) ако има податак онда мора да буде мањи од податка 11.01.03		
11.01.14	- приходи	а) може да буде празно ако нема података на некој од ставки 11.01.12 и/или 11.01.13 б) ако има податак онда мора да буде мањи од податка 11.01.04		
11.01.15	- инвестиције	а) поље може да буде празно; б) ако има податак он мора да буде мањи од податка 11.01.05		

11.01.21	РС: - број јединица	a) може да буде празно ако нема података на некој од ставки 11.01.22 до 11.01.25; b) ако има податак онда мора да буде мањи од податка 11.01.01		
11.01.22	- број запослених	a) може да буде празно ако нема података на некој од ставки 11.01.22 и/или 11.01.24; b) ако има податак онда мора да буде мањи од податка 11.01.02		
11.01.23	- трошкови запослених	a) може да буде празно ако нема података на некој од ставки 11.01.22 и/или 11.01.24; b) ако има податак онда мора да буде мањи од податка 11.01.03		
11.01.24	- приходи	a) може да буде празно ако нема података на некој од ставки 11.01.22 и/или 11.01.23; b) ако има податак онда мора да буде мањи од податка 11.01.04		
11.01.25	- инвестиције	a) поље може да буде празно; b) ако има податак онда мора да буде мањи од податка 11.01.05		
11.01.31	БД: - број јединица	a) може да буде празно ако нема података на некој од ставки 11.01.32 до 11.01.35; b) ако има податак онда мора да буде мањи од податка 11.01.01		
11.01.32	- број запослених	a) може да буде празно ако нема података на некој од ставки 11.01.32 и/или 11.01.34; b) ако има податак онда мора да буде мањи од податка 11.01.02		
11.01.33	- трошкови запослених	a) може да буде празно ако нема података на некој од ставки 11.01.32 и/или 11.01.34; b) ако има податак онда мора да буде мањи од податка 11.01.03		
11.01.34	- приходи	a) може да буде празно ако нема података на некој од ставки 11.01.32 и/или 11.01.33; b) ако има податак онда мора да буде мањи од податка 11.01.04		
11.01.35	- инвестиције	a) поље може да буде празно; b) ако има податак онда мора да буде мањи од податка 11.01.05		
11.01.01	Укупно секундарна дјелатност I: - број јединица	a) податак је једнак збиру података (11.01.11+11.01.21+11.01.31)		
11.01.02	- број запослених	a) податак је мањи од податка 04.00.01 b) податак је једнак збиру података (11.01.12+11.01.22+11.01.32)		
11.01.03	- трошкови запослених	a) податак је мањи од податка 05.00.00 a) податак је једнак збиру података (11.01.13+11.01.23+11.01.33)		
11.01.04	- приходи	a) податак је мањи од податка 01.00.00 a) податак је једнак збиру података (11.01.14+11.01.24+11.01.34)		
11.01.05	- инвестиције	a) податак је мањи од податка 07.00.00 b) податак је једнак збиру података (11.01.15+11.01.25+11.01.35)		

11.01 након уписа проверити да ли је једнако 8.1, тек тада дозволити упис у табелу 11.01.1-0; укупно: контрола вертикалних збинова; 11.01.0 мање од питања 04.00; 11.01.03 мање од 05.00; 11.01.04 мање од 01.00 11.01.05 мање од 07.00.00 (за све 3 табеле)

Табела 12. РЕТРОСПЕКТИВНИ ПОДАЦИ ЗА ПРЕДУЗЕЋЕ / ТВРТКУ - 2006.

12.01.00	Број запослених (годишњи просјек)	a) не може да буде празно ако је одговор на питање 11. статус "1", а година активности 2006. или ранија		
12.02.00	Приходи од продаје производа, услуга и робе	a) не може да буде празно ако је одговор на питање 11. статус "1", а година активности 2006. или ранија		

В. ИНФОРМАЦИЈЕ О ПОПУЊАВАЊУ УПИТНИКА И КОНТАКТ ИНФОРМАЦИЈЕ

1)	Вријеме потребно за попуњавање упитника	a) часови су мањи од 11 (за више SOFT), минуте су од 00 до 59,		
2.a)	Да ли предузеће има Е-маил адресу	a) предвидјети формат са @ b) Да је 1, а Не је 2; ако нема аутоматски упис часови 2		
2.b)	Е-mail адреса	a) ако је 1, онда је унос адресе обавезан		

3.a) Да ли предузеће има веб страну	a) предвидјети формат са www; b) Да је 1, а Не је 2; ако нема аутоматски уписови 2		
3.b) Адреса веб стране	a) ако је 1, онда је унос адресе обавезан		
4) Интерес за попуњавање упитника он-лине	a) Да је 1, а Не је 2; ако је празно аутоматски уписови 2		
5) Телефон одговорног лица	a) поље не може да буде празно		
6) Статус одговорног лица	a) Шифрирати: Власник 1; Директор 2; Менаџер 3; Рачуновођа 4; Остало 5; ако је празно аутоматски уписови 5.		
6.a) Које треба упутити додатна питања	a) поље не може да буде празно		
7) Име и презиме лица које је попунило упитник	a) поље не може да буде празно		
8) Адреса	a) поље не може да буде празно		
9) Телефон	a) поље не може да буде празно		
10) Датум попуњавања	a) поље не може да буде празно		

ДОДАТАК 4 - УПУТСТВО ЗА ПОПУЊАВАЊЕ СПС УПИТНИКА

ОПШТА УПУТСТВА

У Упутству су посебно објашњене само ставке из Упитника које би могле да буду тумачене на различит начин. За остале ставке нису дата детаљнија тумачења пошто њихов садржај произилази из самог назива. Као помоћни индикатор, у Упитнику су за већину ставки наведени бројеви конта, из аналитичког контног плана, под којим се те ставке воде у рачуноводственим евиденцијама. За неке тражене податке потребно је да се изврше додатни обрачуни или да се ураде најбоље могуће процјене.

Предузетници који воде просто књиговодство Упитник треба да попуне на основу своје књиговодствене евиденције.

Субјекти који су у референтној години имали статусне промјене треба да обезбиједу податке о активностима за цијелу године.

ТАБЕЛА 01. – ПРИХОДИ ИЗ РЕДОВНЕ ДЈЕЛАТНОСТИ

01.01 Приходи од продаје сопствених производа и услуга - укључују укупан годишњи приход остварен од обављања дјелатности (продаја сопствених готових производа и извршених услуга). Укључени су сви трошкови који се зарачунавају клијентима (транспорт, паковање, осигурање, итд.) и сви индиректни порези сем ПДВ који је фактурисан клијентима. ПДВ фактурисан на испоруке производа и услуга приказује се у Табели 9 „Остали подаци“.

01.02 Приходи од продаје робе за препродају - укључују укупан годишњи приход од обављених трговачких активности. Укључују се и приходи од препродаје добара које су обавиле фирме које се не баве трговином, али које повремено продају робу, сировине и друге материјале, а да на њима нису вршиле никакве дораде. Вриједност нето продаје укључује све трошкове који су стављени на терет купца (превоз, паковање, осигурање и др.), чак и када су ови трошкови приказани одвојено у факутури. Приходи од продаје приказују се без рабата, попушта, каса-есконта, акциза, ПДВ-а и осталих пореза који се наплаћују уз продате производе.

01.03 Приходи од активирања учинака – стална средства за сопствене потребе - представљају вриједност сталних средстава које је изградила или развијала за сопствену употребу фирма, као и вриједност оправки и ванредног одржавања сопствених постројења и опреме, које је обавила сама фирма. Вредновање се врши по произвођачким цијенама, тј. према трошковима који су настали током обављања радова. Ови трошкови укључују трошкове материјала за израду, помоћног и потрошног материјала; трошкове рада и разне друге трошкове. Споменути трошкови су, такође, саставни дио трошкова приказаних у одговарајућим ставкама у Табели 2.

01.04 Субвенције на производе (које могу да се искажу по јединици производа или услуге) и **01.05 Субвенције на производњу** (односе се на производњу као такву и не могу да се искажу по јединици производа или услуге) - укључују само субвенције примљене од државе или других јавних органа са циљем да утичу на ниво производње или цијена производа или услуга. Нису укључене субвенције за капитални рачун и износи који се односе на ослобађања од трошкова социјалног

осигурања. Субвенције за капитални рачун приказују се под одговарајућом ставком у Табели 9.

01.06 Други пословни приходи - укључују приходе од закупнина, приходе од ројалитета и патената и друге пословне приходе који не спадају у финансијске и ванредне приходе. Одређени финансијски приходи приказани су у Табели 9.

01.07 Промјене на залихама готових производа и 01.08 Промјене на залихама производње у току - повећање или смањење залиха готових производа и производње која је у току преузима се из Биланса успјеха.

ТАБЕЛА 02. – ТРОШКОВИ ПРОИЗВОДЊЕ

02.01 Трошкови набавке сировина и материјала, потрошних и помоћних материјала - обухватају укупну вриједност набављених (а не потрошених) сировина, основног и потрошног материјала, ситног инвентара, алата, резервних дијелова и помоћног материјала (амбалажа, материјал за чишћење и текуће одржавање, канцеларијски материјал и сл.) набављених у току обрачунског периода. Ова ставка укључује и трошкове материјала који су настали у вези са производњом инвестиција за сопствену употребу, као и редовно и ванредно одржавање основних средстава које фирма обавља за сопствени рачун.

Вриједност набавки треба да буде исказана без ПДВ ког је фактурисао добављач, али са трошковима који су настали до мјеста ускладиштења. Одбитни ПДВ за набавку сировина и материјала приказује се под одговарајућом ставком у Табели 9.

02.02 Набавна вриједност продате робе без даље дораде - представља вриједност продате робе, обрачунате по набавној вриједности укључујући и трошкове превоза и порезе на производе, као што су акцизе. ПДВ је искључен из обрачуна вриједности, а приказује се под одговарајућом ставком у Табели 9. Такође, и нетрговачка предузећа приказују набавну вриједност продате робе, за сировине и друге материјале које су препродали без икакве даље дораде.

02.03 Трошкови горива и енергије - обухватају укупну вриједност енергената (струја, гас, нафта, бензин итд.) набављених у току референтног периода. Не обухватају се енергенти купљени као сировине или за препродају у истом стању у ком су набављени. Набавке се исказују по набавној вриједности, без ПДВ.

02.04 Трошкови производних услуга - обухватају трошкове услуга трећих лица на изради и доради сопствених учинака, поправкама и одржавању, инсталационим радовима (сем за капитална добра); трошкове транспорта (искључујући оне који су укључени у износе под шифрама 20.01, 20.02, и 20.03); ПТТ трошкове; трошкове закупнина, сајмова, рекламе и пропаганде, истраживања и развоја; консултантске, рачунарске, савјетодавне, правне, рачуноводствене и сл. трошкове; трошкове накнада за коришћење лиценци, патената, софтвера, ауторских права и сл.; трошкове премија осигурања (годишњи износ плаћених премија свих врста осигурања: осигурање од посљедица незгоде, повреда на раду и професионалних обољења, осигурања моторних и других возила, осигурање робе у превозу, имовине од пожара и других опасности и других врста неживотног осигурања); текуће

трошкове одлагања отпада; трошкове банкарских услуга (искључујући камате); трошкове запослених преко агенција за запошљавање и осталих спољних сарадника (накнаде по уговорима о привременим и повременим пословима које послодавац закључује са агенцијама за посредовање и физичким лицима); трошкове ренте и оперативног лизинга (годишњи износ трошкова по основу уговора о закупу основних средстава: опреме, пословног, складишног, канцеларијског и другог простора, земљишта и сл.) и остале непоменуте услуге (укључују све текуће издатке плаћене за услуге трећим лицима које нису обухватиле претходне ставке).

02.05 Трошкови запослених - представљају укупне бруто зараде и накнаде зарада за запослене према платној листи - податак је једнак збирном податку у Табели 5 „Трошкови запослених“. Погледати упутство дато уз Табелу 5.

02.08 Остали нематеријални трошкови пословања – обухватају: трошкове накнада (службено путовање, коришћење сопственог возила у службене сврхе, смјештај и исхрану на терену, накнаде трошкова послодавцима и другим физичким лицима која нису запослена, солидарна и друга давања лицима која нису запослена); трошкове стручног усавршавања (обухватају и стипендије и кредите ученицима и студентима); трошкове репрезентације; чланарине, административне таксе и друге оперативне трошкове (све текуће издатке које нису обухватиле претходне ставке, а који немају карактер финансијских и ванредних расхода).

02.09 Порези на производе, сем ПДВ и увозних пореза - укључују порезе на производе, који се плаћају на количину или вриједност производа и услуга произведених или размијењених (искључујући ПДВ и порезе на увоз). Укључују: порезе на специфичне производе, таксене маркице, правне документе, трошкове регистрације, порезе за рекламу итд.

02.10 Остали индиректни порези на производњу - плаћају се на производне дјелатности независно од количине или вриједности произведених производа или услуга. Они укључују: порезе плаћене на имовину или употребу земљишта, зграда или других објеката који се користе у производним дјелатностима, порезе на коришћење фиксног капитала, порезе плаћене за прибављање професионалних и пословних лиценци, порезе плаћене за загађење околине које стварају производне дјелатности итд.

ТАБЕЛА 03. – ПРОМЈЕНЕ НА ЗАЛИХАМА РЕПРОМАТЕРИЈАЛА И РОБЕ

03.01 и 03.02 Подаци се преузимају из Биланса стања, упоређује се стање на почетку и крају пословне године.

ТАБЕЛА 04. – ЗАПОСЛЕНОСТ - 04.01 до 04.04 Годишњи просјек броја запослених по појединачним категоријама статуса у запослености - израчунава се тако што се за сваку категорију сабира број запослених на крају сваког мјесеца и дијели са дванаест. Укључују се и запослени по приправничком уговору, уговору о замјени привремено одсутног радника, сезонски радници, као и радници који раде скраћено радно вријеме. За сваку категорију треба да се искаже (од укупног броја) и годишњи просјек запослених жена. Подаци о броју запослених укључују и раднике који су привремено одсутни са посла због болести, одмора и раднике који су вишак. Искључују се радници који раде у иностранству и који нису резиденти у БиХ.

04.01 до 04.04 Одрађени радни часови – укључују укупан број стварно одрађених часова током читаве године (редовно радно вријеме, прековремени рад, рад недјељом и празницима и рад ноћу) за сваку категорију према статусу у запослености. Искључују се часови који су плаћени, али нису одрађени због празника, болести итд.

ТАБЕЛА 05. – ТРОШКОВИ ЗАПОСЛЕНИХ - обухватају све зараде и накнаде које запослени остваре за обављени рад и вријеме проведено на послу, доприносе за социјално осигурање који терете запосленике, доприносе за социјално осигурање који терете послодавце и порезе на зараде и накнаде. Различите компоненте ове табеле, шифре 05.01 до 05.05 анализирају трошкове запослених који су настали у референтној години. Укупан износ, шифра 05.00, једнак је истоименој ставци у Табели 2 (Бруто трошкови запослених, шифра 02.05). Бруто плате и накнаде за жене (од укупног износа) треба посебно да се обрачунају.

05.01 Плате и накнаде запослених – укључују основну плату и друга слична давања која већ нису укључена у основну плату (подјела добитка, прековремени рад, рад празницима, недјељом и државним празницима, вјерске празнике, тринаесту плату и друга плаћања, плаћања у натури).

05.04 Остали трошкови запослених који се третирају као лична примања - обухватају: тзв. топли оброк, накнаде трошкова за превоз на посао/са посла, отпремнине, јубиларне накнаде, регрес и сл. То укључује све накнаде зарада и сва друга примања запослених која су изједначена са зарадом. Трошкови који се односе на запослено особље које ради у иностранству и које није резидентно у БиХ, морају да се искључе из трошкова запослених, а укључе у остале нематеријалне трошкове пословања, ставка 02.08 у Табели 2.

ТАБЕЛА 06. СПОЉНИ САРАДНИЦИ И ЊИХОВИ ТРОШКОВИ

06.01 и 06.02 Спољни сарадници и њихови трошкови - привремени и повремени радници, радници по уговору (запослени преко агенција за запошљавање или на други начин) не третирају се у обрачунима на исти начин као запослени фирме и стога подаци о њиховом броју, одрађеним часовима и трошковима морају да се искажу посебно. За израчунавање годишњег просјека броја радника и одрађених часова погледати упутство уз Табелу 04. Трошкови спољних сарадника су дио трошкова производних услуга (Табела 02, шифра 02.04.12).

ТАБЕЛА 07. – БРУТО ИНВЕСТИЦИЈЕ У МАТЕРИЈАЛНА И НЕМАТЕРИЈАЛНА СТАЛНА СРЕДСТВА – представљају трошкове набавке нових и коришћених сталних средстава, трошкове одржавања и ванредних оправки на већ стеченим капиталним средствима (да би се продужио вијек трајања или да би се побољшала продуктивност). Набавка сталних средстава (и улагања у њихову изградњу) вреднује се по набавној вриједности, према фактурама примљеним од добављача тј. извођача радова. Код дугорочних уговора о изградњи, инвестиције би требало да се прикажу у пропорцији са степеном извршења уговорених радова (привремене

ситуације). У износ набавне вриједности треба да се укључе сви индиректни порези, таксе и накнаде (изузев ПДВ-а), који су плаћени по основу набавке тј. изградње. Такође, треба да се укључе и трошкови који су настали у вези са набавком (планирање, транспорт, монтажа, тестирање итд.), али не и оне који се односе на финансирање инвестиција (плаћене камате, провизије итд.). Дати аванси за набавку сталних средстава, као и плаћања за добра купљена и фактурисана у претходној години, су искључени. Накнадне корекције набавне вриједности и расходовање основних средстава се не обухватају.

У стицање сталних средстава мора да се укључи и вриједност сталних средстава које је произвела фирма за своју употребу као и ванредно одржавање које је урадила сама фирма (Табела 01, шифра 01.03). Вриједност се одређује на основу трошкова укључених у такву производњу или поправке, погледати објашњење уз шифру 01.03.

Средства која је фирма стекла као резултат преузимања или спајања са другим фирмама се не укључују.

ТАБЕЛА 08. – ИНВЕСТИЦИЈЕ У ЗАШТИТУ ОКОЛИНЕ И ТЕКУЋИ ТРОШКОВИ – инвестиције у заштиту околине (шифре **08.01** и **08.02**), уколико их је било у референтном периоду, представљају дио укупних инвестиција приказаних у Табели 07. Вриједност инвестиција је потребно разврстати према врстама активности на заштити околине. Текући трошкови за заштиту околине (шифра **08.03**) такође треба да се прикажу према активностима.

ТАБЕЛА 09. – ОСТАЛИ ПОДАЦИ - који се у овој табели траже, користиће се у комбинацији са подацима из претходних табела, за израчунавање економских података и индикатора који ће дати комплетнију слику за више нивое статистичког агреговања. Из назива већине ставки (те из придружених конта) јасан је садржај па није потребно да их се даље објашњава.

09.13 Приходи од продаје материјалних сталних средстава (дезинвестиција) - обухватају остварени годишњи износ од продаје свих врста материјалних сталних средстава за обављање дјелатности. Обрачун се врши по продајној цијени, а не по рачуноводственој вриједности, последице одбитка свих трошкова продаје и преноса својине.

ТАБЕЛА 10. – ЛОКАЛНЕ ЈЕДИНИЦЕ ВАН СЈЕДИШТА ФИРМЕ ПО ЕНТИТЕТИМА (ЗА РЕГИОНАЛНИ МОДУЛ)

Предузећа/фирме која у свом саставу имају једну или више локалних јединица које послују изван главног сједишта предузећа (без обзира да ли су регистроване или нису) треба да попуне и Табелу 10. ради омогућавања израчунавања регионалних података. Подаци треба да се прикажу по административним ентитетима, и то збирно за све локалне јединице у оквиру једног ентитета. Треба да се дају подаци о броју локалних јединица, броју запослених у свим локалним јединицама у оквиру једног ентитета, трошкови запослених у свим јединицама, укупни приходи и инвестиције, заједно за све локалне јединице у оквиру једног ентитета. Тражени подаци су дио збирних података, већ приказаних у табелама: Табела 01. Приходи (шифра 01.00); Табела 04. Запосленост (шифра 04.00); Табела 05. Трошкови запослених (шифра 05.00) и Табела 07. Инвестиције (шифра 07.00).

Подаци дати у табелама 01. до 09. односе се на фирму као цјелину – укупно предузеће. Подаци у овој табели су само дио укупног износа који се односи

на пословне јединице које су лоциране ван главног сједишта фирме. Тако, ако се од укупних података одузму подаци за локалне јединице ван сједишта, добиће се подаци за дјелатности обављене у главном сједишту фирме.

ТАБЕЛА 11. ЈЕДИНИЦЕ ПРЕМА ВРСТИ СЕКУНДАРНЕ ДЈЕЛАТНОСТИ

Податке попуњавају само предузећа са 20 и више запослених, која су на питање бр. 8 на страни бр. 1 одговорили позитивно, тј. уписали да обављају једну или више секундарних дјелатности. Секундарна дјелатност је дјелатност различита од основне (претежне), а чији резултат су производи или услуге намијењене тржишту. У упитнику је могуће да се поуне подаци за три различите секундарне дјелатности (најзначајније за предузеће). Основни критеријум груписања јединица је истоврсност секундарне дјелатности, а тек затим локација на којој се секундарна дјелатност обавља (административни ентитет). То значи да се све јединице које обављају исту секундарну дјелатност прво групишу заједно под један наслов, а подаци се даље распоређују према ентитету у ком се та дјелатност обавља и приказују само збирно за ентитет. Подаци треба да се дају за највише три секундарне дјелатности и није битно да ли су оне и стварно регистроване, битно је да се обавља различита дјелатност од основне дјелатности. Ови подаци представљају дио већ приказаних података за предузеће као цјелину.

Подаци се односе на број јединица, број запослених у свим јединицама истоврсне секундарне дјелатности (укупно и у оквиру једног ентитета), на исти начин трошкове запослених, укупне приходе и инвестиције. Тражени подаци су дио збирних података, већ приказаних у табелама: Табела 01. Приходи (шифра 01.00); Табела 04. Запосленост (шифра 04.00); Табела 05. Трошкови запослених (шифра 05.00) и Табела 07. Инвестиције (шифра 07.00).

Подаци дати у табелама 01. до 09. односе се на фирму као цјелину – укупно предузеће. Подаци у овој табели представљају само дио укупног износа који се односи на обављене секундарне дјелатности. Ако се од укупних података одузму подаци за све секундарне дјелатности добиће се подаци о основној (претежној) дјелатности предузећа обављеној на свим локацијама.

ТАБЕЛА 12. РЕТРОСПЕКТИВНИ ПОДАЦИ ЗА ПРЕДУЗЕЋЕ/ФИРМУ ЗА 2006. ГОДИНУ

12.01 Број запослених (годишњи просјек) за претходну годину обрачунава се на исти начин као и за референтну годину (види упутства за Табелу 04. Запосленост, шифра 04.00).

12.02 Приходи из продаје производа, услуга и роба за претходну годину обрачунавају се на исти начин као и за референтну годину (види упутства за Табелу 01. Приходи из редовне дјелатности, шифра 01.00).

